

FLAVIUS IOSEPHVS DES ANTIQVITEZ IVDAIQVES

LIVRE QVATRIESME.

Les Hebreux combattent contre les Chananéens sans sceu de Moyse, et comment ils furent defaits.

CHAPITRE PREMIER.

Or combien que les Hebreux vesquissent grande pauureté au desert , et qu'ils fussent affligés de beaucoup de miseres, toutesfois il n'y auoit rien qui leur fist plus de mal, que ce que Dieu ne vouloit souffrir qu'ils entrassent au combat contre les Chananéens. Ils ne vouloient plus obeïr à Moyse en cequ'il leur commandoit de se tenir en repos, pensans mesme que sans sa conduite ils pourroient obtenir la victoire. Et l'accusoient comme ne tendant à autre but, si jours besoin de son ayde et secours. Et quant et quant ils delibererent de combattre, quoy qu'il en aduint, disans que Dieu ne leur aydoit pas pour le regard de Moyse, mais pource qu'ils estoient sous la protectiō de Dieu déjà depuis le temps de leurs ancestres: et que maintenant il ne leur refuseroit point la victoire, s'ils se portoient vaillamment, veu qu'il les auoit auparauant estimez dignes de la liberté à cause de leur vertu Ils pensoient bien aussi auoir assez de force en eux-mesmes pour combatre ces peuples, encore que Moyse voulust s'efforcer de destourner d'eux la faueur de Dieu , et qu'il valoit beaucoup mieux pour eux qu'ils fussent selon leur fantaisie, qu'au lieu de s'estre depestrez de la feruitude des Egyptiens, ils se soumissent sous la facheuse tyrannie de Moyse , et qu'estans seduits, ils obeïssent à son appetit, pource qu'il se vantoit de deuiſer familièrement avec Dieu, et tenir des propos avec luy , qui luy donnaſſent aduis de ce qui estoit à faire, comme à vn homme aymé de Dieu par dessus tous les autres, et comme s'ils n'estoient pas tous indifferément enfans d'Abraham, en forte qu'un seul par vne grace singuliere de Dieu deust auoir la prescience des choses à venir. C'estoit le fait de gens prudens, disoient-ils, de mepriser l'arrogance et l'orgueil d'un seul homme et de croire plustost aux promesses de Dieu qui leur auoit promis la possession de ceste terre, et de ne se laisser plus longuement abuser de paroles sous la couerture du nom de Dieu. Ils deuoient bien penser à leur necessité presente, qui deuenoit plus facheuse de iour en iour en ces lieux deserts et steriles , où ils mourroient de faim : qu'il falloit sans plus tarder donner la bataille aux Chananéens ,et n'attendre plus le consentement de leur legiflateur. Tous approuerent ce conseil, et d'un soudain affaut ils attaquèrent leurs ennemis , qui ne s'estonnans point de leur impetuosité violente et orgueilleuse, ny de leur multitude infinie, les receurent de grand courage, et vne grande partie des Hebreux fut taillée en pieces; les autres furent contraints de tourner le dos honteusement et avec grande frayeur, estans pourſuiuis furieusement par leurs ennemis , et furent chassés iusques en leur camp. Ceste defaite aduenüe contre l'attente et l'opinion de tous , abbatit grandement le courage à tout le peuple , qui craignoit que pis luy aduinst , et pensoit que Dieu estoit offensé , et qu'en son courroux il leur auoit enuoyé ceste facheuse perte, d'autant qu'ils s'estoient inconſiderément iettés contre leurs ennemis , sans demander conseil à Dieu. Or Moyse voyant d'un costé son peuple failly de courage pour la perte qu'il auoit receüe, et d'autre part les ennemis enflés d'orgueil pour la victoire qu'ils auoient obtenue fraichement, et craignant qu'ils ne se contentassent point de ceste heureuse aduenture , mais qu'ils attentassent de plus grandes choses, delibera de ramener en arriere , plus loing des Chaneens tout le peuple au desert. Et apres que le peuple eut promis de se tenir deormais sous la puissance de son conducteur, estant aduerti par son propre inconuenient, querienne viendroit à bien, sans son conseil et sa prouidence, le camp délogea du lieu où il estoit, et ils s'en retournerent au desert avec cette resolution , qu'ils n'entreprendroient plus de donner la bataille aux Chaneens, que premierement ils n'eussent receu quelque signe de Dieu. Mais

comme il aduient coustumierement en vne grande armée, et principalement au temps d'aduerfité , que les gens de guerre ne rendent point une bonne et volontaire obeyssance à leurs capitaines et gouuerneurs , aulli le semblable aduint aux Juifs. Ils estoient six cens mille hommes de conte fait: et combien que lors que leurs affaires se portoient bien, ils se montraient difficiles à leurs gouuerneurs, si est- ce, qu'au temps de leur aduerfité ils estoient beaucoup plus aigris tant contre eux-mêmes que contre leur conducteur et capitaine Moïse. Ainfi donc il y eut fi grande fedition émeuë entr'eux , que ie ne fcache pas iamais en auoir ouïy parler d'vnetelle , ny entre les Grecs , ny entre les Barbares. Et certes il ne falloit que cela pour les ruiner , estans defia proches du dernier danger , fi Moïse ne se fouuenant plus du tort, qu'on luy auoit fait, à fcauoir qu'ils l'auoient voulu lapider n'eust de bonne heure donné remede aux chofes prefque deselperees. Il est bien vray, que Dieu ne laiffa pas d'auoir loin d'eux : mais nonobstant il voulut punir ceux, qui non seulement auoient outragé leur Legislatteur , mais aulli s'estoient éleuez orgueilleusement contre les commandemens que Moïse auoit receus de Dieu. Si est-ce qu'il deliura le peuple, et le mit hors de ceste fedition terrible et fort pernicieuse, dont on ne pouuoit attendre qu'une iffuë fort fascheuse , fi Dieu n'y eust obuié par sa prouidence. Il faut donc monftrer quelle a esté cette fedition , et cominent Moïse gouuerna apres qu'elle fut appaisée, mais il est bon d'en entendre premierement la caufe.

IVDAIQVES'Lİ FLAVİVS JOSEPHUS ANTİKALARI

KİTAP DÖRT.

İbraniler, Musa'nın bilgisi olmadan Kenanlılarla savaştılar ve nasıl yenildiler.

BİRİNCİ BÖLÜM.

İbraniler çölde büyük bir yoksulluk içinde yaşayıp birçok sıkıntıya maruz kalmış olsalar da, Tanrı'nın Kenanlılarla savaşa girmelerine izin vermemesi onları en çok yaralayan şeydi. Musa'nın sakin kalma emrine artık itaat etmediler, hatta onun rehberliği olmadan zafer kazanabileceklerine bile inandılar. Onu, sürekli yardım ve desteğine ihtiyaç duymaktan başka bir amacı olmadığıyla suçladılar. Savaşmaya karar verdiklerinde ise, Musa'nın görüşünden dolayı, Tanrı onlara yardım etmese de, ne derse desin, savaşmaya karar verdiler. Çünkü atalarının zamanından beri Tanrı'nın koruması altındaydılar ve Tanrı, daha önce erdemleri nedeniyle onları özgürlüğe layık gördüğü için, cesurca savaşarlarsa zaferi reddetmeyecekti. Ayrıca, **Musa Tanrı'nın suçunu onlardan uzaklaştırmaya çalışsa ve kendi isteklerine göre hareket etmelerinin onlar için çok daha iyi olacağını düşünse de, bu insanlarla savaşmak için kendi içlerinde yeterli güce sahip olduklarını düşündüler.** Mısırlıların güvencesinden kurtulmak yerine, Musa'nın talihsiz zulmüne boyun eğdiklerini ve baştan çıkarılıp, Tanrı ile yakın ilişki içinde olduğunu ve O'nunla konuştuğunu iddia eden Musa'nın arzularına itaat ettiklerini, bunun da onu, Tanrı tarafından herkesten çok sevilen biriymiş gibi ve sanki hepsi kayıtsız şartsız İbrahim'in çocukları değilmiş gibi, Tanrı'nın eşsiz bir lütfuyla, yalnızca birinin gelecek olanların farkında olması gerektiği gibi, yapılması gerekene inanmaya yönelttiğini ileri sürdüler. Onlara göre, tek bir adamın kibri ve gururunu küçümsemek ve bunun yerine, kendilerine bu toprakların mülkiyetini vaat eden Tanrı'nın vaatlerine inanmak ve Tanrı adı kisvesi altında sözlerle daha fazla aşağılanmamak, sağduyulu insanların işiydi. Bu ıssız ve çorak yerlerde açlıktan ölerken, her geçen gün daha da sıkıntılı hale gelen mevcut ihtiyaçları üzerinde dikkatlice düşünmeleri gerekiyordu: Kenanlılara daha fazla gecikmeden savaş açmaları ve yasa koyucularının onayını daha fazla beklememeleri gerekiyordu. Hepsi bu tavsiyeyi kabul etti ve ani bir saldırıyla düşmanlarına saldırdılar. Düşmanları, ne şiddetli ve kibirli taşkınlıklarına ne de sonsuz kalabalıklarına şaşırarak onları büyük bir cesaretle karşıladılar ve İbranilerin büyük bir kısmı

paramparça edildi. Diğerleri, düşmanları tarafından şiddetle takip edilerek utanç ve büyük bir korku içinde sırtlarını dönmek zorunda kaldılar ve ordugâhlarına geri sürüldüler. Herkesin beklentisine ve düşüncesine aykırı gelen bu yenilgi, tüm halkın moralini büyük ölçüde bozguna uğrattı. Halk, başlarına daha kötü bir şey geleceğinden korkuyor, Tanrı'nın gücendiğini ve öfkesiyle, özellikle de Tanrı'nın öğüdünü dinlemeden düşmanlarına karşı düşüncesizce atıldıkları için, bu acı kaybı onlara gönderdiğini düşünüyordu. Musa, bir yandan halkının uğradığı yenilgiden dolayı cesaretinin tükendiğini, diğer yandan da yakın zamanda elde ettikleri zaferin gururuyla kabaran düşmanlarını görünce, bu mutlu macerayla yetinmeyip daha büyük işler başaracaklarından korkarak, tüm halkı Kenanlılardan daha uzağa, çöle geri getirmeye karar verdi. Halk, liderlerinin gücü altında dimdik durmaya söz verdikten ve onun öğüdü ve bilgeliği olmadan hiçbir şeyin gerçekleşmeyeceğini kendi belirsizliklerinden öğrendikten sonra, ordugah yerinden hareket etti ve şu kararla çöle döndü: Tanrı'dan bir işaret alana kadar Kenanlılarla savaşa girmeyeceklerdi. Ancak tıpkı kalabalık bir orduda ve özellikle de sıkıntılı zamanlarda, askerlerin komutanlarına ve valilerine iyi ve gönüllü bir itaat göstermemesinin adet olduğu gibi, Yahudiler de aynısını yaptılar. Toplam altı yüz bin kişiydiler; işleri yolunda gittiğinde ise valilerine karşı çok sert davranıyorlardı; öyle ki, sıkıntı zamanlarında hem kendilerine hem de önderleri ve komutanları Musa'ya karşı daha da öfkeliydiler. Böylece aralarında öyle büyük bir fitne çıktı ki, ne Yunanlılar ne de Barbarlar arasında böyle bir şey duyduğumu asla inkâr etmem. Ve elbette, Musa artık kendisine yapılan kötülüğü, yani onu taşlamak istediklerini hatırlamasa ve neredeyse umutsuz duruma bir çare bulmasaydı, bu durum onları mahvetmeye yeterdi; zaten son tehlikeye yakın oldukları için. Tanrı'nın onlara karşı ilgisiz olmadığı doğru; ancak yine de, yalnızca Kanun Koyucu'ya hakaret etmekle kalmayıp, Musa'nın Tanrı'dan aldığı emirlere de kibirle başkaldıranları cezalandırmak istedi. Böylece halkı kurtardı ve onları, Tanrı'nın takdiriyle müdahale etmeseydi, çok talihsiz bir sonuç beklenebilecek bu korkunç ve son derece zararlı fitneden kurtardı. Dolayısıyla, bu fitnenin ne olduğunu göstermek ve Musa'nın yönetimini yatıştırıldıktan sonra başlatmak gerekir, ancak önce nedenini anlamak iyidir.

De la sedition émeuë par Coré contre Moyse et son frere Aaronà cause de la Sacrificature.

CHAPITRE. II.

Core, homme de noble lignée et de grandes richesses entre les Hebreux, ayant la grace de bien parler pour attirer le peuple , voyant Moyse éleué au plus haut degré d'honneur , estoit fâché et enuieux. Il estoit d'une même lignée que Moyse et même son cousin : et pour ceste cause il pensoit bien, qu'il n'estoit point raisonnable qu'il fust au dessous de Moyse, luy, qui estoit plus riche que Moyse , et pour le moins aussi noble. Et il disoit beaucoup de choses contre luy entre les autres Leuites , qui estoient de la lignée , et pis entre ses cousins et ses plus proches parens , remontrant que cela estoit contre toute raison et équité, et qu'il ne la falloit pas plus longuement porter ; à sçavoir que Moyse étant mené d'ambition , ne cherchoit autre chose , que sa propre gloire sous prétexte d'avoir accès vers Dieu , au grand defavantage , et prejudice des autres , et que n'agueres il avoit baillé la sacrificature à son frere Aaron , contre les loix, et sans qu'il y eust aucun consentement du peuple, et distribuait à qui bon luy sembloit les autres dignitez , comme ayant usurpé la tyrannie. C'estoit là (disoit-il) une iniure par trop outrageuse, qu'il le fourroit si secrettement de dans la domination, que la liberté de tout le peuple estoit opprimée, avant qu'on s'en peust appercevoir. Car celui qui sçait bien qu'il est digne de la principauté, n'aspirera jamais par force et violence à une telle dignité, sans que le peuple y donne son consentement. Mais ceux qui n'esperent point y parvenir par bons moyens, s'abstiendront bien d'user de force et violence , afin qu'ils ne perdent point la reputation de bonté et honnêteté, toutesfois ils tâcheront de l'obtenir par

fraudes et malices, Ainfi que c'estoit, et que cela concernoit l'utilité commune , que tels efforts découverts fullent punis griefuement, auant que telle maniere de gens traiftres secrets deuennent ennemis manifestes. Et quelle raifon (disoit-il) pourroit alleguer Moyse, pourquoi il a baillé la Sacrificature plutoft à Aaron et à ses fils , qu'à quelques autres ? Car fi felon la volonté et ordonnance de Dieu cest honeur estoit deu à quelqu'un de la famille et tribu de Leui, il deuoit estre preferé à Aaron à bondroit: veu qu'avec ce qu'il estoit d'auffi noble lignée et race que Moyse, il estoit plus âgé et plus riche que luy. Et fi on deuoit auoir egard à la plus ancienne lignée, la raifon vouloit que ceste dignité fust deferée à ceux qui estoient descendus de Ruben, à Içauoirà Dathan, Abiron, et Phala, qui estoient les plus anciens et les plus riches de toute la race. Voila ce que propofa Choré , voulant bien qu'on penlast qu'il auoit foin du bien public, toutesfois à la verité il ne tendoit à autre but , qu'à émouuoir le peuple pour le fourrer de dans la Sacrificature. Et ces blaimes-cy ne furent pas long-temps tenus cachez de dans vne feule tribu et famille: mais petit à petit le bruit s'efpadit, et chacun en ayat oüy quelque propos, adiouffoit puis apresdu sien: et tout le camp fut incontinent abbreuué de ce difcours: et la chose en bien peu de temps vint iufques là, que deux cens cinquante des plus grands et apparens de tout le peuple fuiurent la faction de Coré, & tous tafchoient que la Sacrificature fust ostée à Aaron, et Moyse des honoré. Dauantage le peuple estoit fi fort émeu, que tous crioient d'une voix, qu'il falloit lapider Moïse et son frere: et ceste multitude cõfufe accouroit de toutes parts avec grade foule et grand bruit pour s'affembler, et se tenans deuant le Tabernacle de Dieu, crioient comme enragez, qu'il falloit mettre à mort le tyran, et que le peuple deuoit estre mis hors de seruitude, dõt le ioug estoit rude fous ombre du culte de Dieu et de religiõ. Que si Dieu luy-mefme eust esté electeur du grand Sacrificateur, il eust élué quelqu'un à vn tel degré, qui en eust esté digne, et non point cestuy-cy, à qui beau coup d'autres meritoient bien d'estre preferez . Ou bien s'il auoit deliberé de le cõferer à Aaron, il l'eust plutoft baillé parles voix et le confentement du peuple que parle bien fait de Moyse fon frere. Mais Moyse cognoiffant bien les calomnies de Coré , et voyant le peuple irrité , ne s'estonna point , mais estant affeuré qu'il s'estoit fidelemét porté en son gouuernemet, et Içachat que fon frere estoit paruenue à la Sacrificature par l'élection de Dieu, et non point en fa faueur, se vint preseter hardimét à l'affemblée au milieu de tout le peuple. Et Içachant bie cõment il falloit traiter vne commune, il ne dist pas un feul môt au peuple, mais s'adreffant à Coré, il dist tout haut deuant tous: Il me semble bié, Core, que toy ou quelque autre de tous ceux-cy (monstrans de la main les deux cens cinquante colpirateurs) estes dignes de quelque grand honeur: et qui plus est, ie ne reiette point, et ne mefprise le refte de toute l'assemblée: combien que les autres ne foient à comparer à vous ny en richesses, ny en quelques autres dignitez. Car ce qu'Aaron est Sacrificateur, ce n'est pas qu'il fust le plus riche, et de fait tu as de plus grands biens , que luy et moy enfemble. Ce n'est pas auffi qu'il soit plus noble que toy : car Dieu a voulu que nous fullions d'une mefme race et origine , et nous a donné vn mefme bifayeul , et ie n'ay point baillé à mon frere par affection de frere ce qui estoit deu aux autres. Car fi ie n'eusse eu deuant les yeux Dieu et l'equité , iene me fullé pas oublié moy-mefme , pour faire plaisir à vn autre, puis qu'il n'y a homme qui me soit fi proche que moy , et que ieme veux autant de bien qu'à luy pour le moins. Et autrement quelle prudence y eust - il cu en cela , de me rendre coupable d'auoir enfreint l'equité , et de quitter à vn autre le bien et felicité qui prouient d'une telle action ? Mais Dieu me garde que ma preu d'homie soit soüillée d'une telle vilainie , et Dieu n'eust peu iamais endurer , ou qu'on l'eust eu en mefpris , ou que vous euffiez ignoréce que vous deuiez faire qui luy fust agreable. Il a élué pour foy vn Sacrificateur, et luy-mefme m'a rendu innocent de ce crime. Toutesfois combien qu'il soit paruenue à vn tel degré, non point par mon moyen, mais par election diuine, fi est-ce qu'il ne fait point de difficulté de remettre la Sacrificature entre vos mains , afin que vous donniez

vos voix pour elire qui bon vous fsemblera, ne desirant tirer aucun auantage de ce que iufques à prefent il a vfe de fon office et autorité, sás faire tort à personne: comme celuy, qui oftant de fon cœur toute ambition, ayme mieux vous voir fans faction et mutinerie, quoi qu'il ait efté approuué parvos voix et vofre contentement. Car nous n'avons point en cecy offenfé, ny rien fait contre la volonté de Dieu, quand nous auons pris ce qu'il nous auoit donné, bien contens que vofre contentement y fust ioint. Mais il ne luy a point efté permis de refufer l'honneur, que Dieu a conferé de fon bongré, que ce ne fust contre la conscience, comme auffi il eft bien raifonnable, que celuy qui a vne fois done, rende fon don ferme et perpetuel. Parquoy permettons qu'il iuge derechef celuy qu'il veut confituer fur vous pour eftre vofre grand Sacrificateur, et pour prefenter des oblations et sacrifices pour vous. Car ce feroit vne chofe fort iniuste, que Coré affectant la principauté vouluft empescher Dieu qu'il ne fust en la liberté d'élire vn Sacrificateur tel que bon luy fembleroit. Il ne faut donc point que les feditions vous troublent ou faschent , quant à la caufe prefente. Demain matin qu'vn chacun de ceux , qui defirent l'eftat , fe trouve icy preft avec fon encenfoir , le feu et les odeurs aromatiques. Et quant à toy, Coré, donne lieu à la bonne volonté et au iugement de Dieu, attens fon election, et ne t'vfurpe plus grande autoritéque celle de Dieu : mais contente-toy d'eftre icy prefent avec tes autres compagnons , qui briguent auffi cest honneur, et sois affis pour eftre iugé. Orie ne voy point qu'Aaron doieue eftre forclos de la requette , veu qu'il eft d'une mefme race, et qu'il a donné vn bon tesmoignage de foy en ceste charge. Et quand vous serez tous affemblez , prefentez hardiment des encenfemens deuant tout le peuple, et celuy dont l'encensement ou sacrifice fera le plus agreable à Dieu, ce fera celuy sur qui on imposera les mains, et fera vofre Sacrificateur , et me mettrez hors de ceste calomnie: à fcauoir que l'ay conferé à Aaron ce haut degré d'honneur pour luy fauorifer comme à celuy, qui est mon frere. Apres que le peuple eut entendu ces paroles, il fut appaisé , et n'eut plus mauuais foupçon de Moyse: et ourre tout cela, tous louèrent fon confeil, comme bon, et apportant grand profit à la Republique. Et en ceste façon l'asfemblée se departit. effe ostensivum falsitatis propositionis charegitarum , qui existimant , peccantem graviter esse infidelem . Secundò probatur exemplo Israelitarum tempore Elix , cùm non solùm inter eos essent omnium generum scelera , ac flagitia ; et inter eorum Principes bella perpetua , et in Sacerdotibus summa incuria circa cultum divinum , et officium suum : sed etiam plerique eorum à vera fide ac religione in idolorum cultum descivissent , et in schismata et hæreses prolapsi fuissent . Et nihilominus tunc erat vera fides , et orthodoxa religio apud eundem populum . Sed de hoc vide quæ dicta sunt in prima, parte .

Korah'ın, kurban yüzünden Musa ve kardeşi Harun'a karşı çıkardığı fitneden.

BÖLÜM II.

İbraniler arasında asil bir soydan ve büyük bir servetten gelen, ikna edici konuşma yeteneğine sahip bir adam olan Core, Musa'nın en yüksek onur derecesine yükseltildiğini görünce öfkелendi ve üzüldü. Musa ve hatta kuzeniyle aynı soydan geliyordu; bu nedenle, kendisinden daha zengin ve en az onun kadar asil olan Musa'dan aşağıda olmasını haklı olarak mantıksız buldu. Soyundan gelen diğer Leviler arasında, kuzenleri ve en yakın akrabaları arasında ise daha da kötüsü, Musa hakkında birçok şey söyledi; bunun tüm akla ve adalete aykırı olduğunu ve artık sürdürülmemesi gerektiğini gösterdi. Hırsıyla hareket eden Musa'nın, Tanrı'ya ulaşma bahanesiyle kendi şanından başka bir şey düşünmediği, başkalarının büyük hayal kırıklığına uğramasına ve önyargısına yol açtığı ve kısa bir süre önce, yasalara aykırı ve halkın rızası olmadan kardeşi Harun'a kurban verdiği ve diğer onurları dilediğine dağıttığı, sanki zorbalığı devirmiş gibi davrandığı bilinmelidir. Bunun, dedi, çok büyük bir adaletsizlik olduğunu, öyle gizlice egemenlik altına girdiğini, öyle ki tüm halkın

özgürlüğünün hiç kimsenin fark edemeyeceği şekilde baskı altına alındığını söyledi. Çünkü, kendisinin hükümdarlığa layık olduğunu çok iyi bilen biri, halkın rızası olmadan asla zor ve şiddet kullanarak böyle bir onura erişmeye çalışmaz. Ancak bunu iyi niyetle elde etmeyi ummayanlar, iyilik ve dürüstlük namlarını kaybetmemek için zor ve şiddet kullanmaktan kaçınırlar; ancak bunu hile ve kötü niyetle elde etmeye çalışırlar. Zira, kamu yararı söz konusu olduğunda, bu tür sinsi çabalar, gizli hainler apaçık düşman haline gelene kadar ağır bir şekilde cezalandırılırdı. Musa, neden Kurban'ı diğer bazılarına değil de Harun ve oğullarına verdiğini nasıl açıklayabilirdi? Zira Tanrı'nın iradesi ve buyruğu uyarınca bu onur, O'nun ailesinden ve kabilesinden birine ait olsaydı, Harun'a tercih edilmesi yerinde olurdu: Musa kadar asil bir soy ve ırktan olmasının yanı sıra, ondan daha yaşlı ve daha zengindi. En eski soy düşünüldüğünde ise, akıl bu onuru Ruben soyundan gelenlere, yani tüm soy içinde en yaşlı ve en zengin olan Datán, Abiram ve Pela'ya bahşetmeyi gerektiriyordu. Kore, halkın kamu yararını önemseydiğini düşünmesini istediği için bunu önermişti; ama aslında tek amacı, kendisi için rahipliği güvence altına almak için halkı kışkırtmaktı. Ve bu suçlamalar uzun süre tek bir kabile ve ailede saklı kalmadı: ama gürültü yavaş yavaş yayıldı ve herkes bir şeyler konuştuktan sonra vedalaştı ve sonra kendi konuşmasını yaptı: ve tüm kamp hemen bu söyleme daldı: ve çok kısa bir sürede olay o noktaya geldi ki, bütün halkın en büyük ve önde gelen iki yüz elli kişisi **Korah'ın tarafını izledi ve hepsi Kâhinliğin Harun'dan alınmasını ve Musa'nın onurlandırılmasını istedi.** Halk o kadar çok duygulandı ki, hepsi tek sesle Musa ve kardeşinin taşlanması için bağırdı: ve bu şaşkın kalabalık her taraftan büyük bir kalabalık ve büyük bir gürültüyle toplanmak üzere koştu ve **Tanrı'nın Çadırı'nın** önünde durarak, sanki öfkelenmiş gibi, zorbanın öldürülmesi ve halkın seruftan çıkarılması gerektiğini bağırdı, **her ne kadar genç Tanrı'ya ibadet ve dinin gölgesinde sert olsa da. Eğer Tanrı başkâhinin bizzat kendisi seçmiş olsaydı, kendisine layık olan belli bir rütbeye sahip birini seçerdi;** birçok başkasının tercih edilmesi gereken bu kişiyi değil. Ya da eğer bu yetkiyi Harun'a vermeye karar vermiş olsaydı, bunu kardeşi Musa'nın iyi işinden ziyade halkın sesi ve onayıyla verirdi. Fakat Musa, Korah'ın iftiralarını çok iyi bildiği ve halkın öfkelenişini gördüğü için şaşırmadı; aksine, yönetimini sadakatle yürüttüğünden emin olarak ve kardeşinin Tanrı'nın seçimiyle ve kendi hatasıyla değil, kâhinliğe geldiğini bilerek, tüm halkın ortasında meclise başkanlık etmek için cesaretle geldi. Ve bir topluluğa nasıl davranılacağını çok iyi bildiğinden, halka tek bir kelime söylemedi, ancak Kore'ye hitap ederek, herkesin önünde yüksek sesle şöyle dedi: Bana öyle geliyor ki, Kore, sen veya bunlardan başka biri (iki yüz elli suç ortağını işaret ederek) büyük bir onura layıksınız: ve dahası, meclisin geri kalanını hor görmüyorum veya küçümsemiyorum: gerçi diğerleri zenginlik veya başka herhangi bir onur bakımından seninle kıyaslanamazlar. Çünkü Harun bir kâhindir, en zengin olduğu için değil ve aslında sen, onun ve benim toplamımızdan daha fazla servete sahipsin. Sizden daha asil olduğu için de değil: Tanrı aynı soydan ve kökenden olmamızı istedi ve bize aynı büyük büyükbabayı verdi. Ben de kardeşlik sevgisiyle başkalarına olan borcumu kardeşime vermedim. Çünkü Tanrı ve adalet gözümün önünde olmasaydı, başkasını memnun etmek için kendimi feda etmezdim, çünkü kendim kadar bana yakın kimse yok ve ona en azından istediğim kadar iyilik diliyorum. Yoksa, adaleti çiğnediğim ve böyle bir eylemden kaynaklanan iyiliği ve mutluluğu başkasına bıraktığım için kendimi suçlu çıkarmamda ne kadar sağduyu olurdu? Ama Tanrı korusun, benim dostluk kanıtımın böyle bir alçaklıkla lekelenmesine izin veremezdi ve Tanrı buna asla tahammül edemezdi; ne O'nun hor görülmesine ne de sizin O'nu memnun edecek ne yapmanız gerektiğinden habersiz olmanıza. O, kendine bir Rahip seçti ve beni bu suçtan kendisi akladı. Ancak, benim aracılığım ile değil, ilahi seçimle bu ölçüde görünmüş olmasına rağmen, Rahipliğini

sizin ellerinize bırakmaktan çekinmez; böylece uygun gördüğünüz kişiyi seçmek için oylarınızı kullanabilirsiniz. Şimdiye kadar makamını ve yetkisini kimseye zarar vermeden kullandığından hiçbir çıkar elde etmek istemez: tıpkı kalbinden tüm hırsları çıkarıp, oylarınızla ve onayınız ile onaylanmış olmasına rağmen, sizi hizipleşmeden ve isyan etmeden görmeyi tercih eden kişi gibi. Çünkü biz, Tanrı'nın bize verdiğini, sizin onayınızın da buna katıldığından tamamen memnun olarak kabul ettiğimizde, bunda bir suç işlemedik veya Tanrı'nın iradesine aykırı bir şey yapmadık. Ancak, Tanrı'nın kendiliğinden bahsettiği onuru, vicdanına aykırı olmadıkça reddetmesine izin verilmedi; tıpkı bir kez verenin armağanını sağlam ve kalıcı kılması gerektiği gibi. **Bu nedenle, size Başkâhin olarak atamak istediği kişiyi yeniden yargılamasına ve sizin için adaklar ve kurbanlar sunmasına izin verelim.**

Korah'ın, kendini bir prens gibi göstererek, Tanrı'nın uygun gördüğü bir Başkâhini özgürce seçmesini engellemeye çalışması son derece adaletsiz bir davranış olurdu. Bu nedenle, mevcut durumda, fitnelerden rahatsız olmamalı veya gücenmemelisiniz. Yarın sabah, bu durumu arzulayan herkes, buhurdanları, ateşleri ve güzel kokularıyla burada hazır olsun. Sen ise, Korah, Tanrı'nın iyi niyetine ve yargısına boyun eğ, O'nun seçimini bekle ve Tanrı'ninkinden daha büyük bir yetki arama: Bunun yerine, bu onuru arayan diğer arkadaşlarınızla birlikte burada hazır bulunmaktan ve yargılanmak üzere oturmaktan memnun ol. Şimdi, Harun'un isteğinin engelleneceği bir şey görmüyorum, çünkü o da aynı soydan geliyor ve bu görevde kendini iyi bir şekilde kanıtladı. Ve hepiniz toplandığınızda, bütün halkın önünde cesaretle buhur sunuları sunun. Tanrı'yı en çok hoşnut edenin buhuru veya kurbanı üzerine eller konulacak ve o sizin kâhininiz olacak. Beni bu iftiradan kurtaracaksınız. Çünkü Harun'a, kardeşim olan kendisine bu kadar büyük bir şeref verdiğimi biliyorsunuz. **Halk bu sözleri duyduktan sonra rahatladı ve Musa'ya karşı artık hiçbir kötü şüphesi kalmadı. Bütün bunlara rağmen, herkes onun öğüdünü iyi ve Cumhuriyet'e büyük yarar sağlayan bir öğüt olarak övdü. Ve böylece topluluk ayrıldı.**

De la punition des auteurs de la faction par vengeance diuine, et parce moyen la Sacrificature confirmée à Aaron , et à ses fils.

CHAP.III

Or le lendemain le peuple retourna pour s'affsembler, afin qu'apres les sacrifices offerts, chacun fut prefent pour oüyr et aslifter au iugement de Dieu , par qui le debat deuoit efre fini entre les competeurs. Cependant encore y auoir- il quelque tumulte, la multitude estant en fulpens, et attendant l'euenement. Quel-ques vn seuffent bien pris plaifir que Moyse eust esté conuaincu de melchanceté, mais les plus sages desiroient que les troubles et les feditions fussent du tout appaifées : car ils craignoient que ce fust fait de la Republique, si la fedition prenoit accroissement. Le menu peuple aussi, qui de la nature fretille apres les nouue autez, et est enclin à mal parler des gouuerneurs et magistrats, receuoit sans propos tous les bruits qui couroient, et estoit porté çà et là, sans aucun ferme arreft. Moyse donc enuoya quelquesgens vers Dathan et Abiron, ainsi qu'ils vinssent, afin qu'il auoit esté ordonné, et affistassent au seruice diuin. A quoy ils ne voulurent obeïr, mais respondirent fierement, qu'ils ne laifferoient plus augmenter la puiffance et autorité que Moyse auoit obtenue sur le peuple par de subtils et melchans moyens. Ceux qui y auoient esté enuoyez, firent leur raport à Moyse, qui prit avec luy quelques-vns des plus apparens, qui le suiurent volotiers, et ne dédaigna point devenir pour rechercher la faction rebelle et l'orgueil de Dathan et des siens. Lors Dathan ayant oüy que Moyse accôpagné des plus grands venoit vers luy, sortit dehors avec les complices, et ils menoient avec eux leurs femmes et enfans , se tenans deuant les tentes , regardant ce que Moyse vouloit faire. Ils auoient aussi misà l'entour d'eux leurs seruiteurs, afin que si Moyse eust voulu faire ou attenter quelque chose par force, ils eussent

moyen de le reuancher. Moyse donc estant bien pres des autres, eleua les mains au Ciel , et hauffa la voix, en forte qu'il pouuoit estre facilement "oüy de tout le peuple , et dist : O Dieu, Seigneur du Ciel, de la terre , et de la mer, toy, qui me peux rendre bon et fidele tefmoignage, que tout ce que i'ay fait iufques à ceste heure, ie l'ay fait felon ta sainte volonté, qui estant ému de compassion pour les conditions miserables des Hebreux , leur as esté vn aide perpetuel, exauce ceste mienne oraison. Car toutes choses sont manifestes et ouuertes, et mesmes les plus secretes pensées des hommes. Parquoy, Seigneur, vueilles mettre en lumiere la verité, et decouurer la vilaine ingratitude de ces gens-cy. Tu cognois vrayement les choses mesmes qui ont precedé ma natiuité, non pas que tu les ayes apprises les ayes apprises par oïr dire, mais pource que tu les as veuës, maintenant ayde moy de ton tefmoignage en cela, puis que quoique ceux-cy n'ignorēt point ces choses, pourtant ils n'ont honte de mal soupçonner. De moy combien que i'eusse moyen de viure en repos, ce que i'auois obtenu par ma vertu , par ta volonté , et par le bien fait de mon beau-pere Raguel , toutes fois quittant toutes ces commoditez et gracieuses voluprez, ie me suis soumis à toutes fortes de maux pour ce peuple cy, et ay entrepris à laigrement de grands labours, premierement, pour les remettre en liberté, et puis maintenant pour les y entretenir. Puis donc que les hommes maintenant soupçon: nent mal de moy, voire ceux qui viuent et ont euité tant de maux par mes soins, toy, ô Seigneur , qui m'es apparu sur la montagne de Sina en ce feu, et m'as fait ce bien de parler à moy, et me mōtrer des œuvres admirables, qui m'as constitué ton ambassadeur vers le Roy d'Egypte, et interprete de ta volonté envers ceux-cy, qui ayant amoindri les richesses des Egyptiens, as permis que nous foyons échapez de leur feruitude, qui as fait que j'aye foulé aux pieds la puissance de Pharaon , qui as ouuert le chemin par le milieu de la mer à ceux qui ne sçauoient par où échapper, qui des flots d'icelle as couuert les Egyptiens: qui as fourny d'armes ceux qui en estoient dégaris , qui as fait, que les eaux ameres et vitieuses sont deuenues douces et bonnes à boire, qui as remedié à nostre soif tirant du rocher des eaux à suffisance qui as fait venir de la mer, vne grande abondance de viandes à ceux qui n'en pouuoient recouurer sur la terre: et enfin , as enuoyé du ciel vne autre viande exquisite , dont les hommes iamais n'auoient oüy parler , qui as ordonné nostre Republique , de bonnes loix et saintes ordonnances, assiste moy maintenant par ta vertu , ô Seigneur, luge de tous , et relmoin qui ne peux estre corrompu: Comme tu m'es tefmoin bon et fidele, que je n'ay iamais pris aucun don d'vn seul de tous les Hebreux , qui ait voulu pourchasser ma faueur contre le droit ou equité, et que ie n'ay point souffert qu'aucun pauvre homme ayant bonne cause, ait perdu son procez pour quelque grandeur qu'il eust en son aduersé partie, que ie n'ay rien fait ou entrepris contre le bien public. Et maintenant apres auoir fidellement et sincerement gouuerné la Republique, il faut que ie sois soupçonné d'vn crime, dont ie suis du tout innocent, comme si i'auois conféré ta Sacrificature à mon frere, felon mon affection particuliere, et non point felon ton bon commandement et sainte volonté. Montre que toutes choses sont gouuernees et dispensées par ta prouidence, et qu'il n'y a rien qui vienne à son effet à l'auanture, ou par cas fortuit, mais par ta volonté, et que tu prens à cœur ceux qui procurent le profit des Hebreux: et declare cela en punissant iustement Dathan et Abiron , lesquels te font stupide , et sans sentiment, comme si tu estois vaincu et surmonté par mes tromperies. Et tu feras vne vengeance manifeste de ceux qui ont furieusement detracte de ta gloire, s'ils perissent d'vne façon qui ne soit point commune, afin qu'on ne pense pas qu'ils n'ayent rien enduré, qui ne puisse estre enuoyé par les hommes: mais que la terre , sur quoi ils marchent, s'ouure pour les en gloutir avec leurs familles et leurs biens, par ce moien la puissance sera manifestee à chacun , et il y aura exemple pour ceux qui viendront apres, qu'il n'y ait homme qui ose rien penser de ta maiesté, qu'il ne soit bon et saint ; et puis on cognoistra que mon ministere vient de ta force et puissance. Que si les

crimes et les blâmes qu'ils ont amassés contre moy, sont vrais, que la malédiction tombe sur ma tête, et que ceux contre qui j'ay fait ces horribles execrations, demeurent sains et saufs. Et apres que tu auras ainsi puni les perturbateurs de la paix et du repos de ton peuple, garde le reste de la multitude en bonne tranquillité et concorde, en l'observation de tes saintes ordonnances, garde ce reste entier et exempt du tourment ou de la punition que meritent les méchants, cecy ne conuenant point à ta iustice, que le peuple innocent soit puni pour le péché de ces rebelles. Il ne peut faire cette oraison sans larmes, et apres qu'il eut acheué de prier, il aduint un horrible tremblement de terre, et tout soudain le dessus fut tout couuert d'eau, ne plus ne moins que files flots d'une mer agitée eussent passé par là. Tout le peuple fut fort épouuanté, et du côté où les fediteux alloient, se fit un son terrible, et en cest endroit la terre s'enfonça, et engloutit tous ces mutins. Et apres que ces profanes furent ostés de la veüe de tout le peuple, cette ouuerture se ferma derechef, en sorte qu'on n'apperceuoit aucune trace de cette ouuerture; côme s'il n'y eust rien de fait. La punition de cette bande fediteuse est un argument manifeste de la prouidence de Dieu, et quant et quant de la force et vertu, et cette auenture a esté d'autant plus miserable, encore que de soy elle fust digne de deploration, que personne même de leurs plus prochains parens et plus familiers amis n'en ont eu aucune compassion, et qui plus est tout le peuple, depuis les plus petits iusques aux plus grands, oublians toutes les choses passées, criaient tous à haute voix et avec ioye, approuuans la sentence horrible de Dieu: et tant s'enfalloit qu'ils estimassent ces orgueilleux dignes d'estre plaints, qu'ils les auoient: en horreur comme pestes publiques de tout le peuple. Apres la ruine estrange de Dathan et de ses complices, Moyse fit appeller ceux qui aspiraient à la Sacrificature, pour remettre derechef le droit de l'election en la main de Dieu, afin que la Sacrificature demeurât à celui, dont on cognoistroit que le sacrifice seroit agreable à Dieu. Pour cette raison, s'assemblerent là deux cens cinquante hommes, qui estoient fort bien estimez du peuple, et qui auoient toujours esté en bonne reputation, tant pource qu'ils estoient de nobles et bons parens, que d'autant qu'eux aussi n'auoient point degeneré des bonnes mœurs de leurs ancestres. Et avec ces gens cy Aaron et Core se meirent en auant: puis apres se tenans debout deuant le Tabernacle et Sanctuaire de Dieu, ils offroient de l'encens qu'ils auoient apporté avec eux. Un feu tout soudain s'éleua en une merueilleuse et terrible flamme, tel, que iamais les hommes n'en peurent faire ou allumer un semblable, et n'en virent iamais un pareil, ou es terres, qui brulent d'elles-mêmes, et iettent feu par cours et mouuemens de tourbillons, ou dedans les forests lors qu'ils sont embrasés par la violence des vents: mais c'estoit un feu tel, que Dieu pouuoit bien allumer, ardent et reluisant outre mesure, par la violence duquel ces deux cens cinquante furent tous vifs consummes avec Core, en sorte qu'on ne vit iamais depuis une seule partie de leurs corps, tant petite fust-elle. Il n'y eut qu'Aaron seul, qui demeura entier et sans aucune blessure, pource que c'estoit Dieu qui auoit enuoyé ce feu pour bruler seulement ceux qu'il falloir. Apres que ceux cy furent ainsi conformez, Moyse voulut que la memorie de ceste horrible punition durât à iamais, et que ceux qui viendroient apres, n'en fussent point ignorans, et pour ce faire, commanda à Eleazar, fils d'Aaron, d'attacher leurs encensoirs à l'autel d'airain, à celle fin que ce fust un memorial perpetuel pour étonner les autres, qui pensent que la Maiesté diuine puisse estre deceuë par tromperies humaines.

Grubun yaratıcılarının intikam için cezalandırılması ve Kurban'ın Aaron tarafından onaylanmasıyla birlikte, ve onun tarafından.

BÖLÜM III

Ertesi gün halk, kurbanlar kesildikten sonra herkesin Tanrı'nın yargısını dinleyip tanıklık etmek için hazır bulunması ve böylece baş keşiş iddiasında bulunanlar arasındaki

anlaşmazlığın çözülmesi için toplanmak üzere geri döndü. Ancak, kalabalık hâlâ gergin ve sonucu bekliyordu; bazıları Musa'nın suçsuz bulunmasından memnun olurdu, ancak en akıllılar, kargaşa ve isyanların tamamen bastırılmasını istiyordu: çünkü isyan artarsa bunun Cumhuriyet'in sonu olacağından korkuyorlardı. Doğaları gereği yeni fikirleri takip etmeye ve valiler ile yargıçlar hakkında kötü konuşmaya meyilli olan sıradan halk da, etrafta dolaşan ve hiçbir kesin inanç olmaksızın oradan oraya taşınan tüm söylentileri kolayca kabul etti. Bu nedenle Musa, gelip ilahi ayine katılmak üzere atanmaları için Datan ve Abiram'a birkaç kişi gönderdi. İtaat etmeyi reddettiler, ancak gururla, Musa'nın kurnazca ve kötü niyetli yollarla halk üzerinde elde ettiği güç ve otoritenin artmasına artık izin vermeyeceklerini söylediler. Oraya gönderilenler, Musa'ya haber verdiler. Musa da, en önde gelen adamlarından bazıları yanına aldı. Bu adamlar gönüllü olarak onu takip ettiler ve isyancı grubu ve Dathan ile halkın gururunu kovalamaktan çekinmediler. Bunun üzerine Dathan, Musa'nın en önde gelen adamlarıyla birlikte kendisine doğru geldiğini duyunca, suç ortaklarıyla birlikte dışarı çıktı ve eşlerini ve çocuklarını da yanlarına alarak çadırların önünde durup Musa'nın ne yapmayı planladığını izlediler. Ayrıca etraflarına hizmetçilerini de yerleştirmişlerdi; böylece Musa zorla bir şey yapmak veya yapmaya kalkışırsa, onu geri püskürtmenin bir yolunu bulmuş olacaktı. Musa, diğerlerine yakın bir şekilde ellerini göğsüne kaldırdı ve sesini tüm halkın duyabileceği kadar yükselterek şöyle dedi: "Ey Tanrım, göklerin, yerin ve denizin Rabbi! Bana, bugüne kadar yaptığım her şeyi, kutsal iraden doğrultusunda yaptığımı dair iyi ve sadık bir tanıklık edebilirsin. İbranilerin sefil durumlarına acıyarak onlara sürekli yardım eden Sen, bu duamı işit. Çünkü her şey apaçık ortadadır, insanların en gizli düşünceleri bile. Bu nedenle, Tanrım, gerçeği gün ışığına çıkarmak ve bu halkın aşağılık nankörlüğünü ortaya çıkarmak istiyorum. **Doğumumdan önceki şeyleri gerçekten biliyorsun; bunları kulaktan dolma bilgilerle değil, gördüğün için.** Şimdi, bu konuda tanıklığınla bana yardım et. Çünkü bu insanlar bu şeylerden habersiz olmasalar da, kötülükten şüphelenmekten utanmıyorlar. Bana gelince, erdemim, senin iraden ve iyi işlerim sayesinde elde ettiğim barış içinde yaşama imkânına sahip olmama rağmen, Kayınpederim Raguel, yine de, tüm bu rahatlıkları ve hoş zevkleri geride bırakarak, bu halk için her türlü zorluğa katlandım ve önce onları özgürleştirmek, şimdi de orada tutmak için büyük ve zorlu görevler üstlendim. İnsanlar, hatta yaşayanlar ve benim bakımım yüzünden çok fazla zarar görenler bile artık benden şüpheleniyorlar. **Ey Rab, Sina Dağı'nda bu ateşin içinde bana görünen ve bana konuşarak ve hayranlık uyandıran işler göstererek bu iyiliği yapan,** beni Mısır Kralı'na elçi ve onlara karşı iradenizin tercümanı yapan, Mısırlıların zenginliklerini azalttıktan sonra, onların kontrolünden kaçmamıza izin veren, **Firavun'un gücünü ayaklar altına aldırın, nasıl kaçacaklarını bilmeyenlere ey Rab'bin ortasından yolu açan, Mısırlıları dalgalarından koruyan, zırhı olmayanlara zırh sağlayan,** acı ve pis suları tatlı ve içimi güzel kılan, kayadan yeterli su çekerek susuzluğumuzu gideren, Deniz, karada bulamayanlar için büyük bir yiyecek bolluğu; ve son olarak, gökten gönderilen, insanların daha önce hiç duymadığı başka bir nefis yiyecek; Cumhuriyetimizi iyi yasalar ve kutsal düzenlemelerle düzenleyen, şimdi bana yardım et, ey Rab, herkesin rehberi ve bozulamaz bir tanık: Sen benim için iyi ve sadık bir tanık olduğun gibi, hiçbir zaman, hak veya adaletle aykırı olarak suçumu takip etmek isteyen tüm İbranilerden hiçbirinden hediye almadım ve haklı bir nedeni olan herhangi bir yoksulun, rakibinin aşiretinde ne kadar büyük olursa olsun, davasını kaybetmesine izin vermedim, kamu yararına hiçbir şey yapmadım veya üstlenmedim. Ve şimdi, Cumhuriyeti sadakatle ve içtenlikle yönettikten sonra, sanki kardeşimin kurbanını kendi özel sevgimle, senin iyi emrine ve kutsal iradene göre değil de, bahşetmişim gibi, tamamen masum olduğum bir suçtan şüphelenilmeliyim. Her şeyin senin takdirinle yönetildiğini ve düzenlendiğini ve hiçbir şeyin şans eseri veya tesadüfen gerçekleşmediğini, senin iraden

dışında olmadığını göster ve İbranilerin çıkarını gözetenleri yürekten kabul et: ve bunu, seni aptal ve duygusuz kılan Datana ve Abiram'ı, sanki benim aldatmacalarım tarafından alt edilmiş ve alt edilmiş gibi, adil bir şekilde cezalandırarak ilan et. Ve senin şanına şiddetle gölge düşürenler, eğer onlar, insanlar tarafından kınanamayacak bir şey çektikleri düşünülmesin diye, sıradan olmayan bir şekilde yok olurlarsa, onlardan açıkça intikam alacaksın; ama üzerinde yürüdükleri dünya, onları, ailelerini ve mallarını yutmak için açılacak; böylece herkese güç gösterilecek ve sonradan gelenler için bir örnek olacak, böylece senin haşmetin hakkında iyi ve kutsal olmayan bir şey düşünmeye cesaret eden kimse olmayacak; ve o zaman hizmetimin senin gücünden ve kudretinden geldiği bilinecek. Eğer bana karşı yığdıkları suçlar ve suçlamalar doğruysa, lanet başıma gelsin ve bu korkunç lanetleri işlediğim kişiler sağ salim kalsınlar. Halkının huzur ve sükunetini bozanları böylece cezalandırdıktan sonra, kalabalığın geri kalanını kutsal kurallarına uyarak huzur ve uyum içinde tut; Bu dinlenmeyi, kötülerin hak ettiği azap veya cezadan muaf tutun, çünkü masum insanların bu isyancıların günahı yüzünden cezalandırılması sizin adaletinize uygun değildir. Bu duayı gözyaşları olmadan yapamadı ve duasını bitirdikten sonra korkunç bir deprem meydana getirdi ve bir anda tepe tamamen suyla kaplandı, çalkantılı bir denizin dalgalarından ne daha fazla ne de daha az. Tüm halk büyük bir korkuya kapıldı ve isyancıların gittiği yönden korkunç bir ses yükseldi ve orada yer çöktü ve tüm isyancıları yuttu. Bu dinsiz insanlar tüm halkın gözünden uzaklaştırıldıktan sonra, kapı tekrar öyle sıkı bir şekilde kapandı ki, hiçbir iz kalmadı; sanki hiçbir şey olmamış gibi. Bu isyancı çetenin cezalandırılması, hem gücü hem de erdemi açısından Tanrı'nın takdirinin açık bir kanıtıdır. Bu trajedi, kendi başına bir üzüntü kaynağı olsa da, en yakın akrabaları veya yakın dostları bile onlara acımadığı için daha da acınasıydı. Dahası, en küçüğünden en büyüğüne kadar tüm halk, geçmişteki tüm olayları unutarak, Tanrı'nın korkunç cezasını onaylayarak yüksek sesle ve sevinçle haykırdı. Ve bu kibirli insanları o kadar merhamete layık görmediler ki, onlardan nefret ettiler. Tüm halkın halk belası. Datana ve yandaşlarının garip yıkımından sonra Musa, rahipliğe talip olanları, seçilme hakkını bir kez daha Tanrı'nın ellerine vermeleri için çağırdı; böylece rahiplik, Tanrı'yı memnun eden kurbanı bilen kişide kalacaktı. Bu nedenle, halk tarafından çok saygı duyulan ve hem soylu ve iyi akrabalar oldukları, hem de atalarının güzel ahlakından sapmadıkları için her zaman iyi durumda olan iki yüz elli adam orada toplandı. Harun ve Taç da bu adamlarla birlikte dışarı çıktılar; Tanrı'nın Çadırı ve Mabedi'nin önünde durduktan sonra, yanlarında getirdikleri buhuru sundular. Aniden, harikulade ve korkunç bir alevle bir ateş yükseldi; öyle ki insanlar bir benzerini asla yapamadılar veya yakamadılar ve ne kendiliğinden yanan ve kasırgaların akışları ve hareketleriyle ateş veren yeryüzünde ne de rüzgarların şiddetiyle tutuşan ormanlarda bir benzerini hiç görmediler: ama bu, Tanrı'nın rahatlıkla yakabileceği, ölçülemeyecek kadar ateşli ve parlak bir ateşti; bu şiddetin etkisiyle bu iki yüz elli kişi canlı canlı Çekirdek ile yanıp kül oldu, öyle ki o zamandan beri vücutlarının tek bir parçası bile, ne kadar küçük olursa olsun, görülmedi. Sadece Harun sağlam ve zarar görmeden kaldı, çünkü Tanrı bu ateşi yalnızca ihtiyaç sahiplerini yakmak için göndermişti. İhtiyaç sahipleri böylece yakıldıktan sonra, Musa bu korkunç cezanın anısının sonsuza dek sürmesini ve kendisinden sonra gelenlerin bundan habersiz kalmamasını diledi. Bu amaçla, Harun'un oğlu Eleazar'a buhurdanlıklarını bronz sunağa takmasını emretti; böylece, ilahi Majeste'nin insan hileleriyle aldatılabileceğini düşünenleri şaşırtacak kalıcı bir anıt olacaktı.

Des choses aduenues dans le desert aux Hebreux par l'espace de trente huit ans. CHAPITRE I V.

Comme apres vn li euident tesmoignage on cognetit assez , que la Sacrificature estoit écheuë à Aaron frere de Moyse, par iugement diuin, et non par bition , ou par la faueur de son frere , elle luy est tousiours depuis demeurée sans contredit. Si est ce toutesfois que les Hebreux ne ne demeurèrent pas long-temps sans ledition : mais il y en eut vne autre plus faicheuse que la premiere. Car les causes de ceste mutinerie estoient relles , qu'on pouuoit facilement iuger, qu'elle dureroit long-temps. Depuis que ceste opinion fust vne fois entrée dedans les esprits des hommes , que rien ne se faisoit sans la volonté et expresse ordonnance de Dieu , ils pensoient que Dieu fist tout cecy en faueur de Moyse, et l'accusoient du tout, comme si Dieu eust puny les autres , non point pour la haine qu'il eust contre leurs offenses et pechez , mais seulement comme estant sollicité ou importuné par Moyse. Et ils estoient marrys non seulement pource qu'il auoit puni de mort vn si grand nombre des plus apparens qu'ils disoient n'auoir en rien peché, sinon qu'ils estoient tropaddonnez à la religion du Seigneur , et cependant le menu peuple estoit demeuré impuni: mais aussi , pource qu'ayant confirmé la sacrificature de son frere , il ostoit toute esperance aux autres d'y pouuoir paruenir: personne n'osoit aspirer deormais à vn tel honneur , puis que les autres s'en estoient si mal trouuez. De plus , les parens de ceux qui auoient esté ainsi consommez et engloutis , plaidoient leur cause deuant le peuple, et le prioient de mettre quelque mesure à la puissance orgueilleuse et exceffiue de Moyse , cela luy estant bien facile à faire. Cependant Moyse fut aduertý de bonne heure, que le peuple commençoit à s'ébranler, et craignant qu'on attentaft derechef choses nouvelles, dont il en aduint quelques grands inconueniens, il fit assembler le peuple. Et apres qu'il eut ouý leurs requestes , ils ne voulut rien respondre , de peur qu'ils ne fussent dauantage irritéz. Voicy seulement ce qu'il fit : Il ordonna aux chefs des lignées que chacun aportast sa verge , où le nom de chacune lignée fust escrit , et que la sacrificature demeureroit à celui , en la verge duquel Dieu auroit monstré ouuertement quelque signe. Apres que ceste opinion eut semblé bonne à tous, les autres des onze lignées apporterent leurs verges où les noms des onze lignées estoient escrits, et Aaron apporta aussi la sienne , où le nom de Leui estoit escrit.

Moyse les prit toutes , et les posa au tabernacle. Le iour ensuiuant toutes furent produites, et n'y en auoit pas vne , qui ne peust estre facilement discernée: car tant les chefs qui les auoient apportées, que le reste du peuple les auoient marquées. Et on veit les onze demeurer en la même forte , qu'elles y auoient esté apportées , quand Moyse les prit. Mais on apperceut fortir de celle d'Aaron des rameaux, des boutons, et outre cela des amandes meures, dautant que la verge estoit d'vn amandier. Or le peuple étonné d'vn spectacle si nouveau et estrange , oublia tous les mauuois soupçons et les haines qu'il auoit conceuës tant contre Moyse, que contre son frere Aaron , admira les iugemens de Dieu , et craignant de plus résister à Dieu, consentist que la Sacrificature demeurast à Aaron. Ainsi il fut approuué souverain Sacrificateur pour la troisiéme fois par le tesmoignage certain de Dieu, et personne n'y contredist depuis. Ainsi le peuple d'Israël agité de plusieurs troubles et fascheuses seditions , enfin obtint le repos par vne telle inuention.

Or apres que Moyse eut exempté de tout le faix de la guerre toute la lignée de Leui, qui estoit dediée au seruice de Dieu, de peur que les Leuites ne fussent occupez aux choses concernantes la vie presente, et que par ce moyen ils ne fussent trop paresseux à faire le seruice diuin, il fit ceste ordonnance , qu'apres que la terre de Chanaan auroit esté conquise par armes, et par la faueur de Dieu, il y eut quarante huit villes du pays des meilleures et des plus belles reseruées pour les Leuites, avec le territoire ioignant leurs murailles, tant que deux mille coudées se pourroient estendre. Il ordonna aussi quetout le peuple payeroit aux Leuites et Sacrifi cateurs, la dixième partie de tous les fruits et reuenus annuels, et depuis ceste ordonnance, ces decimes ont esté le reuenu ordinaire de la lignée

de Leui. Il nous faut maintenant monstrier quel estoit le particulier reuenu des Sacrificateurs: De quarante huit villes il ordonna que les Leuites endonneroient treze aux Sacrificateurs , et des decimes qu'ils auroient tous les ans receuës du peuple, ils leur en donneroient la dixième partie. De plus, que le peuple offriroit à Dieu les premices de tous les fruits prouenans de la terre, et de tous les animaux et les bestes qu'il estoit permis d'offrir. Il deuoit amener aux Sacrificateurs le premier nay ,s'il estoit malle, pour estre offert en sacrifice , et ils deuoient manger ceste beste ainsi offerte avec leur famille dedans la ville Sainte. Et pour les bestes, qu'il estoit defendu de manger par la loy , le feigneur de la beste deuoit payer vn sicle et demy au lieu du premier nay de la beste : et pour le premier nay de ses enfans , cinq sicles. Les premices aussi des tonsures de tous les moutons et brebis estoient deues aux Sacrificateurs: et ceux qui faisoient cuire des pains, leur donnoient aussi quelques galle aux. Quant à ceux, qui se consacroient par vœu ,qu'on appelloit Nazareens, portans une longue chevelure, et ne beuuans point de vin , toutesfois et quantes qu'ils consacroient et faisoient vœu de leur chevelure, leurs sacrifices et oblations estoient pour les Sacrificateurs. Aussi il y en auoit d'autres qui se nommoient eux-mêmes Corban , c'est à dire, don de Dieu, qui deuoient donner aux Sacrificateurs quelque somme d'argent, quand ils se vouloient de mettre du ministere, où ils s'estoient obligez de leur bon gré l'homme deuoit donner cinquante sicles, et la femme trente. Et ceux qui n'auoient point le moyen de bailler tant, estoient remis à la discretion des Sacrificateurs. Il y a bien plus, que si quelqu'un eust tué en sa maison quelque beste pour l'usage de sa famille, et non point pour offrir en sacrifice, il deuoit donner le gras boyau de la beste , la poitrine et l'espaule droite aux Sacrificateurs. C'est ce que Moyse ordonna pour les Sacrificateurs , outre ce que le peuple offroit pour les pechez , comme nous auons dit au troisième liure. Orde tout ce que le peuple donnoit à l'ordre des Sacrificateurs, il ordonna que tant les femmes que les filles et seruiteurs en fussent participans, excepté des choses qui estoient offertes pour les pechez. Car il n'y auoit que les males faifans l'office qui en mangeassent, et deuoient manger cette oblation au sabbatuaire le iour même qu'elle auoit esté offerte. Auant ainsi disposé des affaires apres la sedition , il fit deloger le camp, et avec tout le peuple vint iusques aux frontieres d'Idumée et auant que passer outre, il enuoya des gens en ambassade vers le Roy , à qui il demandoit seulement congé de passer, estant prest de prester au Roy telle fidelité qu'il vouldroit , et promettre qu'il passeroit outre sans faire tort à personne. Dauantage il requeroit qu'on presentast a les gens vn lieu public pour vendre leurs denrées, ou pour en acheter d'autres , offrant même à payer l'eau , si le Roy le vouloit. Mais le Roy ne voulut rien octroyer aux Ambassadeurs, les renuoya sans rien faire, leur refusa passage, et s'envint au deuant des Hebreux avec vne grande et puissante armée, pour repousser Moyse, et toutes les gens , s'ils eussent attenté de se faire ouuerture par force. Mais Moyse voulut auant que rien faire, demander conseil à Dieu, qui ne luy voulut point permettre que les Hebreux commençassent la guerre: et pour cette cause il fit reculer les gens en arriere, ayant deliberé et conclud de les conduire par le desert. En ce temps-là Mariam sœur de Moyse mourut , qui fut quarante ans apres qu'elle sortit d'Egypte , en la nouvelle Lune du mois Xantique, qui est Nisan , et fut enterré honorablement et en pompe magnifique , et aux despens du commun , sur vne montagne appelée Sein. Le deuil dura vn mois , et apres cela Moyse sanctifia le peuple en cette façon: Le souverain Sacrificateur prit vne genisse toute rousse, qui n'auoit encore esté mise au ioug ny trauaillé au labourage, et l'amena en vn lieu fort net vn peu deuant le camp , et la tua, et de son sang arrousa par sept fois le tabernacle avec le doigt. Puis apres ainsi que cette genisse estoit toute entiere avec la peau et les entrailles dedans le feu , on ietta du bois de cedre outre le premier bois qui y estoit , et aussi de l'hyssope et de la laine teinte en écarlate. Or apres qu'un homme du tout pur et chaste ou sanctifié eût recueilly la cendre de cette genisse, et puis l'eût

mife en vn lieu fort pur , tous ceux qui étoient pollus, pour auoir touché vn corps mort, et qui pour cette caufe auoient befoin d'estre purifiez, iettoient vn peu de la cendre de la geniffe de dans l'eau d'une fontaine, et y trempoient vne petite branche d'hyffope, et s'en arroufoient le troisiéme iour et le septieme : apres qu'ils auoient ainsi fait , ils estoient reputez purs et sanctifiez. Et il commanda que cette coustume fut ainsi gardée en la terre , qu'ils auroient conquestée à force d'armes.

Au reste apres que l'armée qui estoit polluë pour le corps de Mariam, eut esté ainfi purifiée , il marcha plus outre par le defert avec tout le camp, et vint en Arabie. Estant arriuë au territoire de la principale ville des Arabes, qu'on nommoit anciennement Arcé, et est maintenant appelée Petra , il fit en ce lieu là monter Aaron son frere sur vne haute montagne, qui sert de closture au territoire, où il fut aduerty par Moyse qu'il deuoit mourir. Pour cette raison le tenant debout deuant tout le peuple sur vn petit tertre fait en montant, il le despoüilla des ornemens sacerdotaux , et les bailla à son fils Eleazar , à qui la succession appartenoit par droit d'aineffe. Et ainfi il mourut à la veuë de tout le peuple le mesme anque sa sœur mourut, ayant vescu cent vingt et trois ans. Le iour de sa mort escheut en la premiere Lune du mois que les Athenien sappellent Hecatombeon, les Macedoniens Lous, et les Hebreux Saba .

Le peuple le pleura trente iours, sans le bouger; et apres que le dueil fut fini, le peuple par la conduite de Moyse vint iufques à vn fleuve appelé Arnon. Ce fleuve préd sa source des montagnes d'Arabie , et coulant par tout le defert entre dedans le lac Asphaltite, diuifant les Moabites des Amorrheens. Et cette region est fertile, et les fruits en sont suffisans pour nourrir les habitans, qui sont au reste en grande multitude. Or Moyse enuoya des Ambassa deurs vers le Roy, qu'on appelloit Sehon, pour demander passage par le milieu de son Royaume à telle assurance qu'il voudroit, luy promettant qu'il feroit passer ses gens par toute sa region, sans endommager ny les terres ny les habitans, et payeroit au profit des siens toutes les choses qu'on auoit accoustumé de vendre, voire iufques à l'eau, s'il leur falchoit de la donner sans argent. Mais Sehon leur refusa fierement le passage, et dressa vne grande armée , et occupa de bonne heure les endroits de la riuere d'Arnon, par où on pouuoit passer à gué, pour empêcher les Hebreux de passer outre.

İbranilerin çölde otuz sekiz yıl boyunca başına gelenler. BÖLÜM IV.

Böylesine açık bir tanıklıktan sonra, kâhinliğin Musa'nın kardeşi Harun'a ilahi yargıyla, baskı veya kardeşinin hatasıyla değil, düştüğü yeterince bilindiğinden, o zamandan beri tartışmasız bir şekilde onunla kalmıştır. Ancak İbraniler uzun süre isyansız kalmadılar; ancak ilkinden daha sorunlu bir başkası vardı. Çünkü bu isyanın nedenleri gerçektir ve uzun süre devam edeceği kolayca tahmin edilebilirdi. İnsanların zihnine bir zamanlar, Tanrı'nın iradesi ve açık buyruğu olmadan hiçbir şey yapılamayacağı düşüncesi yerleştiğinden, Tanrı'nın tüm bunları Musa'nın aleyhine yaptığını düşündüler ve sanki Tanrı diğerlerini, suç ve günahlarına karşı duyduğu nefretten dolayı değil, yalnızca Musa tarafından istendiği veya ısrarla rica edildiği için cezalandırmış gibi, her şeyle onu suçladılar. Ve onlar sadece, en önde gelenlerden bu kadar çoğunu ölümle cezalandırdığı için değil, aynı zamanda, Rab'in dinine aşırı bağlı oldukları için günah işlediklerini söyleyen ve sıradan halkın cezasız kalması nedeniyle de üzülmüyorlardı; aynı zamanda, kardeşinin rahipliğini onaylayarak, başkalarının bunu elde etme umutlarını da yok ettiği için de üzülmüyorlardı: Artık kimse böyle bir onura talip olmaya cesaret edemiyordu, çünkü diğerleri kendilerini çok kötü durumda bulmuşlardı. Dahası, bu şekilde tüketilenlerin akrabaları, durumlarını halkın önünde savunarak, Musa'nın kibirli ve aşırı gücüne bir miktar fren koymalarını rica ettiler; ki bu onun için oldukça kolaydı. Ancak Musa, halkın harekete geçmeye başladığı konusunda erkenden uyarıldı ve bazı önde

gelen şahsiyetlerin kendisine bildirdiği yeni şeylerin tekrar denenmesinden korkarak halkı çağırdı. Ve onların yalvarışlarını dinledikten sonra, daha da öfkelenmekten korktukları için cevap vermeyi reddettiler. Tam da bunu yaptı: **Soyların başkanlarına, üzerinde her soyun adının yazılı olduğu asalarını getirmelerini emretti ve bu yazı, Tanrı'nın açıkça bir işaret gösterdiği asada kalacaktı. Bu görüş herkese uygun görüldükten sonra, on bir soyun geri kalanları, üzerinde on bir soyun adının yazılı olduğu asalarını getirdiler. Harun da kendi esasını getirdi ve üzerinde Leui adı yazılıydı.** <<11 soy getirmekte ve harunda kendi soyunu getirmekte, 12 . soy Musa olmakta ve buda bize aşıretten başka bir mantığı doğurmaz>>

Musa hepsini alıp çadıra yerleştirdi. Ertesi gün hepsi getirildi ve kolayca ayırt edilemeyen tek bir kişi bile yoktu, çünkü hem onları getiren önderler hem de halkın geri kalanı onları işaretlemişti. On bir kişinin, Musa onları getirdiğinde getirildikleri aynı kalede kaldıkları görüldü. Ancak Harun'un kalesinde dallar, tomurcuklar ve olgun bademler yetişiyordu, çünkü asa bir badem ağacındandı. Böylesine yeni ve tuhaf bir manzara karşısında şaşkına dönen halk, hem Musa'ya hem de kardeşi Harun'a karşı besledikleri tüm kötü şüpheleri ve nefretleri unuttu, Tanrı'nın hükümlerine hayran kaldı ve Tanrı'ya daha fazla direnmekten korkarak rahipliğin Harun'da kalmasına razı oldu. **Böylece, Tanrı'nın kesin tanıklığıyla üçüncü kez Başkâhin olarak onaylandı** ve o zamandan beri kimse buna itiraz etmedi. Böylece, birçok karışıklık ve huzursuzluk çıkaran isyanla boğuşan İsrail halkı, sonunda böyle bir müdahaleyle barışa kavuştu.

Musa, Tanrı hizmetine adanmış olan tüm Leui soyunu savaşın tüm yükünden muaf tuttukten sonra, Leuitlerin günlük hayatla meşgul olmamaları ve bu sayede ilahi hizmeti yapmaktan çok da tembellik etmemeleri korkusuyla, şu emri çıkardı: Kenan diyarı silahla ve Tanrı'nın lütfuyla fethedildikten sonra, ülkenin en iyi ve en güzel kırk sekiz şehri, surlarına bitişik topraklar da dahil olmak üzere, iki bin arşın genişleyebildiği kadar Leuitlere ayrıldı. **Ayrıca, tüm halkın Levililere ve Kâhinlere yıllık ürün ve gelirlerinin onda birini ödemesini emretti** ve bu emirden bu yana, bu ondalıklar Lui soyunun olağan geliri oldu. Şimdi Kâhinlerin özel gelirinin ne olduğunu göstermeliyiz: Levililerin kırk sekiz kentten on üçünü Kâhinlere vermelerini, halktan yıllık olarak aldıkları onda birin de onda birini onlara vermelerini emretti. Ayrıca halk, toprağın tüm ürünlerinin ve sunulmasına izin verilen tüm hayvan ve hayvanların ilk ürünlerini Tanrı'ya sunacaktı. **İlk doğan erkek çocuğu kurban olarak sunulmak üzere kâhinlere getirmeliydi ve kâhinler, bu şekilde sunulan bu hayvanı, kutsal kent içinde aileleriyle birlikte yemeliydiler** <<Burada bahsedilen hayvanların ilk erkek çocuğu>>. Yasa gereği yenmesi yasak olan hayvanlar için ise hayvanın sahibi, hayvanın ilk doğanı yerine bir buçuk şekel; yavrularının ilk doğanı için ise beş şekel ödemek zorundaydı. Tüm koyun ve kuzuların ilk ürünleri de kâhinlere aitti; ekmek pişirenler de onlara yiyecek veriyordu. Ancak, kendilerini adak adayan, uzun saçlı ve şarap içmeyen Nasıralılar olarak adlandırılanlar, saçlarını adadıkları ve adak adadıkları sürece, kurbanları ve sunuları kâhinler içindi. Kendilerine Korban, yani Tanrı'nın bir armağanı diyenler de vardı. Bunlar, kendilerini gönüllü olarak adadıkları bir hizmeti yerine getirmek istediklerinde kâhinlere bir miktar para verirlerdi. Erkek elli şekel, kadın otuz şekel verecekti. Bu kadarını veremeyenler ise kâhinlerin takdirine bırakılmıştı. Dahası da var: Birisi ailesinin yararına evinde bir hayvan kesmiş ve kurban olarak sunmamışsa, hayvanın bağırsaklarını, göğsünü ve sağ omzunu kâhinlere vermeliydi. Üçüncü kitapta da belirttiğimiz gibi, Musa'nın kâhinler için emrettiği şey, halkın günahlar için sunduklarına ek olarak buydu. Halkın rahiplere verdiği her şeyin, günahlar için sunulanlar hariç, hem kadınlara, hem kızlara hem de hizmetçilere verilmesini emretti. Çünkü bu sunuyu yalnızca görevi yapan erkekler yiyordu ve bu sunuyu sunulduğu gün tapınakta yemeleri gerekiyordu. İsyanın sonra meseleleri böylece hallettikten sonra ordugahı dağıttı ve tüm halkla birlikte İdumea sınırlarına geldi. Geçmeden önce, krala elçi olarak adamlar gönderdi.

Kraldan yalnızca geçiş izni istedi. Kral'a dilediği her türlü sadakati göstermeye hazır ve kimseye zarar vermeden geçeceğine söz verdi. Dauantage, halkının mallarını satabileceği veya başka mallar satın alabileceği halka açık bir yer sağlanmasını talep etti ve hatta kral isterse suyun parasını bile ödeyeceğini söyledi. Ancak Kral, elçilere hiçbir şey vermedi, hiçbir şey yapmadan onları gönderdi, geçişlerine izin vermedi ve eğer zorla içeri girmeye çalışırlarsa Musa ve tüm halkını püskürtmek için büyük ve güçlü bir orduyla İbranilerle buluşmaya gitti. Ancak Musa, hiçbir şey yapmamaktansa, İbranilerin savaşa başlamasına izin vermeyen Tanrı'nın nasihatini aradı. Bu nedenle, halkını geri çekilmeye zorladı ve onları çölden geçirmeye karar verdi. O sırada, Musa'nın kız kardeşi Meryem, Mısır'dan ayrıldıktan kırk yıl sonra, Nisan ayının yeni ayında öldü ve cemaatin parasıyla, Sein adlı bir dağa onurlu ve görkemli bir şekilde gömüldü. Yas bir ay sürdü ve ardından Musa halkı şu şekilde kutsadı: Başkâhin henüz boyunduruğa konmamış ve yemle işlenmemiş kızıl bir düveyi alıp ordugâhın biraz uzağında, çok temiz bir yere getirdi, öldürdü ve kanını parmağıyla çadıra yedi kez serpti. Sonra, bu düve derisi ve bağırsaklarıyla birlikte tamamen ateşe girdiğinde, orada bulunan ilk odunun yanı sıra sedir ağacı, mercanköşk ve kırmızı yün de ateşe atıldı. Şimdi, tamamen temiz ve iffetli veya kutsanmış bir adam bu düvenin küllerini toplayıp çok temiz bir yere koyduktan sonra, bir ölüye dokunmuş olmaktan kirlenmiş ve bu nedenle arınması gereken herkes, düvenin küllerinden birazını bir çeşmenin suyuna atar, içine küçük bir mercanköşk dalı batırır ve üçüncü ve yedinci günlerde üzerine serperdi. Bunu yaptıktan sonra, temiz ve kutsanmış sayıldılar. Ve silah zoruyla fethettikleri topraklarda da bu geleneğin uygulanmasını emretti.

Meryem'in bedeni uğruna kirletilen ordu böylece temizlendikten sonra, tüm ordugâhla birlikte çölde ilerleyerek Arabistan'a ulaştı. Eskiden Arcé, şimdi ise Petra olarak adlandırılan Arapların başlıca şehrinin topraklarına vardığında, kardeşi Harun'a orada, bölgenin sınırını oluşturan yüksek bir dağa çıkmasını emretti. Musa, Harun'a orada ölmesi gerektiğini söyledi. Bu nedenle, bir yükseltinin üzerine kurulmuş küçük bir höyüğün üzerinde, tüm halkın önünde durarak kâhinlik giysilerini çıkardı ve bunları, veraset hakkı kendisine ait olan oğlu Eleazar'a verdi. Böylece, kız kardeşinin öldüğü gün, yüz yirmi üç yıl yaşadıktan sonra, tüm halkın gözünde öldü. Ölüm günü, Atinalıların Hekatombeon, Makedonyalıların Lus ve İbranilerin Saba dedikleri ayın ilk ayına denk geldi.

Halk otuz gün boyunca kıpırdamadan yas tuttu; yas bittikten sonra, Musa önderliğindeki halk, Arnon adlı bir nehre vardı. Bu nehir, kaynağını Arabistan dağlarından alır ve çölden geçerek Moablıları Amorlulardan ayıran Asfaltit Gölü'ne akar. Bu bölge verimlidir ve ürünleri, üstelik çok kalabalık olan halkı beslemeye yeter. Musa, Sehon adlı krala elçiler göndererek, krallığının ortasından istediği güvenceyle geçmesini istedi ve halkını, topraklara ve halka zarar vermeden tüm bölgesinden geçireceğine ve halkının iyiliği için, eğer parasız vermek isterse, geleneksel olarak satılan her şeyi, hatta suyu bile ödeyeceğine söz verdi. Ancak Sehon, onların geçişini gururla reddetti ve büyük bir ordu toplayarak, İbranilerin geçmesini engellemek için Arnon Nehri üzerinde geçilebilen yerleri erkenden işgal etti.

Moyse auant que rien attenter, demande confeil à Dieu, s'il doit affaillir Sehon et Og Roys des Amorrheens, contre qui il gaigne la victoire, et met tout à sac. De la grande et extreme soif des Amorrheens. Et on Moyse transporta son camp apres ceste braue deffaite, donnant pour part ceste region à deux lignées et demy.

Musa, herhangi bir şeye kalkışmadan önce, zafer kazandığı ve her şeyi yağmaladığı Amorlu kralları Sehon ve Og'u yenip yenmemesi konusunda Tanrı'nın tavsiyesini istedi. Bu, Amorluların büyük ve aşırı susuzluğundan kaynaklanıyordu. Bu büyük yenilginin ardından Musa, bölgeyi iki buçuk soy arasında bölerek ordugahını taşıdı.

CHAPITRE V.

Or Moÿse ayant entendu que les Amorrhéens le vouloient porter comme ennemis contre luy, pensa en foy qu'il ne falloit point endurer vn tel mespris. Voyant aussi que les Hebreux estoient vn peuple difficile à manier, et que facilement il pouuoit aduenir que la paresse et disette les feroient renoueller les tumultes et seditions passées, il ne leur en voulut pas seulement oster toute occasion, mais aussi il voulut bien demander conseil à Dieu premierement, s'il luy sembloit bon de donner ouuerture à laguerre. Dieu s'y accorda, et outre cela il promit la victoire aux Hebreux. Cette esperance émeut grandement les cœurs de Moÿse et du peuple, et leur bailla vne pleine hardiesse. Et Moÿse leur disoit, que le temps estoit venu, qu'ils se peussent saouler du desir qu'ils auoient de combattre: veu mesme qu'ils auoient l'adieu de Dieu, et que son autorité les pouuoit à ce à quoy ils estoient desia assez enclins de leur propre mouuement. Ils furent tous fort ioyeux de ce congé qui leur auoit esté donné de combattre, et prirent tout incontinent les armes, et sans tarder, marcherent hardiment contre leurs ennemis prests à recevoir ou donner bataille. Les Amorrhéens voyans les Hebreux approcher, ne se souuerinrent plus de leur premiere hardiesse, mais s'étonnerent, et furent saisis d'une si grande frayeur, que tous perdirent le courage qu'ils auoient. Parquoy auant que venir aux coups, ils tournerent le dos, pensans bien que le meilleur moyen de se sauuer, ce feroit de s'enfuir car ils se fioient en la forteresse de leurs villes, ce qui nonobstant ne leur profita de rien. Car aussi tost que les Hebreux apperceurent que les ennemis quittoient la place, ils les pourfuiurent viuement et à grande heste, et du premier affaut mirent en route leurs premiers rangs, et les rendirent tous esperdus. Ainsi les Amorrhéens s'équarтерent ça et là par les champs, sans tenir ny ordre ny conduite; les vns s'enfuyoient avec desordre en vne ville, les autres en vne autre. Les Hebreux ne se pouuoient lasser à les pourfuiure, ne voulais point laisser la victoire imparfaite. Et comme ainsi soit qu'ils estoient bien experts à ietter de la fonde, à tirer de toutes fortes de dards et de fleches, et à s'ayder de toutes especes de baltons, dont on frappe de loin, et si dispos de leurs personnes, que les armes ne les empeschoient point, ou courans en haste ils deuançoient ceux qui s'enfuyoient deuant eux, ou tirans de leurs fleches defaisoient ceux que la frayeur auoit rendus agiles et legers. Et pourtant il y eut là vne grande boucherie en peu de temps; et si d'auanture quelques vns estoient échappés par la fuite, encore auoient-ils à combattre contre leurs playes, et encore plus contre la soif, car cela se fit au temps des grandes chaleurs. L'alteration donc les faisoit aller par grandes troupes chercher le fleuve: et là ils furent encore pourfuiuis par les Hebreux, qui les pousoient de dans, iettans de loin des dards et des fleches contre eux, et entre les autres l'un des Roys, à sçauoir Sehon, y fut tué. Et les Hebreux despoilloient ceux qui estoient tuez, rapportans de cette victoire vn fort grand butin: Ils eurent des viures en grande abondance, d'autant que les fruits n'auoient point encore esté là recueillis. Et les gens de guerre courroient tout le pays, pillans et gastans tout, sans qu'il y eust aucune force pour leur resister; ils emmenerent aussi beaucoup de prisonniers sans difficulté, toute la force du pays ayant esté emportée en cette rude rencontre. Voila quelle fut la defaite des Amorrhéens, qui auoient esté depourueus de prudence et de bon conseil aubefoin, et s'estoient monstrez lasches en ceste iournée-là. Or les Hebreux s'emparerent de leur terre, située entre trois riuieres en forme d'une isle. Car la riuiere d'Arnon fait la separation du costé de Midi, et l'obach du costé de Septentrion, qui perd son nom en entrant dedans le Iordain, vers l'Occident elle est arrouée du fleuve Iordain. Sur ces entrefaites il y eut vn ennemy nouveau suscité contre les Israélites, à sçauoir Og, Roy de Gaalad et de Gaulanite, qui venoit en haste au secours du Roy Sehon son amy et compagnon, et Gaulanite, qui venoit en haste au secours du Roy Sehon son amy et compagnon, et quoy qu'il vist la ruine de son voisin, esperant toutesfois qu'il pourroit obtenir la victoire, il voulut essayer qui feroient les plus forts, ou les gens, ou les ennemis. Mais à la fin il fut aussi frustré de son esperance; car luy-mesme

fut tué en la bataille, et ne demeura pas vn feul defes gens, qui ne fust defait. Or Moyse avec son armée ayant passé le fleuve de Iobach, entra au Royaume d'Og, et destruisoit les villes l'une apres l'autre, et mettoit à mort tous les habitans, et sur tous il n'épargnoit point ceux qui auoient plus de biens tant en argent qu'en possessions et heritages. Og estoit d'une grande taille et beau, et la force et promptitude de mains n'estoient pas moindres en luy. Le témoignage de la force et de la taille s'estrouuë depuis en la ville de Rabath, qui estoit la ville capitale de la region d'Ammam. Car son liect estoit de fer, large de quatre coudées, et long de neuf. La mort de ce Geant non seulement fut vn bon-heur present pour les Israélites, mais aussi elle fut cause qu'ils parvinrent à plus grandes chofes puis apres. Car ils prirent foixante villes fortes et bien munies, qui estoient sous la iurisdiction et obeyssance de ce Roy, et tous furent enrichis des dépouilles et butins tant en general qu'en particulier.

Après ces choses Moïse fit déloger les gens, et campa pres du Iordain en une grande campagne, qui est vis à vis de Hierico. C'est une grande ville et fort peuplée, où il y a des palmes et du baume en grande abondance. Les courages estoient tellement creus aux Israélites, qu'ils ne desiroient rien plus que des guerres et assauts; et Moïse pensant qu'il ne deuoit laisser écouler cette promptitude de ses gens, voulut sur cela offrir des Sacrifices à Dieu pour luy rendre action de graces, et traiter tout le peuple. Il enuoya les gens de guerre au pays des Madianites pour le piller et gaster, et pour prendre les villes de ce peuple là par force. Or voicy quelle a esté la source de cette guerre.

BÖLÜM V.

Musa, Amorilerin kendisine düşman olmayı planladıklarını duyunca, böyle bir aşağılamanın hoş görülmemesi gerektiğini düşündü. İbranilerin yönetilmesi zor bir halk olduğunu ve tembellik ve kıtlığın geçmişteki isyan ve ayaklanmaları yeniden başlatmalarına kolayca yol açabileceğini de gören Musa, onlara bu fırsatı tamamen ortadan kaldırmakla kalmayıp, savaşa girmenin uygun olup olmadığı konusunda önce Tanrı'nın tavsiyesini de almak istedi. Tanrı kabul etti ve dahası, İbranilere zafer sözü verdi. Bu umut, Musa'nın ve halkın kalplerini büyük ölçüde coşturdu ve onlara tam bir cesaret verdi. Musa onlara, Tanrı'nın onayını aldıklarını ve O'nun otoritesinin onları zaten kendi istekleriyle oldukça eğilimli oldukları şeye yönlendirdiğini görerek, savaşma meydan okumasına girişebilecekleri zamanın geldiğini söyledi. İbraniler, kendilerine savaşma izni verildiği için çok sevinçliydimler ve hemen silahlanıp, hiç vakit kaybetmeden, düşmanlarına karşı cesurca yürüdüler, savaşmaya ve savaşmaya hazır dılar. İbranilerin yaklaştığını gören Amoriler, daha önceki cesaretlerini hatırlamıyorlardı; şaşkına döndüler ve o kadar büyük bir korkuya kapıldılar ki, hepsi cesaretlerini kaybetti. Bu nedenle, çatışmaya girmek yerine, kendilerini kurtarmanın en iyi yolunun kaçmak olduğunu düşünerek sırtlarını döndüler; çünkü şehirlerinin kalesine güveniyorlardı, ancak bu onlara hiçbir fayda sağlamadı. İbraniler, düşmanın bölgeden ayrıldığını görür görmez, onları hızla ve büyük bir aceleyle takip ettiler ve ilk saldırıdan itibaren ilk saflarını kaçıarak hepsini dağıttılar. Böylece Amoriler, düzensiz ve yönsüz bir şekilde tarlalara dağıldılar; bazıları düzensiz bir şekilde bir şehre, diğerleri başka bir şehre kaçtı. İbraniler onları takip etmekten yorulmadılar ve zaferi eksik bırakmak istemediler. Ve yerden fırlatmada, her açıdan ok ve mızrak atmada ve uzaktan vurmak için kullanılabilecek her türlü sopayı kullanmada çok yetenekli olduklarından ve kurbanlarıyla savaşmada o kadar usta olduklarından ki silahlar onları engelleyemedi, ya aceleyle koşarak önlerinden kaçanları geride bıraktılar ya da oklarını fırlatarak korkudan çevik ve hızlı hale gelenleri yere serdiler. Yine de orada kısa sürede büyük bir katliam oldu; ve eğer şans eseri bazıları kaçarak kurtulmuşsa bile, yine de yaralarıyla ve daha da önemlisi susuzlukla mücadele etmek zorundaydılar, çünkü bu olay yılın en sıcak zamanında gerçekleşti. Bu çatışma onları büyük gruplar halinde nehre gitmeye zorladı: ve orada yine İbraniler tarafından kovalandılar,

uzaktan ok ve mızrak atarak onları geri püskürttüler ve aralarında krallardan biri olan Sehon da vardı ve orada öldürüldü. İbraniler öldürülenlerin leşlerini yağmaladılar ve bu zaferden çok büyük bir ganimet getirdiler: Meyveler henüz toplanmadığı için bol miktarda erzakları vardı. Askerler tüm ülkeyi yağmalayıp her şeyi yok ettiler, onlara karşı koyacak hiçbir güç yoktu; ayrıca birçok esiri de kolayca götürdüler, ülkenin tüm gücü bu şiddetli çatışmada yok edilmişti. Bu, ihtiyat ve iyi öğütten yoksun olan ve o gün korkaklık gösteren Amorilerin yenilgisiydi. İbraniler, üç nehir arasında bir ada şeklinde bulunan topraklarını ele geçirdiler. Çünkü Arnon Nehri güney sınırını, Ürdün'e girerken adını kaybeden İobak Nehri ise kuzey sınırını oluşturuyordu; batıda ise Ürdün Nehri tarafından sulanıyordu. Bu sırada İsrailoğullarına karşı yeni bir düşman ortaya çıktı: Gaalad Kralı ve Gaulanlı Og. Og, dostu ve yoldaşı Kral Sehon'a yardım etmek için aceleyle gelmişti. Komşusunun yıkımını görmesine rağmen, yine de zafer kazanabileceğini umarak, halkının mı yoksa düşmanlarının mı daha güçlü olduğunu denemek istedi. Ancak sonunda umudu boşa çıktı; çünkü kendisi savaşta öldürüldü ve adamlarından hiçbiri yenilmeden kalmadı. Musa, ordusuyla birlikte Lobach Nehri'ni geçerek Og'un krallığına girdi ve şehirlerini birer birer yıktı, bütün halkını öldürdü ve özellikle para ve mal mülk bakımından daha zengin olanları esirgedi. Og uzun boylu ve yakışıklıydı ve gücü ve çevikliği insanlardan aşağı değildi. Gücünün ve heybetinin kanıtı daha sonra Amman bölgesinin başkenti olan Rabat şehrinde bulundu. Çünkü yatağı demirden yapılmış, dört arşın genişliğinde ve dokuz arşın uzunluğundaydı. Bu devin ölümü İsrailoğulları için sadece o anki bir nimet olmakla kalmadı, aynı zamanda daha sonra daha büyük başarıları imza atmalarına da yol açtı. Çünkü bu kralın yönetimi ve itaati altında olan altmış güçlü ve iyi donanımlı şehri ele geçirdiler ve hepsi hem genel olarak hem de bireysel olarak ganimet ve yağmalarla zenginleştiler.

Bu olaylardan sonra Musa, adamlarını hareket ettirip Hieriko'nun karşısındaki geniş bir tarlada, Iaurdain yakınlarında kamp kurdu. Burası, hurma ağaçları ve balsamların bol olduğu, büyük ve kalabalık bir şehirdi. İsrailoğullarının morali o kadar yükselmişti ki, savaş ve saldırılardan başka bir şey istemiyorlardı; Musa da adamlarının bu coşkusunun dağılmasına izin vermemek için Tanrı'ya şükran sunmak ve tüm halkı memnun etmek amacıyla kurbanlar sunmak istedi. Savaşçıları Midyanlıların ülkesine göndererek orayı yağmalayıp harap etmelerini ve o halkın şehirlerini zorla ele geçirmelerini emretti. İşte bu, savaşın kaynağıydı.

DES ANTIQ. IVDAIQVES, BALAAM , BALAC, IOVRDAIN.

De la legereté & impudence du Roy Balac, qui enuoye des Ambassades au Prophete Balaam, qui ne veut point prefter l'oreille à fes requestes.

Balac Roy des Moabites, qui auoitamitié & alliance ancienne avec les Madianites, voyant prosperer de iour en iour les affaires des Ifraëlites, commença ausli à longer à son Royaume. Car il ne fcauoit point que Dieu euft deffendu aux Hebreux d'enuahir autre terre que celle de Chanaan, & en cette sorte il attenta de faire quelque chofe de nouveau affez inconfiderément. Il eft bien vray qu'il n'osa assaillir les Hebreux par guerre ou uerte, comme ceux qui estoient enflez de tant de belles victoires. Touresfois voulant bien obuier aux inconueniens qui pourroient aduenir, & donner ordre qu'ils ne peuffent de là en auant paffer plus outre, ilenuoya des ambaffades vers les Madianites pour longer à leur profit commun. Eux enuoyerent les plus honorables d'entr'eux avec les Ambaffadeurs du Roy Balac vers vn Prophete nommé Balaam, qui de meuroit par de là le fleuue Euphrates, qui estoit leur amy, & homme

bien renommé en ce pays là, pour le prier de venir vers eux, & faire des charmes & execrations sur la perdition des Israélites. Le Prophete receut bien les Ambassadeurs, & les fit asseoir en sa table: puis apres il demanda conseil à Dieu de ce qu'il vouloit estre fait touchant la requeste des Madianites, Dieu luy respondit, qu'il ne leur deuoit point obeyr. Ainsi il s'en retourna vers eux, & leur dist qu'il desireroit bien leur gratifier, mais que Dieu l'enempeschoit, à qui il deuoit cette gloire qu'il auoit iusques alors acquise par les propheties & reuelations qu'on auoit trouuées vrayes en luy, qu'il falloit entendre, que Dieu aimoit grandement ce peuple qu'ils vouloient faire maudire. Et leur confeilla, que pour cette raison mesme il sallassent vers les Israélites, & procurassent la paix avec eux à quelque condition ou desauantage que ce fust. Apres qu'il eut ainsi parlé, il renuoya les Ambassadeurs. Mais pource que le Roy Balac sollicitoit fort les Madianites par prieres, ils renuoyerent d'autres Ambassadeurs pour la seconde fois vers Balaam, qui ayant grande affection de gratifier ces hommes, demanda encore conseil à Dieu. Mais Dieu fut offensé de cela, & luy comanda comme en le dépitant, qu'il obeyst aux Ambassadeurs. Balaam pesant que ce fust à bon escient que Dieu luy fit ce commandement, se mit en chemin pour s'en aller avec les Ambassadeurs. En allant, apres qu'ils furent venus en vn chemin, qui estoit entre deux petites murailles, vn Ange de Dieu vint au deuant du Prophete. Or Balaam estoit monté sur vne asnesse, qui apperceuant l'Ange venant au deuant de luy, se detourna du chemin, & serra son maistre contre l'une des clostures, & quelques coups qui luy sceust donner Balaam, à cause qu'il enduroit grand mal, estant foulé contre la muraille, elle ne se bougeoit de là, le pressant de plus fort en plus fort. Et comme l'Ange ne se detournoit point du chemin, & que le Prophete ne cessoit de battre cette pauvre beste, qui se courboit ne se pouuant tenir debout, enfin (Dieu le voulant ainsi) l'asne se prit à parler comme un homme, & à reprendre son maistre Balaam, luy remontrant qu'elle n'auoit fait chose pourquoy il la deust battre ainsi, & qu'il n'entendoit point que c'estoit Dieu qui l'empeschoit de faire seruice à ceux là qu'il vouloit ainsi gratifier. Le Prophete fut merueilleusement troublé, oyant ainsi parler la beste, contre l'ordre de la nature: & lors l'Ange se manifesta à luy, & le reprit de ce qu'il frappoit ainsi son asnesse, d'autant que cette pauvre beste n'estoit point coupable; mais c'estoit luy qui mettoit empeschement à son chemin, quand il vouloit se bander contre la volonté de Dieu. Lors le Prophete fut fort étonné, & vouloit retourner en arriere: mais Dieu le contraignit d'aller où il auoit entrepris, luy commandant qu'il ne fist rien, sinon ce dequoy il auoit esté diuinement aduertí. Or apres qu'il eut receu cet ordre, il vint vers le Roy Balac, & en fut honorablement receu, & pour cela, il voulut estre mené sur vne montagne, d'où l'on peult contempler le camp des Hebreux. Et lors le Roy Balac avec son appareil Royal voulut accompagner Balaam iusques à la montagne qui estoit prochaine de là, & loin du camp des Israélites de soixante stades. Ayant bien considéré l'armée, il dist au Roy qu'il edifiaست sept Autels, & y offrit autant de taureaux & de moutons. Cela fut incontinent fait selon le commandement du Roy; il fit tuer les bestes, afin qu'il peüst donner presage de la victoire. Puis apres il parla ainsi: Vous estes bienheureux, à qui Dieu donne si grande abondance de biens, & vous octroye sa prouidence pour vous conduire & guider perpetuellement. Car il n'y a aucune sorte de gens, à qui vous ne deuiiez estre preserez en innocence, en

honesteté de mœurs , en affection de vertu , & en zèle de preudhommie : vous qui devez avoir des successeurs & fils encore plus excellens; comme ainsi soit que Dieu ne fait compte d'autres hommes en tout le monde , que de vous , & veut bien donner ordre que vous soyez les plus heureux de tous les hommes qui soient sous le Ciel. Pour cette raison vous obtiendrez la terre , où il vous a envoyez , & outre cela vous la laisserez en possession perpétuelle à vos fils , qui succéderont après vous en pareille félicité & bénédiction: tellement que la terre & la mer seront remplies de votre gloire, & votre nation multipliera si fort , qu'il n'y aura ny nation ny peuple en tout le monde, où il n'y ait de vos gens mêlez parmy. Vous êtes une bien-heureuse armée, si fort augmentée d'un seul père. La région de Chanaan vous écherra maintenant en possession & héritage, mais elle ne fera pas assez ample pour vous, ny pour le grand nombre qui sortira de vous; & sçachez que tout le monde vous est destiné , pour y habiter quelque jour, en sorte qu'il vous faudra demeurer dans les îles & dans les pays de la terre-ferme, à cause de votre multitude qui fera comme le nombre des étoiles du Ciel. Et combien que votre nombre doive être infini, toutes fois Dieu ne vous laissera point avoir faute au temps de paix, mais vous sera abonder en tous biens, & au temps de guerre il vous donnera force & victoire. A la mienne volonté, que nos ennemis aient affection de vous faire guerre, afin qu'ils tombent entre vos mains, & sentent la fureur de vos armes. Car il n'en retournera aucun victorieux de cette bataille , qui apporte joie à la femme & à ses enfans. Telle force vous est advenue par la grâce de Dieu, qui seul peut ôter ce qui est de reste, & fournir ce qui défaut. Le prophète Balaam racontant hors de foy, disoit ceci d'un esprit de prophétie. Balac cependant étoit bien marry de l'ouïr ainsi parler, & le reprenoit qu'il ne tenoit point les convenances qu'ils auroient faites ensemble, combien que les amis luy eussent donné un grand salaire pour venir jusques là, & au lieu qu'il étoit venu pour maudire les Israélites, il les louoit & prononçoit bien-heureux comme gens vertueux & pleins de sainteté. Et Balaam luy répondit: Penses-tu, que toutes les fois qu'il nous faut révéler les Oracles divins, ce que nous voudrions dire ou taire soit en nostre puissance, quand nous sommes inspirés de l'Esprit de Dieu? Luy-même hors telles paroles & Oracles qu'il veut, sans que nous en sachions rien, ou que nous y pensions. Certainement il me fouloit assez à quelle fin j'ay été icy amené à la requête des Madianites, & certes pour cela je suis venu icy, desirant grandement obéir à ta volonté. Mais Dieu est plus puissant que ma volonté , qui avoit proposé de parler au gré & selon le desir des hommes, & du tout contre la volonté de Dieu. Car aussi tôt qu'il entre dedans nos cœurs, il n'y demeure plus rien du nôtre. Demoy, il est certain que je n'avois dessein de rien dire à la louange de ceux-cy, ny parler de ce que Dieu a ordonné de conférer à leurs successeurs, & n'avois aucunement pensé à les réciter: mais Dieu qui leur est du tout favorable, qui veille pour la félicité, pour le repos & la gloire de ce peuple, m'a mis ces paroles en ma bouche. Or suis maintenant, mon desir étant de faire chose qui te soit agréable & aux Madianites (car il ne me seroit pas honnête de rejeter votre autorité) dressons & bâtons de nouveaux Autels & renouvelons les Sacrifices & oblations , pourvoir si d'aventure Dieu pourra être flechi, à ce qu'il me soit permis de maudire ce peuple d'Israël , à quoy le Roy Balac s'accorda. Mais quelques nouveaux Sacrifices que Balaam pour la seconde fois eût

offerts , il ne pût obtenir permission de maudire les Israëlites , mais se iettant sur sa face en terre , il predisoit tout ce qui deuoit aduenir & aux Roys & aux plus nobles citez. Entre ces citez il semble qu'il y en a qui ne sont point pour le present , mais quant à celles qui sont en nature, ce qui leur est adueni, tant par terre que par mer, s'est trouué si bien accordant aux propheties de Balaam , iusques à nostre memoire , qu'on peut facilement coniecturer, que le reste de cet Oracle fera accomplir quelque iour. Cependant le Roy Balac fut fort marry de levoir frustré de son attente, & renuoya le Prophete sans honneur , qui en s'en retournant en sa maison , estant déjà venu iusques au fleuve Euphrates , appella Balac & les principaux Gouverneurs de Madian, & parla à eux en ceste sorte. O Roy Balac ,& vous Madianites qui estes icy presens , puis qu'il faut que ie vous obeyffe , voire contre la volonté de Dieu, ie vous dy que la race des Hebreux ne perira iamais , ny par guerre , ny par famine, ny peste, ny par quelque autre mal-encontre. Car Dieu a le soin de cette nation pour la preseruer de tous maux, pour les garder qu'ils ne tombent en telle calamité ,que pour cela ils soient du tout destruits. Tant y a, que quelque iour ils ne pourront euer qu'ils ne soient opprimez de quelques afflictions, mais bien-tost apres ils fleuriront plus que iamais , au grand deplaisir de ceux qui leur auront esté causes d'un tel inconuenient. Parquoy si vous voulez obtenir pour quelque temps victoire sur les Israëlites , vous l'aurez faisant ce que ie vous vay dire : Enuoyez des plus belles filles que vous ayez en tout vostre pais, qui par leur beauté puissent vaincre leurs courages , qu'elles soient bien parées, & aiustées autant que faire se pourra, & ordonnez qu'elles s'aillent pourmener à l'entour du camp des Hebreux,& se rendent faciles aux ieunes gens qui en voudront faire leur plaisir. Et quand elles verront ces ieunes hommes espris d'amour ,que tout incontinent elles se tirent hors de là. Et quand il les auront priées de demeurer , qu'elles n'y consentent point, que premièrement elles ne leur ayent persuadé de laisser les loix de leurs peres, & le service de Dieu, dont ils ont receu ces loix , & d'adorer les Dieux des Moabites & des Madianites. Car par ce moyen ils feront que Dieu sera courroucé contr'eux. Apres qu'il eut baillé ce conseil, il s'en alla. Les Madianites enuoyerent leurs filles, comme ils auoient esté conseillez ; les ieunes Hebreux furent surpris de leur beauté , & commencerent à leur tenir propos, les prians qu'elles ne fussent point fâchées s'ils prenoient plaisir à contempler leur beauté, & qu'elles leur accordassent d'auoir leur compagnie. Elles escouterent volontiers ces ieunes gens , & se laisserent manier & embrasser , & les ayans attirés à leur amour, & les voyans embrasés de concupiscence, elles s'écoulerent de leurs mains. Ces ieunes gallans furent fâchés de voir ainsi aller ces filles sans iouir d'elles , & les prioient instamment qu'elles ne s'en allassent point, mais demeurassent avec eux pour estre leurs femmes & maistresses de tous leurs biens. Ils confirmerent ces promesses par serment , en inuokant Dieu pour témoin , & en pleurant , afin qu'elles fussent plutôt émeues à compassion. Les filles cognoissans que ces ieunes gens estoient ainsi affolés , & qu'elles les tenoient comme attachés , responderent en cette façon: Bons amis nous auons des biens en nos maisons paternelles en assez grande abondance , & n'auons point faute d'amis ny de bons parens qui nous portent de l'affection ; nous ne sommes point icy venus vers vous pour dire que nous auons besoin de telles choses ; & nous n'auons point admis vos

requeſtes pour faire marchandise & expoſer en vente la beauté de nos corps: mais ce que nous nous ſommes mōſtreés faciles, c'eſt d'autant qu'ayans ceste opinion que vous eſtes bonnes gens, nous ne vous auons reſulé ceste courtoisie , dont nous penſions que vous euſſiez beſoin. Maintenant puisque vous affermez par ſerment que vous nous aimez, & que vous eſtes marris de noſtre depart, encore ne repouſſerons-nous point ces prieres que vous nous faites ſi vous nous promettez que vous nous prendrez à femmes , comme de fait vous ne nous pouuez autrement contenter que par la foy & loyauté de mariage , nous viurons volontiers avec vous comme épouſes legitimes. Car nous craignons, que quand vous aurez fait voſtre plaifir de nous, vous ne nous renuoyez chez nos parens avec opprobres & outrages, eſtant ſaouls de noſtre compagnie: & pardonnez-nous, ſi nous vous propoſons noſtre crainte: car il nous ſemble que nous ne vous demandons rien qui ne ſoit raifonnable. Ils promirent de donner la foy en quelque ſorte que ce fuſt: & la cócupiſcéce les preſſoit ſi fort, que ce leur eſtoit tout vn qu'ils fiſſent. Elles donc reſpondirent en ceste forte: Puis qu'ainſi eſt qu'il vous ſemble bon de faire ainſi & que vous auez vne façon de viure toute diuerſe des autres, iuſques là que vous vſez de certaines viandes & breuuages non communs aux autres permises, & vous vous abſtenez des autres deffenduës, & meſmes que vous ne pouuez endurer que les autres ayēt vn breuuage commun avec vous, ſi vouſv oulez viure avec nous il faut que vous adoriez nos dieux. Car vous ne nous pourriez faire croire par autre argumēt, que vous ne feigniez ou ne faciez ſemblāt de nous aimer, ſi vous n'adorez & honorez les meſmes dieux que nous adorés. Et il n'y aura point d'inconuenient en cecy, & on ne deura point tourner cecy à vice ou inconstance, ſi vous aimez mieux adorer les dieux familiers de la terre , où vous eſtes arriuez, veu meſme que les noſtres ſont adorez par tous les pays & toutes les regions , & quant au voſtre, il n'y a peuple que vous, qui luy faſſe hommage. Ou il faut que vous viuiez à la façon des autres, ou que vous cherchiez vn autre monde , ou vous vsiez voſtre vie à voſtre guiſe. Eux aueuglez de folle couoitise, péſans qu'elles diſoiēt fort bien, approuueret ce que ces filles leur auoient dit, & ſe reuolterent de la religion de leurs peres, ſe laiſſans trainer comme beſtes, & estans induits à croire qu'il y auoit pluſieurs dieux, offrirent des ſacrifices à la façon des Madianites, vſoient indifferément de toutes viandes, & il n'y auoit rien qu'ils ne fiſſent contre la loy pour faire plaifir à leurs nouuelles femmes: en ſorte que tout le camp eſtoit deſia quaſi infecté de l'impiété des ieunes gens, & vne ſedition pire que la premiere commençoit à s'émouuoir, & la religion de leurs peres eſtoit en vn extreme danger. Car apres que la ieuneſſe eut vne fois gouſté la façon des eſtrangers, elle fretilloit apres d'un courage boüillat, & meſme les plus nobles & les plus excellēs qui auoient eſté ennoblis par la vertu de leurs peres ſe corrompoient avec le reſte du peuple. Entre autres Zambrias, qui eſtoit chef de la lignée de Simeon, prit à femme Chosbi fille de Zur, qui eſtoit prince de Zadian, offrit des ſacrifices à l'appetit de ſa femme contre les loix & ordonnances de Moyſe, & prenoit ſon plaifir deuant les yeux de tous avec ſa femme eſtrangere. En ceſt eſtat, ou plutoſt en ceste confusion, Moyſe craignant que quelque plus grad inconueniet aduinſt, fiſt aſſembler le peuple. Il eſt bie vray qu'il n'accuſa perſonne, le nommant par ſon nom, ne voulant point amener au deſeſpoir ceux qui pouuoient eſtre reduits au bon chemin,

tâdis qu'ils péfent eſtre cachez & bien couuerts. Si eſt-ce qu'il diſoit deuant tous , que c'eſtoit mal fait, & vne choſe nullemet digne d'eux, ny de leurs predeceſſeurs, d'eſtimer plus leur plaiſir, que Dieu & ſa religion; qui'l eſtoit bó qu'ils ſe repetiſſent cepedant qu'il y auoit encore lieu de repentance, & ſe monſtraſſent hommes genereux, non point en reiettant les loix & ordonnances de Dieu, mais en reprimant leurs conuoitiſes folles, & peruerſes. Dauantage, il diſoit que c'eſtoit vne grande abſurdité, qu'au lieu qu'ils auoient veſcu modeſtement & honneſtement au deſert, maintenant ils ſe deſbauchaſſent de ceſte façon en vne region bonne & fertile, & que maintenant ils iettaſſent ce qu'ils auoient acquis par diſette. Or il taſchoit de corriger la icuneſſe par telles remonſtrances, & de la ramener par la penitence à vn meilleur ſens. Lors Zamriou Zambrias ſe leua, & diſt : Toy Moyſe, vſe de tes ordonnances à ra guize , que tu as renduës fermes & fortes par vn long vſage: que ſi tu ne les euſſes rendues telles, il y a deſia long temps que tu euſſes eſté puny, & tu euſſes appris à ton grand mal-heur , que les Hebreux n'eſtoient pas sots & faciles à tromper. De moy, ie peux bien proteſter, & dire hardiment , que tu ne me tiendras iamais obligé à tes edicts tyranniques: car iuſqu'à preſent tu n'as fait autre choſe, que nous mettre en dure ſeruitude, ſous ombrede Dieu & de religion, & vsurper pour toy l'autorité & haut degré par meſchans moyens & pratiques ruſées, nous oſtant tous les plaiſirs & la licence de viure, qui ſont choſes de gens libres , & qui ne ſont aſſuiettis ſous la domination ou empire d'autrui. Car cecy feroit plus dur & plus faſcheux à porter que la ſeruitude d'Egypte, de puni rpartes ordonnances & à ton appetit, le premier qui aura failly contre tes loix , au lieu que toy meſme as merite beaucoup plus d'eſtre puny, veu qu'aboliffant ce qui eſt approuué par le conſentement de tous, tu veux que tes ordonnances ayent plus d'autorité que les flatus de tous les hommes du monde. Quant à moy, ie n'auray point de honte de confeſſer en ceſte compagnie, ce que i'ay maintenant fait, pource que ie iuge que c'eſt vne choſe fort bien faite, à ſçauoir, que i'ay eſpouſé vne femme eſtrangere. Tu entens que ie declare mon action hardiment de ma propre bouche, comme vn homme franc, car ie ne veux point que ce la ſoit caché. Semblablement ie fay oblation aux Dieux , contre la couſtume, pource que i'ay opinion que cela eſt bien fait, de chercher pour moy la verité de beaucoup de dieux, & non point viure comme ſous vne griefue tyrannie, & comme dépédant de la confiance d'un ſeul. On ne me fera point de plaiſir, ſi on veut entreprendre plus grande autorité en mes propres affaires que moy meſme. Zamri propoſa ces paroles tant pour ſoy, que pour beau-coup d'autres ſeſemblables, & le peuple attendoit tout coy à quel but tendroit ceſte audace , ayant crainte de ce qui en deuoit aduenir , veu meſme qu'il voyoit que Moyſe leur gouuerneur ne vouloit plus conteſter, de peur d'irriter outre meſure ceſt homme arrogant. Car il craig noit que beaucoup d'autres ne ſuiuiſſent ceſte façon de parler orgueilleuſe, & n'émeuſſent des troubles entre le peuple. Et ainſi l'affemblée ſe rompit pour lors , & peut-eſtre que cemaſ eult tiré plus loin, ſi Zamri n'eult eſté bien toſt oſté de ce monde. Ce qui aduint pour la cauſe qui ſ'enfuit ; Phinéas homme excellent ſur toute la ieuneſſe des Hebreux, tant pour la dignité de ſon pere que pour beaucoup d'autres choſes (car il eſtoit fils d'Eleazar grand Sacrificateur, & par ce moyen Moyſe eſtoit ſon grand oncle) ſupporta mal patiemment l'audace arrogante de Zamri , & de peur que les loix &

ordonnances faintes ne fussent plus grand mépris , quand il n'y auroit point de punition faite de ce mépris, delibera luy-même en faire bien tost la vengeance, & ne permettre que cette méchanceté courût en plusieurs autres, les premiers demeurans impunis, n'ignorant point que les exemples des plus grands n'ayent grande efficace de quelque que ce soit, ou en bonne part, ou en mauuaise. Et comme il estoit robuste & de corps & d'esprit, en forte qu'il n'entreprenoit point follement, ny à la volée quelque grande chose, qu'il n'en vint à bout, il s'en alla à la tente de Zamri & le perça tout outre luy & Chofbi d'un même coup d'épée. La ieunesse lors fut émueë à vne honeste imitation de vertu, & se combatoient à qui plus tost feroit le semblable à ceux qui estoient coupables d'un même forfait. Ils tuerent genereusement la plus grande partie, les autres furent frappez de peste, & otez de ce monde par ce moyen. Comme on cognoissoit facilement, que toutes ces choses leur estoient enuoyées par le courroux de Dieu, qui n'épargna point même ceux qui au lieu que par droit de confanguinité deuoient reprimer telle audace de leurs parens, ont mieux aimé ou diffimuler, ou bien même allumer davantage le feu, qui n'estoit desia que trop allumé. Et cette vengeance ne cessa point que premierement il n'y eust quatorze mille hommes tuez. Pour cette cause Moyse irrité contre les Madianites, enuoya son armée pour destruire cette nation: duquel voyage nous parlerons cy apres, quand nous aurons recité ce qui ne deuoit point estre obmis par cy-deuant: car il n'est pas decent de passer le conseil de nostre legiflateur en cecy sans louange. C'est, que Moyse a porté si grand honneur à Balaam, qu'il a bien voulu mesler ses oracles parmy les escrits le parle de ce Prophete Balaam, qui estant appelé par les Madianites pour maudire les Hebreux, fut bien empêché par la main de Dieu defaire ce que les autres vouloiët: mais il ne laissa pas pourtant de bailler conseil par lequel il aduint , qu'ils furent infectez de fausses & peruerfes opinions , & ne s'en fallut gueres que la religion du peuple ne fut toute corrompue. Et quoique rien n'empêchast Moyse d'vsurper les propheties & oracles de Balaam comme siens propres , & que quand il l'eust ainsi fait, il n'y eust point eu de tefmoins pour le reprendre: tant ya qu'il ne l'auolupoint frauder de son renom enuers ceux qui viendraient apres. Mais vn chacun pourra considerer ces choses comme il voudra. Cependant comme i'auois commencé à dire (Moyse enuoya contre les Madianites vne armée de douze mille hommes de guerre , mille de chacune lignée, & commist Phinéas chef de toute cette armée, par le moyen du quel les loix & ordonnances furent maintenues, & punition faite de Zamri, qui les auoit violées , comme il a esté dit cy dessus.

DES ANTIQ. IVDAIQVES, BALAAM, BALAC, IOVRDAIN.

Balaam, Balac ve Şeria Nehri Üzerine Yahudi Antikaları.

Balac'ın, isteklerini duymaya yanaşmayan Peygamber Balaam'a elçiler gönderdiği hafiflik ve cüretkarlığı üzerine.

Moablılar ile kadim dostluk ve ittifak içinde olan Moab Kralı Balac, İsrailoğullarının işlerinin günden güne geliştiğini görünce, kendi krallığını da düşünmeye başladı. **Zira Tanrı'nın İbranilere Kenan diyarından başka bir toprak istila etmelerini yasakladığını bilmiyordu ve bu şekilde düşüncesizce yeni bir şeyler yapmaya**

teşebbüs etti. İbranileri, kazandıkları onca güzel zaferle gururlanmış olanlara yaptıkları gibi savaş veya şiddetle saldırmaya cesaret edemediği doğrudur. Yine de gelebilecek sakıncaları önlemek ve oradan ileriye geçmelerine engel olmak için, Madianlılara elçiler göndererek ortak faydalarını düşünmelerini istedi. Onlar da kendi içlerinden en itibarlı olanları, Kral Balac'ın elçileriyle birlikte, Fırat Nehri'nin ötesinde oturan ve o ülkede çok iyi tanınan bir dostları olan **Balaam adındaki bir Peygambere göndererek, ona gelip İsrailoğullarının felaketi üzerine büyüler ve beddualar etmesini rica ettiler. Peygamber elçileri iyi karşıladı ve onları sofrasına oturttu: sonra Madianlıların isteği hakkında Tanrı'ya ne yapması gerektiği konusunda danıştı. Tanrı, onlara itaat etmemesi gerektiğini söyledi. Böylece onların yanına döndü ve onlara, isteklerini yerine getirmeyi çok arzuladığını, ancak o ana kadar kehanetleri ve gerçekleşen vahiyleriyle kazandığı şöhreti borçlu olduğu Tanrı'nın buna engel olduğunu, Tanrı'nın lanetlenmelerini istedikleri bu halkı çok sevdiğini anlamaları gerektiğini söyledi.** Ve onlara, tam da bu sebeple İsrailoğullarına gidip hangi şart veya dezavantajla olursa olsun onlarla barış yapmalarını öğütledi. Böyle söyledikten sonra elçileri geri gönderdi. Fakat Kral Balac, Madianlıları dualarla çok sıkıştırdığı için, onlar ikinci kez başka elçileri Balaam'a gönderdiler; bu kişilerle gönül etme konusunda büyük bir isteği olan Balaam, tekrar Tanrı'dan öğüt istedi. Ancak Tanrı buna öfkeleni ve sanki gücenmiş gibi, elçilere itaat etmesini buyurdu. Tanrı'nın bu emri gerçekten verdiğini sanan Balaam, elçilerle birlikte gitmek üzere yola çıktı. Giderken, iki küçük duvar arasındaki bir yola geldiklerinde, Tanrı'nın bir Meleği Peygamberin karşısına çıktı. Balaam bir eşeğe binmişti ve karşısına çıkan Meleği görünce yoldan saptı ve efendisini çitlerden birine doğru sıkıştırdı. Balaam, duvara karşı ezilerek büyük acı çektiği için ona birkaç darbe indirse de eşek yerinden kıpırdamıyor, onu daha da sert sıkıştırıyordu. Melek yoldan ayrılmadığı ve Peygamber, ayakta duramayıp eğilen bu zavallı hayvana vurmayı kesmediği için, sonunda (Tanrı öyle isteyerek) eşek bir insan gibi konuşmaya başladı ve efendisi Balaam'ı azarlayarak, onu böyle dövmesini gerektirecek bir şey yapmadığını, hizmet etmek istediği kimselere Tanrı'nın engel olduğunu anlamadığını söyledi. Peygamber, hayvanının doğa düzenine aykırı bir şekilde konuştuğunu duyunca şaşkına döndü: ve o an Melek ona göründü ve zavallı hayvan suçsuz olduğu halde ona vurduğu için kendisini azarladı, Tanrı'nın iradesine karşı koymaya çalıştığında asıl yoluna engel olanın kendisi olduğunu bildirdi. O zaman Peygamber çok dehşete düştü ve geri dönmek istedi: ancak Tanrı, ilahi olarak uyarıldığı şeyler dışında hiçbir şey yapmamasını buyurarak onu başladığı yere gitmeye zorladı. Bu emri aldıktan sonra Kral Balac'a geldi ve orada onurla karşılandı; bunun üzerine, İbranilerin kampını görebileceği bir dağa götürülmesini istedi. Kral Balac da kraliyet maiyetiyle birlikte Balaam'a oraya yakın, ancak İsrailoğullarının kampından altmış stadyum uzaklıktaki dağa kadar eşlik etmek istedi. Orduyu dikkatle inceledikten sonra Kral'a yedi Sunak inşa etmesini ve oraya aynı sayıda boğa ve koyun kurban etmesini söyledi. Bu, Kral'ın emriyle derhal yapıldı; zaferin kehanetini verebilmek için hayvanları kestirdi. Ardından şöyle konuştu: Tanrı'nın kendisine bu kadar bolluk verdiği ve sizi daima yönetmek ve yol göstermek için kendi takdirini bahsettiği sizler çok mutlu

kimselersiniz. Masumiyet, ahlak dürüstlüğü, erdem sevgisi ve iyilikseverlik zevki bakımından üstün olmanız gereken başka hiçbir halk yoktur: sizler ki, Tanrı dünyadaki diğer insanları hesaba katmayıp sadece sizleri gözettiği ve gökyüzü altındaki tüm insanların en mutlusu olmanızı sağladığı için, daha da mükemmel haleflere ve oğullara sahip olmalısınız. Bu sebeple sizi gönderdiği toprağı elde edeceksiniz ve üstelik onu sizden sonra aynı mutluluk ve bereketle hüküm sürecek olan oğullarınıza kalıcı bir mülkiyet olarak bırakacaksınız: öyle ki yer ve deniz şanınızla dolacak ve milletiniz o kadar çoğalacak ki, dünyada aralarında sizin halkınızdan insanların karışmadığı hiçbir ulus veya topluluk kalmayacak. Sizler, tek bir atadan bu kadar çoğalmış, çok mutlu bir ordusunuz. Kenan bölgesi şimdi mülkiyetiniz ve mirasınız olarak size düşecek, ancak orası ne size, ne de sizden çıkacak olan o büyük sayıya yetecek; bilin ki dünya bir gün orada yaşamanız için size ayrılmıştır, öyle ki çokluğunuz nedeniyle gökyüzündeki yıldızların sayısı gibi adalar ve anakara ülkelerinde yaşamak zorunda kalacaksınız. Ve sayınız sonsuz olacak olsa da, Tanrı barış zamanında hiçbir eksiğinizin olmasına izin vermeyecek, sizi her türlü nimete boğacak, savaş zamanında ise size güç ve zafer verecektir. Dilerim ki düşmanlarımız sizinle savaşmaya hevesli olsunlar ki ellerinize düşsünler ve silahlarınızın öfkesini tatsınlar. Zira o savaştan, karısına ve çocuklarına sevinç getirecek tek bir muzaffer kişi bile dönmeyecektir. Böyle bir güç, geriye kalanı alıp eksik olanı tamamlayabilen Tanrı'nın lütfuyla başınıza gelmiştir. **Kendinden geçmiş olan Peygamber Balaam, bu sözleri kehanet ruhuyla söylüyordu.** Balac ise onu böyle konuşurken duymaktan büyük üzüntü duyuyordu ve arkadaşları onu oraya getirmesi için büyük bir ücret verdikleri halde, Balaam'ın aralarında yaptıkları anlaşmalara uymadığını, İsrailoğullarını lanetlemeye geldiği halde onları erdemli ve kutsallık dolu insanlar olarak övüp mutlu olduklarını söylediğini söyleyerek onu azarlardı. **Balaam ise ona şöyle cevap verdi: İlahi Oracles'ı (kehanetleri) açığa vurmamız gerektiğinde, Tanrı'nın Ruhı ile esinlendiğimizde, ne söylemek veya susmak istediğimizin bizim gücümüzde olduğunu mu sanıyorsun?** O, biz fark etmeden veya düşünmeden, kendi istediği sözleri ve kehanetleri ağızımızdan çıkarıyor. Elbette Madianlıların isteği üzerine buraya hangi amaçla getirildiğimi gayet iyi hatırlıyorum ve gerçekten senin iradene itaat etmeyi çok arzulayarak buraya geldim. Ancak Tanrı, insanların isteğine göre ve tamamen Tanrı'nın iradesine aykırı olarak konuşmayı tasarlayan benim irademden daha güçlüdür. Zira kalbimize girdiği anda, oradan bize ait hiçbir şey kalmaz. Şahsıma gelince, kesinlikle bu kişilerin övgüsüne dair hiçbir şey söylemek veya Tanrı'nın haleflerine vermeyi emrettiği şeylerden bahsetmek gibi bir niyetim yoktu ve bunları dile getirmeyi hiç düşünmemiştim: ancak bu halkın mutluluğu, huzuru ve şanı için gözeten ve onlara tamamen lütfekar olan Tanrı, bu sözleri ağızıma koydu. Şimdi, senin ve Madianlıların hoşuna gidecek bir şey yapmak arzusunda olduğum için (otoritenizi reddetmem bana yakışmaz), gel yeni Sunaklar dikelim ve kurbanlar ile sunuları yenileyelim, bakalım belki Tanrı yumuşar da bu İsrail halkını lanetlememe izin verir; Kral Balac bunu kabul etti. Ancak Balaam ikinci kez ne kadar yeni kurban sunarsa sunsun, İsrailoğullarını lanetleme izni alamadı, ancak yüzüstü yere kapanarak hem Krallara hem de en soylu şehirlere gelecek her şeyi önceden bildirdi. Bu şehirler arasında, bugün mevcut

olmayanların olduğu anlaşıyor, ancak var olanlara gelince, karada ve denizde başlarına gelenler, Balaam'ın kehanetlerine o kadar uygun bulundu ki, bu kehanetin geri kalanının da bir gün gerçekleşeceği kolaylıkla tahmin edilebilir. Bu arada Kral Balac beklentisinin boşa çıkmasından ötürü çok üzüldü ve Peygamberi onursuzca geri gönderdi; o da evine dönerken, Fırat Nehri'ne vardığında Balac'ı ve Madian'ın önde gelen yöneticilerini çağırıp onlara şu şekilde seslendi. Ey Kral Balac ve siz burada bulunan Madianlılar, size itaat etmem gerektiği için, üstelik Tanrı'nın iradesine karşı olarak söylüyorum ki, İbranilerin soyu ne savaşla, ne kıtlıkla, ne vebayla ne de başka bir felaketle asla yok olmayacaktır. Zira Tanrı, her türlü kötülükten korumak ve tamamen yok olmalarına yol açacak bir musibete düşmemelerini sağlamak için bu ulusu gözetmektedir. Öyle ki, bir gün bazı sıkıntılara maruz kalmaktan kurtulamayacaklar, ancak kısa bir süre sonra, onlara böyle bir kötülüğe sebep olanların büyük üzüntüsüne rağmen, her zamankinden daha çok gelişip serpilecekler. Bu yüzden, İsrailoğullarına bir süre için zafer kazanmak istiyorsanız, size söylediğimi yapın: **Ülkenizin her yerindeki en güzel kızları gönderin; güzellikleriyle cesaretlerini yenebilsinler, çok iyi giyinsinler ve süslensinler, İbranilerin kampının etrafında dolaşmalarını emredin ve zevklerini tatmin etmek isteyen gençlere kendilerini kolaylıkla sunsunlar.** Ve bu genç adamların aşka tutulduğunu gördüklerinde, hemen oradan uzaklaşsınlar. Kalmalarını rica ettiklerinde de, atalarının yasalarını ve bu yasaları aldıkları Tanrı'ya hizmet etmeyi bırakıp Moablıların ve Madianlıların tanrılarına tapmaya ikna etmedikçe sakın razı olmasınlar. Zira bu yolla Tanrı'nın onlara karşı öfkelenmesini sağlayacaklar. Bu öğüdü verdikten sonra ayrıldı. Madianlılar, kendilerine öğütlendiği gibi kızlarını gönderdiler; genç İbraniler onların güzelliğinden etkilendiler ve güzelliklerini seyretmekten zevk alırlarsa ve kendilerine eşlik etmelerine izin verirlerse diye onlara kur yapmaya başladılar. Kızlar bu gençleri isteyerek dinlediler, kendilerini tutmalarına ve kucaklamalarına izin verdiler ve onları kendi aşklarına çekip şehvetle yandıklarını görünce ellerinden kayıp gittiler. Bu genç delikanlılar, kızların böyle ellerinden kayıp gitmesinden dolayı üzüldüler ve onlardan ayrılmamaları, eşleri ve tüm mallarının hanımı olmaları için ısrarla yalvardılar. Bu vaatleri Tanrı'yı şahit tutarak ve kızlar merhamete gelsin diye ağlayarak yeminle teyit ettiler. Genç adamların böyle tutulduklarını ve kendilerine adeta bağlandıklarını anlayan kızlar, şöyle cevap verdiler: İyi dostlar, baba evimizde oldukça büyük bir bolluk içinde malımız var, ne dost eksikliğimiz ne de bize sevgi gösteren iyi akrabalarımız var; sizin yanınıza bu tür şeylere ihtiyacımız olduğunu söylemek için gelmedik; isteklerinizi vücudumuzun güzelliğini pazarlamak ve satışa çıkarmak için de kabul etmedik: ancak bu kadar kolay görünmemizin sebebi, sizlerin iyi insanlar olduğu kanaatiyle, ihtiyacınız olduğunu düşündüğümüz bu nezaketi size reddetmememizdir. Şimdi, bizi sevdiğinize ve gidişimizden dolayı üzüldüğünüze yemin ettiğinize göre, eğer bizi eş olarak alacağınıza söz vererseniz, evlilik sadakati ve yemininden başka bir şekilde bizi tatmin edemeyeceğiniz gerçeğiyle, bizden yana bu ricalarınızı geri çevirmeyeceğiz, sizinle meşru eşler olarak yaşamaktan mutluluk duyarız. Zira korkuyoruz ki, bizimle zevkinizi aldıktan sonra, arkadaşlığımızdan bıkip bizi utanç ve hakaretlerle akrabalarımızın yanına geri gönderirsiniz: ve eğer korkumuzu size açıyorsak bizi

bağışlayın: zira bizce makul olmayan hiçbir şey istemiyoruz. Ne şekilde olursa olsun yemin etme sözü verdiler: ve şehvet onları o kadar sıkıştırıyordu ki, bunu yapmak onlar için birdi. Kızlar da şöyle cevap verdiler: Madem öyle düşünüyorsunuz ve diğerlerinden tamamen farklı bir yaşam tarzınız var, öyle ki diğerlerine yasak olan ve başkalarının ortak içeceği olmasına dayanamadığınız bazı yiyecek ve içecekleri kullanıyor, diğerlerinden sakınıyorsunuz, eğer bizimle yaşamak istiyorsanız tanrılarımıza tapmalısınız. Zira bizim taptığımız ve onurlandırdığımız tanrılara tapmadıkça, bizi sevdiğinizi taklit etmediğinizi veya numara yapmadığınızı başka bir delille bize inandıramazsınız. Bunda bir sakınca da olmayacaktır, eğer varıp vardığınız toprağın yerel tanrılarına tapmayı daha çok severseniz, bizimkilerin tüm ülkeler ve bölgelerde tapıldığını, sizinkine ise sizden başka hiçbir halkın saygı göstermediğini düşünürseniz, buna hata veya kararsızlık denmemelidir. Ya başkaları gibi yaşayacaksınız ya da hayatınızı dilediğiniz gibi geçirebileceğiniz başka bir dünya arayacaksınız. Aptalca bir şehvetle kör olmuş olanlar, kızların çok doğru söylediklerini düşünerek, dediklerini onayladılar ve atalarının dininden dönüp hayvanlar gibi sürüklenmeye izin verdiler ve birçok tanrı olduğuna inanmaya teşvik edilerek Madianlıların tarzında kurbanlar sundular, her türlü yiyeceği ayırım gözetmeksizin tükettiler ve yeni eşlerini memnun etmek için yasanın aksine yapmadıkları hiçbir şey kalmadı: öyle ki tüm kamp zaten gençlerin dinsizliğiyle enfekte olmuştu ve birincisinden daha kötü bir isyan patlak vermeye başlamıştı ve atalarının dini aşırı bir tehlike altındaydı. Zira gençler bir kez yabancıların tarzını tattıklarında, kaynayan bir yürekle çırpınıyorlardı ve hatta atalarının erdemiyle asilleşmiş en soylu ve en seçkin olanlar bile halkın geri kalanıyla birlikte yozlaşıyordu. Diğerlerinin arasında, Simeon soyunun başı olan Zambrias, Zadian prensi Zur'un kızı Chosbi'yi eş olarak aldı, Musa'nın yasaları ve emirlerine aykırı olarak karısının iştahına göre kurbanlar sundu ve herkesin gözü önünde yabancı karısıyla zevkini çıkardı. Bu durumda, daha doğrusu bu kargaşada Musa, daha büyük bir sakınca çıkmasından korkarak halkı topladı. Kimseyi ismen suçlamadığı doğrudur; gizlendiklerini ve korunduklarını sanırken doğru yola getirilebilecek olanları umutsuzluğa sürüklemek istemiyordu. Yine de herkesin önünde bunun yanlış olduğunu, ne onlara ne de atalarına yakışır bir şey olmadığını, kendi zevklerini Tanrı'dan ve O'nun dininden üstün tutmanın uygunsuz olduğunu; pişmanlık için hala vakit varken pişman olmalarının ve Tanrı'nın yasalarını ve emirlerini reddederek değil, aptalca ve sapkın arzularını dizginleyerek cömert insanlar olduklarını göstermelerinin iyi olacağını söyledi. Üstelik, çölde mütevazı ve dürüst yaşamışken, şimdi iyi ve bereketli bir bölgede bu şekilde yoldan çıkmalarının ve yoklukla kazandıklarını şimdi çöpe atmalarının büyük bir saçmalık olduğunu söyledi. Gençleri bu tür nasihatlerle düzeltmeye ve pişmanlıkla daha iyi bir anlayışa geri getirmeye çabalıyordu. O anda Zamri veya Zambrias ayağa kalktı ve dedi: Ey Musa, kendi tarzında, uzun bir kullanımla sağlam ve güçlü kıldığın emirlerini uygula: eğer onları öyle kılmasaydın, çoktan cezalandırılmış olurdun ve İbranilerin aptal ve kandırılması kolay olmadığını kendi büyük talihsizliğiyle öğrenmiş olurdun. Şahsıma gelince, senin baskıcı fermanlarına beni asla bağlı tutamayacağını cesaretle ilan edebilir ve söyleyebilirim: zira şimdiye kadar Tanrı ve din kisvesi altında bizi ağır bir köleliğe

sokmaktan, otoriteyi ve yüksek makamı kötü yollar ve kurnazca uygulamalarla gasp edip, özgür insanlara ait olan ve başkalarının tahakkümü veya imparatorluğu altında olmayan tüm zevkleri ve yaşama özgürlüğünü bizden almaktan başka hiçbir şey yapmadın. Çünkü senin yasanın aksine hareket edenin ilkinin cezalandırmak, Mısır'ın köleliğinden daha ağır ve taşıması daha zor olurdu; oysa herkesin rızasıyla onaylanmış olanı ortadan kaldırarak emirlerinin dünyadaki tüm insanların kararlarından daha fazla otoriteye sahip olmasını isteyen sen, kendin cezalandırılmayı çok daha fazla hak ediyorsun. Şahsıma gelince, yaptığım şeyi bu mecliste itiraf etmekten utanmayacağım, çünkü bunun çok doğru bir iş olduğunu değerlendiriyorum, yani yabancı bir kadınla evlendim. Eylemimi özgür bir adam olarak kendi ağızla cesaretle ilan ettiğimi duyuyorsun, çünkü bunun gizli kalmasını istemiyorum. Aynı şekilde tanrılara karşı geleneğin aksine sunular yapıyorum, çünkü bunun doğru bir iş olduğunu, bir tek kişinin güvenine bağlı kalmak yerine, birçok tanrının gerçekliğini aramanın ve ağır bir tiranlık altında yaşamamanın daha iyi olduğunu düşünüyorum. Kendi işlerimde benden daha büyük bir otoriteye sahip olmaya çalışırlarsa, bana hiçbir iyilik yapmış olmazlar. Zamri bu sözleri hem kendisi hem de ona benzer birçok kişi için teklif etti ve halk, bu cüretin nereye varacağını bekleyerek, sessizce duruyordu; Musa'nın, bu kibirli adamı daha fazla tahrik etmemek için artık itiraz etmek istemediğini gördüklerinden, ne olacağından korkuyorlardı. Çünkü başka birçok kişinin de bu gururlu konuşma tarzını izlemesinden ve halk arasında huzursuzluk çıkarmasından korkuyordu. Ve böylece meclis şimdilik dağıldı ve Zamri dünyadan tez vakitte alınmasaydı, belki de bu kötülük daha ileriye gidebilirdi. Bu da şu sebeple meydana geldi: İbranilerin tüm gençliği üzerinde, hem babasının itibarı hem de diğer birçok şeyden dolayı seçkin bir adam olan Phinéas (**Eleazar Başkahin'in oğluydu ve bu vesileyle Musa büyük amcasıydı** <<Allahın oğlu Eleazar.>>), Zamri'nin kibirli cüretine tahammül edemedi ve bu saygısızlığın cezalandırılmaması durumunda kutsal yasa ve emirlerin daha büyük bir küçümsenmeye maruz kalmasından korkarak, bizzat intikamını almaya ve başkalarının cezasız kalması durumunda bu kötülüğün diğer pek çoğunda da yayılmasına izin vermemeye karar verdi, büyüklerin örneklerinin iyi veya kötü yönde ne kadar etkili olduğunu çok iyi biliyordu. Hem beden hem de zihin olarak sağlam olduğundan, bir işi başarmadan aptalca veya gelişigüzel bir şekilde girişmediğinden, Zamri'nin çadırına gitti ve onu ve Chosbi'yi tek bir kılıç darbesiyle delip geçti. Gençlik o anda dürüst bir erdem taklidiyle harekete geçti ve benzer bir suçu işleyenlere en önce kimin benzerini yapacağı konusunda birbirleriyle yarıştılar. Büyük bir kısmını mertçe öldürdüler, diğerleri vebayla vuruldu ve bu yolla dünyadan alındı. Bütün bu şeylerin, akrabalarının bu tür bir cüretini engellemeleri gerekirken, ya görmezden gelmeyi ya da zaten çok fazla alevlenmiş olan ateşi daha da körüklemeyi tercih edenleri bile esirgemeyen Tanrı'nın öfkesiyle başlarına geldiği kolayca anlaşıyordu. Ve bu intikam, on dört bin kişi öldürülene kadar sona ermedi. Bu sebeple Madianlılara öfkelenen Musa, bu ulusu yok etmek için ordusunu gönderdi: bu yolculuktan, daha önce ihmal edilmemesi gereken şeyleri anlattıktan sonra, aşağıda bahsedeceğiz: zira kanun koyucumuzun bu konudaki öğüdünü övgü olmaksızın geçmek doğru değildir. Şudur ki, Musa Balaam'a o kadar büyük bir onur göstermiştir

ki, onun kehanetlerini kendi yazıları arasına katmayı istemiştir. İbranileri lanetlemeleri için Madianlılar tarafından çağrılan, Tanrı'nın eliyle başkalarının istediğini yapması engellenen, ancak yine de yanlış ve sapkın görüşlerle enfekte olmalarına ve halkın dininin neredeyse tamamen yozlaşmasına yol açan öğütleri vermekten geri durmayan o Peygamber Balaam'dan bahsediyorum. Ve hiçbir şey Musa'yı Balaam'ın kehanetlerini ve vahiylerini kendisininmiş gibi sahiplenmekten alıkoymasa da ve bunu yapsaydı onu eleştirecek hiçbir tanık da olmayacaktı: yine de ondan sonrakilerin gözünde onun şöhretinden mahrum etmek istemedi. Ancak herkes bu şeyleri dilediği gibi değerlendirebilir. Bununla birlikte, söylemeye başladığım gibi (Musa, Madianlılara karşı on iki bin savaşçı, her soydan bin kişi gönderdi ve ordunun tamamının başına, yasaların ve emirlerin korunmasını sağlayan ve onları çiğneyen Zamri'nin cezasını veren, yukarıda anlatıldığı gibi, Phinéés'i komutan atadı.

De la victoire des Hebreux contre les Madianites, & comment la region des Amorrhéens fut baillée par Moyse à deux lignées & demie.

CHAP. VII.

Or les Madianites aduertis que l'armée des Hebreux marchoit contre eux , & qu'ils estoient defia bien pres, allemberent auffi leurs forces, & mirent bonnes garnifons selon le loifir qu'ils auoient du costé par où ils penfoient que les ennemis viendroient , prefts pour repouffer leur impetuofité, autant que leur puissance & force le pouuoit estendre. Mais à la premiere rencontre il y eut en vn moment un fi grand nombre de Madianites tuez, qu'on ne pouuoit compter les corps morts, & mefmes tous leurs Roys y furent tuez , qui estoient cinq, à fçauoir Eui, Recem, Hur, Zur , & Reba. De Recem est nommée la principale ville des Arabes, la quelle retient encore aujourd'huy son nom, comme de celuy qui l'edifia. Les Grecs l'ont appelée Petra. Apres ceste defaictle les Hebreux pillerent tout le pays , & prirent tout leur bestail, & toute leur subftance, tuerent les habitans avec leurs femmes , & n'elpargnerent que les vierges. Car Phinéés auoit receu cet ordre de Moyse, qui en ramenant son armée faine & fauue, rapporta de merueilleufes depouilles & grands butins, à fçauoir, cinquante deux mille soixante & sept beufs, soixante mille afnes ,vne quantité infinie de vaiffe aux d'or & d'argent, dequels ils se feruoient pour vaiffelle de mefnage. Car les Madianites prenoiét plaisir à faire grande chere, selon leurs richesses. Ils emmenerent auffi enuiron tréte deux mille vierges. Et Moyse diftribua tellement le butin, qu'il donna la cinquantième portion à Eleazar fils d'Aaron & aux Sacrificateurs, & aux Leuites l'autre cinquantième, & le refte fut diftribué au peuple. Parce moyen ils curent de quoy viure à leur aise de leurs bien & richesse acquiffes par leur valeur , & recouurerent vn bon repos pour se donner du bon temps. Or Moyse estant defia fort vieil eleut lofué par le commandement de Dieu, pour faire l'office de Prophete & gouverneur apres luy pour lors qu'il en feroit befoin. Car Dieu vouloit que losué succedaft au gouuernement, pour ce qu'il estoit fort fçauant en droict diuin & humain : & Moyse l'auoit inftruit en cela. En ce temps il y eut deux lignées de Gad & de Ruben , & la demie de Manaffe , riches en bestail & autres subftances, qui d'vn commun accord s'en allerent vers Moyse, & le prierent de leur bailler la terre des Amorrhéens, qui auoit esté occupée par guerre peu de temps au parauant par les Hebreux. Car

ceste terre estoit fertile en en pasturages. Mais Moyse ayant soupçon qu'ils se vouloient exempter de la guerre contre les Chananeens, prenans pour pretexte le foudry de leur bestail , pour couvrir leur couardise, commença à les rabrouer assez rudement, disans que c'estoient des gens mechans & couards , faisans au reste beau semblant , & qu'ils vouloient viure en oisiveté, & iouyr à leur aise de la terre qui auoit esté conquise à la fureur de tous, refusans de porter les armes avec le reste de l'armée pour conquies la terre qui estoit outre le Iordain, que Dieu leur auoit promise, & d'aider à vaincre les peuples, que Dieu leur auoit commandez de tenir pour leurs ennemis. Ceux-cy voyans que Moyse estoit irrité, afin qu'il ne semblaist qu'il eust iuste fuyt de s'émouvoir, luy respondirent que ce n'estoit, ny oisiveté ny couardise qui leur faisoit fuir les dangers, ny la fcheté de coeur, qu'ils fist éviter les la beurs; mais ils regardoient seulement à ce que leur bestail & despoüilles fussent laissées en quelques lieux commodés , & qu'ainfi ils fussent plus prests & appareillez d'aller avec les autres à la guerre. Ils disoient dauantage, que si Moyse leur vouloit laisser bastir quelques villes pour la protection de leurs enfans & femmes, & de leurs biens, ils estoient prests de prendre les armes, & de suivre le reste de l'armée par tout où iliroit & de combattre sous vne mesme conduite. Lors Moyse estant appaisé de ces paroles appella Eleazar le grand Sacrificateur , Josué , & les autres principaux gouuerneurs , & en leur presence donna à ceux-cy la terre des Amorriteens sous ceste condition, qu'avecques le reste du peuple ils feroient la guerre aux ennemis communs, iusques à ce que tout fust acheué selonc leur desir. Et apres qu'ils eurent en ceste façon receu ce qu'ils demandoient, ils bastirent des villes fortes, où ils mirent leurs femmes & enfans , tout leur bagage & toutes autres choses qui les pouuoient empêcher à la guerre. Moyse aussi site d'iceux dix villes en ceste mesme region, qui deuoient estre mises en compte avec les quarante huit, en trois desquelles il auoit establi & constitué les franchises, qui deuoient seulement seruir à ceux qui fussent venus là à refuge pour auoir commis quelque meurtre non point de guet-a-pens. Et ordonna pour telles gens que leur bannissement dureroit autant que viuroit le grand Sacrificateur, sous qui le meurtre auroit esté commis apres la mort duquel il permit qu'ils retournassent en leur pays. Au reste il estoit permis à tous les parens de celui qui auoit esté tué, de tuer le meurtrier sans estre repris de iustice, tant que le bannissement dureroit, moyennant toutefois qu'il eust esté trouué hors de l'une de ces villes de franchise, & ce droit estoit octroyé seulement aux parés, & non point aux autres. Or les villes defranchises, c'estoient Bozer sur les frótières d'Arabie, Ariman en la region de Galaad, & Golan en Basan; & apres la conquies de la terre de Chanaan autant de villes des Leuites furent ordonnées à cela par le commandement de Moyse, pour estre refuge & seruir de demeure à ceux qui seroient ainfi bannis. En ce mesme temps mourut vn des principaux de la famille & lignée de Manassé, qu'on appelloit Zalpahad, & laissa seulement des filles, n'ayant point d'hoirs males. Les principaux parens de ceste lignée seretirerent deuers Moyse, & luy demanderent si on auroit égard aux filles de Zalpahad, quand on viendroit à faire les partages des possessions. Moyse leur fit response, que si elles estoient données en mariage à quelques vns qui feroient de la mesme lignée , leur douaire leur seroit constitué , que si elles ay moient mieux chercher leur party en vne autre lignée, elles lairoient leur portion en leur lignée &

famille. Et des lors il intitua qu'à chacune lignée les portions demeureroient à perpetuité.

Or comme la quarantième année apres l'iffue d'Egypte il n'y eult plus que trente iours à dire que le temps nefust du tout accomply, Moyse fit affemplerle peuple au lieu où eft maintenant la ville d'Abilam, qui eft fur le fleuue lourdain , ayant vn territoire abundant en palmes. Et voyant le peuple affemblé, il parla à luy en cette forte.

İbranilerin Midyanlılara karşı kazandığı zafer ve Musa'nın Amoriler bölgesini iki buçuk soya nasıl verdiği hakkında.

VII. BÖLÜM.

Madianlılar, İbranilerin ordusunun kendilerine doğru yürüdüğünü ve zaten çok yaklaştıklarını haber alınca, onlar da kendi kuvvetlerini topladılar ve düşmanların geleceğini düşündükleri tarafta, güçlerinin ve kuvvetlerinin yettiği ölçüde, şiddetlerini püskürtmeye hazır olarak, vakitleri elverdiğince iyi garnizonlar yerleştirdiler. Ancak ilk karşılaşmada, bir anda o kadar çok Madianlı öldürüldü ki, ölü bedenleri saymak mümkün değildi ve hatta krallarının hepsi, yani Evi, Recem, Hur, Zur ve Reba orada öldürüldü. **Arabların başlıca şehri Recem'den ismini alır, ki o şehri inşa eden kimsenin ismi olarak bugün hala ismini korur. Yunanlılar oraya Petra dediler. Bu bozgunun ardından İbraniler tüm ülkeyi yağmaladılar, tüm sığırlarını ve tüm varlıklarını aldılar, sakinlerini kadınlarıyla birlikte öldürdüler ve sadece bakireleri esirgediler.** Zira Fineas, ordusunu sağ salim geri getirirken harikulade ganimetler ve büyük yağmalar getiren Musa'dan bu emri almıştı; yani elli iki bin altmış yedi sığır, altmış bin eşek, ev eşyası olarak kullandıkları sonsuz miktarda altın ve gümüş kapkacak. Çünkü Madianlılar zenginliklerine göre büyük ziyafetler çekmekten zevk alırlardı. Ayrıca yaklaşık otuz iki bin bakireyi de beraberlerinde götürdüler. Ve Musa ganimeti öyle bir paylaştırdı ki, ellinci payı Harun'un oğlu Eleazar'a ve Kâhinlere verdi, diğer ellinciye Levililere verdi ve geri kalanı halka dağıtıldı. Bu yolla, kendi değerleriyle kazandıkları mal ve zenginlikleriyle rahatça yaşayacak şeye sahip oldular ve keyif çatmak için iyi bir dinlenme elde ettiler. **Musa artık çok yaşlı olduğundan, gerektiğinde kendisinden sonra Peygamberlik ve yöneticilik görevini yapması için Tanrı'nın emriyle Yeşu'yu seçti. Çünkü Tanrı, ilahi ve insani hukukta çok bilgili olduğu için Yeşu'nun yönetime geçmesini istiyordu; Musa onu bu konuda eğitmişti. O zamanlar, sığır ve diğer varlıklar bakımından zengin olan Gad ve Ruben soyları ve Manaşşe'nin yarısı vardı; bunlar ortak bir kararla Musa'ya gittiler ve kısa bir süre önce İbraniler tarafından savaşıla işgal edilen Amori topraklarını kendilerine vermesini istediler. Çünkü bu topraklar meralar bakımından bereketliydi.** <<Üstte Tanrının

Yahudilere Kenen bölgesine çıkmalarını yasakladı tanımı mevcut buda Musanın tanrıyı pek miklemediğini gösterir.>> Ancak Musa, onların sığırlarının kaygısını bahane ederek korkaklıklarını örtmek için Kenanlılara karşı savaştan muaf olmak istediklerinden şüphelenerek, onları oldukça sert bir şekilde azarlamaya başladı; bunların kötü ve korkak insanlar olduklarını, başka türlü güzel görünmeye çalıştıklarını ve herkesin teriyle fethedilen toprağın keyfini rahatça sürmek için boşlukta yaşamak istediklerini, Tanrı'nın vaat ettiği Ürdün'ün ötesindeki toprağı fethetmek için ordunun geri kalanıyla birlikte silah

taşımayı ve Tanrı'nın düşman olarak tutmalarını emrettiği halkları yenmeye yardım etmeyi reddettiklerini söylüyordu. Bunlar, Musa'nın öfkeli olduğunu görünce, hiddetlenmek için haklı bir sebebi varmış gibi görünmemesi adına, ona, tehlikelerden kaçmalarını sağlayan şeyin ne boşluk ne de korkaklık olduğunu, zahmetlerden kaçınmalarını sağlayan şeyin de yüreksizlik olmadığını; sadece sığırlarının ve ganimetlerinin uygun yerlerde bırakılmasını gözettiklerini, böylece savaşa diğerleriyle birlikte gitmeye daha hazır ve donanımlı olacaklarını cevap verdiler. Ayrıca, eğer Musa çocuklarının ve kadınlarının ve mallarının korunması için bazı şehirler inşa etmelerine izin verirse, silah almaya ve ordunun geri kalanını gittiği her yere kadar takip etmeye ve aynı komuta altında savaşmaya hazır olduklarını söylediler. O zaman Musa, bu sözlerle yatışarak, yüce Kâhin Eleazar'ı, Yeşu'yu ve diğer başlıca yöneticileri çağırdı ve onların huzurunda, diğer halkla birlikte, her şey kendi arzularına göre tamamlanana kadar ortak düşmanlara karşı savaşmaları şartıyla, onlara Amori topraklarını verdi. Ve istediklerini bu şekilde aldıktan sonra, güçlü şehirler inşa ettiler; kadınlarını, çocuklarını, tüm yüklerini ve onları savaşta engelleyebilecek diğer her şeyi oraya yerleştirdiler. Musa ayrıca bu bölgede, kırk sekiz ile birlikte hesaba katılması gereken on şehir inşa ettirdi; bunlardan üçünde, sadece bir cinayet işlemiş ancak bunu pusu kurarak yapmamış olanlar için sığınak olarak gelmiş kişilere hizmet etmesi gereken muafiyetleri kurup tesis etti. Ve böyle kimseler için sürgünlerinin, cinayetin işlendiği dönemde görevde olan yüce Kâhin yaşadığı sürece devam edeceğini ve onun ölümünden sonra kendi ülkelerine dönmelerine izin verdiğini emretti. Ayrıca, öldürülen kişinin tüm akrabalarına, sürgün süresince katili öldürme izni veriliyordu; ancak bu katil, bu muafiyet şehirlerinden birinin dışında bulunursa ve bu hak sadece akrabalara tanınmıştı, başkalarına değil. Muafiyet şehirleri şunlardı: Arabistan sınırlarında Bozor << Bozok yada Bozürk olabilir greköesine bakmak gerekir>>, Galaad bölgesinde Ariman ve Basan'da Golan; ve Kenan topraklarının fethinden sonra, Musa'nın emriyle bu şekilde sürgün edilenlere sığınak ve konut olması için Levililerin aynı sayıda şehri buna göre düzenlendi. Aynı dönemde Manaşşe soyundan ve ailesinden, adı Zalphahad olan önde gelen bir kişi öldü ve hiç erkek varisi olmadan sadece kızlarını bıraktı. Bu soyun başlıca akrabaları Musa'ya gittiler ve mülk paylaşımları yapılacağı zaman Zalphahad'ın kızlarının dikkate alınıp alınmayacağını sordular. **Musa onlara, eğer aynı soydan bazılarıyla evlendirilirse çeyizlerinin oluşturulacağını, ancak başka bir soydan kismetlerini aramayı tercih ederlerse, paylarını kendi soylarında ve ailelerinde bırakacaklarını cevapladı.** Ve o andan itibaren, her soyun paylarının sonsuza dek kendilerinde kalacağını kurumsallaştırdı.

Mısır'dan çıkıştan sonraki kırkıncı yılda, zamanın tamamen dolmasına sadece otuz gün kala, Musa halkı, şimdi Ürdün nehri üzerinde bulunan ve hurmalar bakımından zengin bir araziye sahip Abilam şehrinin bulunduğu yere toplattı. Ve halkın toplandığını görünce, onlara bu şekilde hitap etti.

Des Loix de Moyse , & comment il fut retiré de ce monde.

CHAPITRE VIII.

Mes amis & cōpagnons de guerre, qui auez participé en degrands & longs trauaux avec moy, puis que telest le bon plaisir de Dieu, & que mon âge ayant passé cent vingt ans, le requiert ainsi que ie sorte de ce mode, & qu'il n'a point semblé bon à Dieu que ie sois present aux choses qui seront faites outre le Iordain, i'ay pensé qu'il seroit bon & iuste de ne faillir maintenant à la prouidence & volonté que i'ay de vostre félicité, mais qu'il falloit pouruoir à vous procurer vne iouïssance perpetuelle de tous biens, vous laissant memoire de moy, quand vous serez en l'abondance de choses meilleures. Or fus donc ie vous vay monstrez par quelque maniere vous ferez bien-heureux & laisserez à vos enfans vne possession de biens éternelle. Car puis apres, ie partiray hors de ce monde volontairement. Il me semble que ie merite bien que vous adiouctiez foy à mes paroles, ou pource qu'ayant sans celle procuré vostre bien, ie ne vous ay iamais abusé, ou pour ce que l'homme qui est prest à rendre l'esprit, deuiant meilleur qu'il n'estoit & plus vertueux & véritable en toutes choses. O enfans d'Israël! il n'y a qu'une seule cause qui rend les hommes bien-heureux, à sçauoir quand Dieu leur est propice & fauorable. Luy seul peut donner cette félicité à ceux qui se sont rendus dignes d'elle, & l'oster à ceux qui pechent & offensent sa sainte Majesté. Que si vous vous monstrez tels enuers luy, qu'il vous desire estre, & quels ie vous ay voulu façonner selon sa volonté, il ne se pourra iamais faire que vous ne soyez heureux, & que tous les autres ne prennent grand plaisir à vous suivre. Et qui plus est, tous ces biens que vous auez obtenus, vous seront perpetuels, & en bien peu de temps vous conquesterez ce qui est encore à conquester. Obeysses seulement à la volonté de Dieu, & gardez les saintes ordonnances, & ne preferez point d'autres loix à celles qui vous sont presentées. Ne méprisez la pieté & religion, que vous auez maintenant enuers Dieu, & ne la changez point en une autre. Et si vous le faites ainsi, vous serez vaillans en guerre par dessus tous les peuples du monde, & ne pourrez rencontrer ennemy que vous ne surmontiez. Car quand Dieu déploye son bras, on méprise toutes menaces fort facilement. Au reste on vous offre pour toute vostre vie de grandes recompenses, quand vous vous monstrez honnestes & vertueux, & vostre plus excellent salaire sera vostre vertu même, & puis apres on obtient facilement tous les autres biens par la vertu. Et quand vous en viuez les uns enuers les autres, vous viurez heureusement, & acquerrez vne gloire immortelle tant enuers les étrangers, qu'enuers vos successeurs. Voila ce que vous obtiendrez, si vous ne violez point les loix que ie vous ay baillées par le commandement de Dieu, si vous ne souffrez point que les autres les violent, & si vous meditez à toutes heures & à tous propos leur intelligence. De moy, ie sors hors de ce monde tout réjoüy de vostre prospérité, & vous recommande les loix de la vraye religion & prudence. Je vous recommande aussi à la vertu de vos conducteurs & Magistrats, qui doiuent par cy apres auoir le soin de vostre prospérité & félicité. Or Dieu, sous la conduite duquel vous auez vecu iusques à present, & à la grace & volonté duquel vous devez tout le bien que vous auez receu par moy, ne cessera de procurer vostre profit; mais ce sera tant que vous luy rendrez vraye obeïssance, & suivrez la vraye religion; car alors vous demeurerez fermes & en seureté sous sa protection. Et vous n'aurez point faute de gens qui vous donneront bon conseil: & quand vous leur obeyrez, vous serez bien-heureux. Car vous aurez Eleazar le grand Sacrificateur, & Josue, & les

Senateurs & Chefs principaux des lignées. Donnez-vous garde de vous rendre difficiles à eux, & sçachez que celui qui sçait bien rendre bonne obeyffance, sçaura bien aussi commander, quand il aura vne fois obtenu la domination. Ne penfez auffi que la liberté confifte à murmurer contre les statuts & ordonnances de vos Gouverneurs : car iufques à prefent vous y mettiez vofre liberté. Que fi vous vous gardez de ce vice pour l'aduenir, vous verrez que vos affaires fe porteront beaucoup mieux. Ne vous aigriffez point contre ceux-cy de telle sorte que vous vous eftes dépitez contre moy. Car il vous peut bien fouuenir, que vous m'avez mis beaucoup plus fouuent en danger de ma vie , que n'ont pas fait mefme nos ennemis. Je ne dy point cecy pour vous faire reproche , car ie ne voudrois point vous laiffer attriftez , par ce recit fur l'heure du depart de ma vie , veu mefme que lors i'ay patiemment porté vos importunités , mais afin qu'estans bien aduertis , vous foyez fages pour l'aduenir, & il ne fe peut faire que cecy ne vous apporte vn grand profit, & afin que vous ne vous éleuiez par outrage contre vos conducteurs à caufe des grandes richesses , dont vous iouïrez quand vous aurez paffé le fleuve Iordain , & vous ferez emparez de la terre de Chanaan. Autrement s'il aduient que l'affluence vous rende orgueilleux , & si vous venez à vous rebeller , & mefprifer la vertu , ne vous attendez point d'auoir Dieu pour vous. Et fi par vos iniquitez vous le vous rendez ennemy , vous perdrez avec grande ignominie la terre que vous aurez acquife par vertu , estans opprimez & difperfez par vos ennemis ; & il n'y aura coin en tout le monde tant en la terre-ferme , qu'aux ifles que vous ne rempliffiez , d'où vous ne foyez chaffez , eftans reduits en feruitude. Et quand vous serez venus iufques là , vous vous pourrez bien repentir de n'auoir pas gardé les loix de vos peres, mais ce fera trop tard. Parquoy afin qu'il n'y ait point si grand danger de violer ces faintes ordonnances, ne fouffrez point qu'aucun de vos ennemis demeure de reste apres que vous aurez obtenu la victoire, & penfez hardiment, que vofre plus court fera, & vos affaires fe porteront beaucoup mieux, quand vous les pafferez tous par le trenchant de l'efpée. Car autrement il y a danger que vous n'abastardiffiez les ordonnances de vos peres, quand vous conuerserez avec eux familièrement , & que cette conuersation ne vous falle faire comme eux , & fuiure vne mefme religion & institution. De plus i'ordonne que vous deftruiffiez autant qu'il y a de Temples, d'Autels, de forefts & de bois dediées entr'eux, & que vous faciez paffer par le feu & par le glaïue tout ce que vous trouuerez, en sorte que toute leur race & memoire soit abolie. Car vos biens seront gardez en plus grande feureté par ce moyen. Toutes fois afin que vofre nature ne s'incline au pire par faute de sçauoir des chofes meilleures, i'ay redigé des loix & ordonnances par efcrit, & parle commandement de Dieu: outre cela i'ay donné la forme d'adminiftrer les affaires tant publicques que particulieres: que fi vous ne vous détournez aucunement de ces faintes ordonnances , vous ferez les plus heureux de tout le monde.

Musa'nın Kanunları ve bu dünyadan nasıl alındığı hakkında.

BÖLÜM VIII.

Dostlarım ve benimle büyük ve uzun zahmetlere katılan savaş arkadaşlarım, madem Tanrı'nın güzel takdiri böyledir ve yüz yirmi yılı aşan yaşıma, bu dünyadan çıkmamı

gerektiriyor ve Tanrı'nın, Ürdün'ün ötesinde yapılacak işlerde hazır bulunmamı uygun görmediği anlaşılıyor, sizin mutluluğunuz için sahip olduğum öngörü ve isteğe şu anda sadık kalmamanın iyi ve adil olmayacağını, ancak daha iyi şeylerin bolluğu içindeyken benden bir hatıra bırakarak, size her türlü nimete sürekli bir kavuşma sağlamanın tedbirini almam gerektiğini düşündüm. Öyleyse şimdi size nasıl mutlu olacağınızı ve çocuklarınıza ebedi bir mal varlığı bırakacağınızı göstereceğim. Çünkü ondan sonra, bu dünyadan gönüllü olarak ayrılacağım. Sözlerime itimat etmeniz gerektiğine inanıyorum, ya sürekli olarak iyiliğinizi gözeterek sizi hiç kandırmadığım için, ya da ruhunu teslim etmeye hazır olan insanın, her şeyde eskisinden daha iyi, daha erdemli ve daha gerçekçi hale gelmesinden dolayıdır. Ey İsrail'in çocukları! İnsanları mutlu eden tek bir sebep vardır, o da Tanrı'nın onlara lütufkar ve hayırlı olmasıdır. **Sadece O, bu mutluluğu, onu hak edenlere verebilir ve günah işleyip kutsal Majestelerine hakaret edenlerden onu alabilir.** Eğer ona karşı, sizin olmanızı istediği gibi ve benim de onun isteğine göre şekillendirmek istediğim gibi kendinizi gösterirseniz, mutlu olmamanız ve diğer herkesin sizi izlemekten büyük zevk almaması mümkün olamaz. Ve daha da fazlası, elde ettiğiniz tüm bu nimetler sizin için sürekli olacak ve çok kısa bir süre içinde henüz fethedilmemiş olanı da fethedeceksiniz. Sadece Tanrı'nın isteğine itaat edin ve onun kutsal buyruklarını koruyun, size sunulanlardan başka yasaları tercih etmeyin. Tanrı'ya karşı şimdi sahip olduğunuz takvayı ve dini küçümsemeyin ve onu başka birine değiştirmeyin. Ve eğer böyle yaparsanız, dünyadaki tüm halklardan daha üstün savaşçılar olacaksınız ve üstesinden gelemeyeceğiniz hiçbir düşmanla karşılaşmayacaksınız. **Çünkü Tanrı kolunu açtığında, tüm tehditler çok kolay bir şekilde küçümsenir** <<İslamda yani Kuranda bu konu Allahın baldırını açması olarak geçer>>. Ayrıca, dürüst ve erdemli olduğunuzda, tüm hayatınız boyunca size büyük ödüller sunulur ve en mükemmel maaşınız erdemın kendisi olacaktır, sonra da erdem sayesinde diğer tüm nimetler kolayca elde edilir. Ve birbirinize karşı bunları kullandığınızda, mutlu yaşayacak ve hem yabancılara hem de haleflerinize karşı ölümsüz bir şöhret kazanacaksınız. Tanrı'nın emriyle size verdiğim yasaları ihlal etmezseniz, başkalarının onları ihlal etmesine izin vermezseniz ve her saat ve her durumda onların anlaşılmasını tefekkür ederseniz elde edeceğiniz şeyler bunlardır. Ben, sizin refahınızdan çok sevinçli bir şekilde bu dünyadan çıkıyorum ve size gerçek dinin ve sağduyunun yasalarını tavsiye ediyorum. Sizi aynı zamanda, bundan sonra refahınız ve mutluluğunuzla ilgilenmesi gereken rehberlerinizin ve Yargıçlarınızın erdemine tavsiye ediyorum. Şimdiye kadar himayesinde yaşadığınız ve benim aracılığım la aldığınız tüm iyilikleri lütfuna ve isteğine borçlu olduğunuz Tanrı, çıkarınızı gözetmeye devam edecektir; ancak bu, siz ona gerçek bir itaat gösterdiğiniz ve onun gerçek dinini izlediğiniz sürece olacaktır; çünkü o zaman onun koruması altında sağlam ve güvende kalacaksınız. Ve size iyi öğüt verecek insan sıkıntısı çekmeyeceksiniz: ve onlara itaat ettiğinizde, mutlu olacaksınız. **Çünkü yüce Kâhin Eleazar'a, Yeşu'ya, Senatörlere ve soyların başlıca Şeflerine sahip olacaksınız.** Onlara karşı zorluk çıkarmaktan sakının ve şunu bilin ki, iyi itaat etmeyi bilen kişi, bir kez hakimiyeti elde ettiğinde, emir vermeyi de iyi bilecektir. Özgürlüğün, Yöneticilerinizin tüzüklerine ve buyruklarına karşı mırıldanmaktan ibaret olduğunu da

düşünmeyin: çünkü şimdiye kadar özgürlüğünüzü orada koyuyordunuz. Eğer gelecek için bu kötü alışkanlıktan sakınırsanız, işlerinizin çok daha iyi gittiğini göreceksiniz. Bana kızdığınız gibi onlara karşı da kendinizi öfkeliendirmeyin. Çünkü hayatımı, düşmanlarımızın bile yapmadığından çok daha sık tehlikeye attığınızı hatırlayabilirsiniz. Bunu sizi azarlamak için söylemiyorum, çünkü hayatımın ayrılık vaktinde bu anlatımla sizi üzmem, hele ki o zamanlar ısrarlarınıza sabırla katlanmışken; ancak iyice uyarılmış olarak gelecek için bilge olarsınız diye söylüyorum ve bunun size büyük bir fayda sağlamaması mümkün değildir; ve Ürdün nehrini geçip Kenan topraklarını ele geçirdiğinizde keyfini süreceğiniz büyük zenginlikler yüzünden liderlerinize karşı küstahça yükselmeyesiniz diye. Aksi takdirde, refah sizi gururlu kılar ve isyan edip erdemi küçümserseniz, Tanrı'nın yanınızda olmasını beklemeyin. Ve günahlarınızla onu kendinize düşman ederseniz, erdemle kazandığınız toprağı düşmanlarınız tarafından ezilerek ve dağıtılarak büyük bir utançla kaybedeceksiniz; ve tüm dünyada karada veya adalarda, kovulmadığınız ve köleliğe indirgenmediğiniz hiçbir köşe kalmayacak. Ve o noktaya geldiğinizde, atalarınızın yasalarını korumadığınız için pişman olabilirsiniz, ama çok geç olacaktır. Bu nedenle, bu kutsal buyrukları ihlal etme tehlikesi o kadar büyük olmasın diye, zaferi elde ettikten sonra hiçbir düşmanınızın sağ kalmasına izin vermeyin ve en kısa yolunuzun bu olacağını ve kılıcın keskin ağzından hepsini geçirdiğinizde işlerinizin çok daha iyi gideceğini cesurca düşünün. Çünkü aksi takdirde, onlarla samimiyetle görüştüğünüzde atalarınızın buyruklarını yozlaştırmanız ve bu sohbetin size onlar gibi davranmanıza ve aynı dini ve kurumu izlemenize neden olması tehlikesi vardır. **Ayrıca, aralarında adanmış ne kadar Tapınak, Sunak, orman ve ağaç varsa yok etmenizi ve bulacağınız her şeyi ateş ve kılıçtan geçirmenizi emrediyorum, öyle ki tüm soyları ve hatıraları silinsin.** Çünkü bu yolla mallarınız daha büyük bir güvenlik içinde korunacaktır. Yine de, doğanız daha iyi şeyleri bilmemekten dolayı kötüye meyiletmesin diye, yasaları ve buyrukları yazılı olarak ve Tanrı'nın emriyle düzenledim: bunun ötesinde, hem kamu hem de özel işleri yönetme biçimini verdim: eğer bu kutsal buyruklardan hiçbir şekilde sapmazsanız, tüm dünyanın en mutlu insanları olacaksınız.

Or apres que Moyse eut ainfi parlé aux Hebreux , il leur bailla vn liure contenant des loix efcrites , & des ordonnances pour intituer les hommes à bien viure. Et cux fondoient en larmes, & pleuroient desia comme fi leur gouuerneur eufte efté mort. Et fe fouuenans à quels dangers il auoit esté expofé, & de quelle promptitude & courage il auoit procuré leur salut , & estans en grand soucy pour l'aduenir, pensant qu'ils ne pourroient iamais recouurer vn tel Gouuerneur, & que Dieu ne leur seroit iamais fi fauorable, quand ils n'auroient plus Moyse pour intercesseur, lors ils se repentirent des chofes que par fureur ils auoient commises contre luy au desert, & en estoient sort desplaisans, en forte que les larmes decouloient des yeux de tous, & il n'y en auoit pas vn feul qui vouluft receuoir aucune consolation: mais Moyse les consoloit, & les exhortoit à se deporter de leurs plaintes & à receuoir les ordonnances que Dieu leur auoit baillées : & ainfi l'affemblée se departit pour lors. Ormaintenant auant que passer outre, i'ay pensé qu'il seroit bon d'inferer icy les Loix d'un tel Legislatteur plein

de grande majesté & vertu, afin que le Lecteur puisse bien entendre quelles sont nos Institutions de si long-temps reçues & données. Nous avons encore toutes les Loix & Ordonnances que ce grand personnage a mises par écrit, afin qu'on ne pense pas qu'il soit permis d'y rien changer pour orner & enrichir le langage. Si il y a fait quelque chose de nouveau, cela a esté seulement en l'ordre car il a écrit les Ordonnances par cy par là, selon qu'il les recevoit de Dieu pour les rapporter au peuple. Je les ay digérées par ordre, & mises chacune à part en son rang. Et de cela, il falloit que le lecteur en fust averti, de peur que si quelqu'un de nostre lignée venoit d'aventure mettre icy l'œil pour lire ce que j'en ay écrit, il ne me dressât une calomnie à tort & sans cause, comme si je ne portois point assez de révérence aux écrits de Moïse. Je reciteray principalement les Ordonnances qui appartiennent à l'institution publique, & aux observations de nos prédécesseurs. Mais quant à celles qui concernent le droit commun, & qui sont pour former les contrats tant avec les étrangers qu'avec les gens du pays, je le réserve pour le Livre que j'ay entrepris de faire, Dieu aidant, touchant les mœurs & les causes du service de Dieu. Retournons à Moïse. Après que vous aurez (dit-il) obtenu la terre de Chanaan, après que vous y aurez basti des villes, & jouy en plénitude des fruits de vostre victoire, en observant ces commandemens, vous rendrez à Dieu une obéissance qui luy sera agréable, & confirmerez la félicité que vous y aurez acquise. Que vous ayez une seule ville sainte en la région de Chanaan, en un lieu notable & fertile, le quel Dieu aura choisi par révélation, & qu'en cette ville il y ait un seul Temple, & un seul Autel construit de pierres ramassées ou entières, & non point taillées ny polies, ou mises en œuvre; toutes fois qu'elles soient enduites, pour montrer par dehors une apparence belle & nette: qu'il y ait une montée, non point qu'elle soit faite par degrés, mais que la terre soit dressée comme pour y monter tout bellement sans peine. Et en quelque autre ville ou cité que ce soit, qu'il n'y ait ny Temple ny Autel: car il n'y a qu'un seul Dieu, il n'y a qu'un seul lignage des Hebreux. Celui qui aura blasphémé Dieu, & dit des paroles outrageuses contre luy, qu'il soit lapidé, & qu'il demeure pendu un jour durant; puis après qu'il soit enseveli avec opprobre & ignominie. Que les Hebreux viennent trois fois l'an en la ville sainte, pour adorer au Temple, de quelque lieu ou contrée de la terre qu'ils se tiendront, afin qu'ils rendent grâces à Dieu pour les biens qu'ils ont reçus de luy, fassent leurs oraisons pour obtenir ce qui leur est besoin pour l'avenir, & qu'ils se maintiennent en dilection mutuelle par conversations familières & festins: car il est bon que ceux d'une même race, qui participent de mêmes loix, se recognoissent ce qui adient par commune assemblée, par laquelle la veüe & les propos des uns avec les autres, contregardent une reconnaissance & mémoire mutuelle dedans les cœurs, comme au contraire cecy adient ordinairement, que ceux qui ne se sont jamais vus ny fréquentés, sont étrangers les uns des autres. De plus, qu'il y ait à part des dîmes des fruits, outre celles qui sont dues aux Sacrificateurs & Levites, qu'elles soient vendues dedans le pays, & l'argent qui en reviendra, soit employé en la sainte ville pour les oblations & les festins. Car il est raisonnable, qu'on fasse bonne chère du revenu de la terre, en l'honneur de celui qui l'a baillée. Il ne faut point offrir en Sacrifice chose qui procède du loyer d'une paillardise, pour ce que Dieu ne préd

point plaisir en chose faite contre le droit, & il n'y a point de plus grande turpitude , que celle qui est faite sur les corps. Aussi s'il y a quelqu'un qui ait eu quelque recompense pour auoir baillé le malle aux femmes pour en auoir engence, soit d'un leurier ou maïtin, il n'est point permis d'offrir rien de cela à Dieu en Sacrifice. Que personne ne parle mal des Dieux, que les autres citez ont en reputation. On ne doit point piller les Temples des étrangers, & on ne doit raver les offertes dédiées à quelque Dieu que ce soit. Personne ne se doit vestir de robe tissée de lin & de laine , car cela appartient aux seuls Sacrificateurs. Quand on s'assemblera en la sainte cité pour la feste des Tabernacles (ce qui se fera de sept en sept ans) le souverain Sacrificateur montera en une haute chaire d'où il pourra estre oüy de tout le peuple , & devant tous il lira la Loy: & les femmes ny les enfans ne feront point empêchez d'oüyr, non pas mêmes les esclaves. Car il est bon, que la Loy soit tellement gravée dedans leurs cœurs, que jamais elle ne s'écoule de leur memoire, & par ce moyen ils ne pecheront point par ignorance, & ne se pourront excuser, qu'ils ne sachent ce qui est déterminé par la Loy. Les loix aussi auront une plus grande vertu dedans les consciences de ceux qui offenseront, quand elles imprimeront dedans les esprits des auditeurs ce qui y est ordonné en prédisant le mal-heur qui leur adviendra. Ainsi l'intention de la Loy se présentera toujours au cœur pour y penser, & l'homme se proposera toujours la punition qui est apprestée à ceux qui mépriseront la Loy. Que les enfans aussi apprennent, les premières loix, comme la science la plus excellente du monde, & qui est cause de la vraie félicité. Que les faueurs du Dieu Souverain soient répétées deux fois le iour, à sçavoir quand on se leve, & quand on se couche. Ce sont les biens que les Israélites ont reçus estans sortis d'Egypte, car c'est une chose bien raisonnable de recognoître & rendre graces pour les biens qu'on a reçus, qui est le chemin pour gagner les graces à venir. Semblablement on doit écrire aux portes les principaux bien faits de Dieu, & les porter & monstrer aux bras; ceux qui demonstrent l'amour & puissance de Dieu, il les faut porter en des rouleaux à l'entour de la teste, & des deux bras , afin que de tous costez on puisse appercevoir clairement la bonté de Dieu envers son peuple. Qu'en chaque ville il y ait sept hommes Sages exercez en toute vertu & iustice pour gouverner & administrer le droit à un chacun. Davantage qu'il y ait deux Asseurs joints à chacun Magistrat , qui soient de la lignée de Levi. Et ceux à qui cette dignité sera advenue de iuger & gouverner les autres par les villes, soient honorez, en sorte qu'en leur presence il ne préférence il ne soit permis de dire outrage ny iniure à autrui, ny luy verser de quelque rudesse. Car il adviendra par ce moyen, que quand les hommes se seront accoustumés à porter respect à ceux qui seront constitués en dignité, aussi seront-ils façonnés à craindre Dieu , & à s'éloigner de tout mépris de la sainte Majesté. La sentence des Juges & Gouverneurs doit auoir lieu en tout ce qui leur aura semblé bon de iuger , sinon qu'on cognoisse manifestement qu'ils ayent esté corrompus par argent ou par autre moyen, par quoy on les puisse convaincre ouvertement qu'ils n'ont point iustement iugé. Car il faut iuger sans auoir égard au gain ny à la dignité, & preferer l'équité & la iustice à toutes autres choses, car une telle iniure retourne au deshonneur & mépris de Dieu: comme si on le devoit estimer plus foible & moins puissant que ceux dont on craint la puissance, & pour le regard desquels on donne une sentence corrompue; car la iustice est la puissance

de Dieu. Ce luy donc qui le monstre fourbe pour acquerir la grace & faueur des plus grands, fait les hommes plus puiffans & plus forts que Dieu. Que fi les iuges ne fçauent prononcer touchât l'affaire qui leur aura efté rapportée, comme il aduient fouuent, qu'ils renuoyent la caufe entiere en la fainte cité, & lors le fouuerain Sacrificateur avec vn Prophete & les gés de iustice en iugét felon que bon leur séblera.

Ve Musa İbranilere bu şekilde konuştuktan sonra, onlara yazılı yasaları ve insanları iyi yaşamaya alıştıracak yönetmelikleri içeren bir kitap verdi. Ve onlar gözyaşlarına boğuluyorlardı ve sanki yöneticileri ölmüş gibi ağlıyorlardı. Ve hangi tehlikelere maruz kaldığını, ve hangi çabukluk ve cesaretle onların kurtuluşunu sağladığını hatırlayarak, ve gelecek için büyük endişe içinde kalarak, asla böyle bir Yöneticiyi geri kazanamayacaklarını ve Musa artık aracı olarak yanlarında olmadığına Tanrı'nın onlara asla bu kadar lütfkar olmayacağını düşünerek, o zaman çölde ona karşı öfkeyle işledikleri şeyler için pişman oldular ve bundan hoşnutsuz kaldılar, öyle ki gözyaşları herkesin gözünden dökülüyordu ve teselli kabul etmek isteyen tek bir kişi bile yoktu: ama Musa onları teselli ediyor ve yakınmalarından vazgeçmeye ve Tanrı'nın onlara verdiği yönetmelikleri kabul etmeye teşvik ediyordu: ve böylece topluluk o an dağıldı. Şimdi daha ileriye gitmeden önce, büyük bir azamet ve fazilet dolu böyle bir Yasama'cının Yasalarını buraya eklemenin iyi olacağını düşündüm, böylece Okuyucu bizim çok uzun zamandan beri kabul edilmiş ve verilmiş Kurumlarımızın neler olduğunu iyi anlayabilsin. Bu büyük şahsiyetin yazıya döktüğü tüm Yasa ve Yönetmelikleri hala elimizde bulunduruyoruz, böylece dili süslemek ve zenginleştirmek için hiçbir şeyi değiştirmenin caiz olduğu düşünülmesin. **Eğer yeni bir şey yaptıysam, bu sadece düzende olmuştur çünkü o, Yönetmeliklerini Tanrı'dan aldığına göre halka aktarmak için oraya buraya yazmıştı.** Ben onları sıraya koydum ve her birini kendi yerinde ayrı ayrı belirttim. Ve bunun okuyucu tarafından bilinmesi gerekiyordu, şayet soyumuzdan biri, yazdıklarımı okumak için buraya göz atarsa, Musa'nın yazılarına yeterince saygı göstermiyormuşum gibi haksız ve sebepsiz yere bana iftira atmasın diye. Özellikle kamusal kuruma ve atalarımızın gözlemlerine ait olan Yönetmelikleri aktaracağım. Ancak ortak hukuku ilgilendiren ve hem yabancılarla hem de ülke halkıyla yapılacak sözleşmeleri düzenleyenlere gelince, bunları, Tanrı'nın yardımıyla, ahlak ve Tanrı'ya hizmetin nedenleri hakkında yapmayı üstlendiğim Kitaba ayırıyorum. Musa'ya dönelim. Kenan topraklarını elde ettikten sonra, orada şehirler inşa ettikten sonra ve zaferinizin meyvelerinin tadını güvenlik içinde çıkardıktan sonra, bu emirlere uyararak, Tanrı'ya ona hoş gelecek bir itaat gösterecek ve orada elde ettiğiniz mutluluğu pekiştireceksiniz, dedi. Kenan bölgesinde, **Tanrı'nın vahiy yoluyla seçeceği seçkin ve bereketli bir yerde tek bir kutsal şehriniz olsun ve o şehirde tek bir Tapınak ve toplanmış veya bütün taşlardan, yani yontulmamış, cilalanmamış veya işlenmemiş, ancak dışarıdan güzel ve temiz bir görünüm sergilemesi için sıvanmış taşlardan inşa edilmiş tek bir Sunak olsun; bir yokuş olsun, basamaklarla yapılmasın, ancak toprak zahmetsizce kolayca çıkılabilecek şekilde düzeltilsin. Ve başka hangi şehir veya kent olursa olsun, ne Tapınak ne**

de Sunak olmasın: çünkü tek bir Tanrı vardır, İbranilerin tek bir soyu vardır. Tanrı'ya küfreden ve ona karşı ağır sözler söyleyen kişi taşlansın ve bir gün boyunca asılı kalsın; sonra aşağılanarak ve utanç içinde gömülsün. İbraniler, yeryüzünün hangi yerinde veya bölgesinde bulunurlarsa bulunsunlar, Tanrı'ya ondan aldıkları nimetler için şükretmek, gelecekte ihtiyaç duydukları şeyleri elde etmek için dualarını etmek ve samimi sohbetler ve şöenlerle karşılıklı sevgilerini korumak için yılda üç kez kutsal şehre, Tapınak'a tapınmaya gelsinler: çünkü aynı yasaları paylaşan ve aynı soydan gelenlerin birbirlerini tanıması iyidir, bu da ortak toplantıyla gerçekleşir, ki bununla birbirlerinin bakışları ve sözleri kalplerde karşılıklı bir tanıma ve anıyı korur, aksine, birbirlerini hiç görmemiş ve görüşmemiş olanların birbirlerine yabancı olmaları gibi. Ayrıca, Kâhinlere ve Levililere borçlu olunanların dışında, meyvelerin ondalıklarından ayrı olarak, bunların ülke içinde satılması ve gelecek paranın kutsal şehirde sunular ve şöenler için kullanılması gereklidir. Çünkü toprağın gelirinden, onu verenin şerefine iyi bir ziyafet çekmek makuldür. Kurban olarak bir fahişenin kazancından gelen hiçbir şeyi sunmamak gerekir, çünkü Tanrı hukuk dışı yapılmış bir şeyden hoşlanmaz ve bedenler üzerinde yapılandan daha büyük bir ahlaksızlık yoktur. Ayrıca, eğer birisi bir köpeğin veya mastifin yavrusunu için erkeği dişiye vermekten bir ödül almışsa, ondan hiçbir şeyi Tanrı'ya Kurban olarak sunmaya izin yoktur. Kimse diğer şehirlerin saygı duyduğu Tanrılar hakkında kötü konuşmasın. Yabancıların Tapınakları yağmalanmamalı ve herhangi bir Tanrı'ya adanmış sunular çalınmamalıdır << Bu kanun kurandada onların tarısına küfür etmeyin yada ona benzer ayet olması lazım>>. Kimse keten ve yün dokumalı cübbe giymemelidir, çünkü bu sadece Kâhinlere aittir. Çardak Bayramı için kutsal şehirde toplanıldığında (ki bu yedi yılda bir yapılacaktır) başkâhin, tüm halk tarafından duyulabileceği yüksek bir kürsüye çıkacak ve herkesin önünde Yasayı okuyacaktır: ve kadınlar veya çocuklar, hatta köleler bile duymaktan alıkonulmayacaktır <<Günümüzdeki haç merasimine benzemektedir>>. Çünkü Yasanın, hafızalarından asla silinmeyecek şekilde kalplerine kazınması iyidir ve bu yolla cehalet yüzünden günah işlemeyecekler ve Yasa tarafından belirlenen şeyi bilmedikleri şeklinde mazeret gösteremeyecekler. Yasalar ayrıca, içinde emredilenleri dinleyicilerin zihinlerine kazındığında ve başlarına gelecek mutsuzluğu önceden bildirdiğinde, günah işleyecek olanların vicdanlarında daha büyük bir erdeme sahip olacaktır. Böylece Yasanın amacı her zaman düşünmek için kalpte sunulacak ve insan her zaman Yasayı küçümseyeceklerle hazırlanan cezayı düşünecektir.

Çocuklar da dünyanın en mükemmel ilmi olan ve gerçek mutluluğun nedeni olan ilk yasaları öğrensinler. Egemen Tanrı'nın lütufları günde iki kez, yani kalkarken ve yatarken tekrar edilsin. Bunlar, İsraililerin Mısır'dan çıktıktan sonra aldıkları nimetlerdir, çünkü alınan nimetleri tanımak ve şükretmek makul bir şeydir, ki bu da gelecek lütufları kazanmanın yoludur. Benzer şekilde, Tanrı'nın başlıca iyilikleri kapılara yazılmalı, kollara takılmalı ve gösterilmelidir; Tanrı'nın sevgisini ve gücünü gösterenleri, Tanrı'nın halkına karşı iyiliğini her taraftan açıkça fark edebilmek için başın ve iki kolun etrafında rulolar halinde taşımak gerekir. Her şehirde, her birine yönetmek ve adaleti uygulamak için her türlü erdem ve adalette eğitilmiş yedi Bilge

adam bulunsun. Ayrıca her Yöneticiye, Levi soyundan iki Yardımcı eşlik etsin. Ve şehirlerde yargılama ve yönetim onuruna sahip olanlar, varlıklarında başkasına hakaret veya küfür etmeye veya ona karşı kabalık etmeye izin verilmeyecek şekilde onurlandırılınsın. Çünkü bu yolla, insanlar yetki sahibi olanlara saygı göstermeye alıştıklarında, Tanrı'dan korkmaya ve onun kutsal Majestelerine karşı her türlü saygısızlığı uzaklaştırmaya şekillendirileceklerdir. Yargıçların ve Yöneticilerin kararı, açıkça para veya başka bir yolla yozlaştıkları, bu sayede adil yargılamadıkları kanıtlanmadıkça, yargılamayı iyi gördükleri her konuda geçerli olmalıdır. Çünkü kazanca veya makama bakmaksızın yargılamak ve eşitliği ve adaleti diğer her şeyin üzerinde tutmak gerekir, çünkü böyle bir haksızlık Tanrı'nın onursuzluğuna ve küçümsenmesine geri döner: sanki onu, gücünden korktuğu ve onlar için bozulmuş bir karar verilen kişilerden daha zayıf ve daha az güçlü olarak tahmin etmek gerekiyormuş gibi; çünkü Adalet Tanrı'nın gücüdür. Dolayısıyla büyüklerin lütfunu ve lehini kazanmak için hilekâr davranan, insanları Tanrı'dan daha güçlü ve daha kuvvetli kılar. **Yargıçlar, kendilerine aktarılan dava hakkında karar veremezlerse, ki bu sıkça olur, davanın tamamını kutsal şehre geri göndersinler ve o zaman başkâhin bir Peygamber ve adalet adamları ile birlikte iyi gördükleri şekilde yargılasınlar** << Kuranda ayet, bir konuda anlaşılamazsanız allah ve resulüne getirin>>.

On ne doit point a dioûter foy à vn feul tefmoin: il faut qu'il y en ait trois, ou pour le moins deux: & encore il faudra qu'ils soient gens qui ayent bien vefcu parle pasfé, pour rendre leur tefmoignage vray. Le tefmoignage ne doit eftre deferé aux femmes à caufe de la legereté & temerité ou audace du genre féminin. Vn homme fef aulli ne peut eftre tefmoin, à caufe de l'efprit abaltardy: car il eft facile à penfer que telles gens ne porteront iamais tefmoignage, ou par crainte, qu'ou pour desir de quelque gain. Que fi on a adiousté foy à quelqu'un qui ait porté faux tefmoignage, & si puis apres on l'a conuaincu defaufeté, qu'il foit puny de telle façon que l'accufé euft efté puny, s'il euft efté condamné fous ombre d'vn tel tefmoignage.

Tek bir tanığa asla güvenilmemelidir: Üç tane, ya da en azından iki tane olmalıdır: ve üstelik tanıklıklarının doğru olması için geçmişte iyi yaşamış kimseler olmaları gerekir. Tanıklık, kadın cinsinin hafifliği ve düşüncesizliği ya da cüreti nedeniyle kadınlara bırakılmamalıdır. Bir serf de, soysuzlaşmış ruhu nedeniyle tanık olamaz: çünkü bu tür insanların, ya korkudan ya da bir kazanç arzusuyla asla gerçek tanıklık yapmayacaklarını düşünmek kolaydır. Eğer sahte tanıklık yapmış birine güvenilmişse ve daha sonra yalancılığı kanıtlanmışsa, böyle bir tanıklığın gölgesi altında mahkum edilseydi sanık nasıl cezalandırılacak idiyse, o da aynı şekilde cezalandırılmalıdır.

Quand quelque meurtre aura efté commis en quelque champ, fi le meurtrier ne le trouue point, & s'il n'y apoint de loupçon quel'homme meurtry ait efté tué par hayne, que là deffus on faffe bonne enquefte, & mefme qu'on propofe bon falaire à celuy qui reuelera le fait. Que fi perfonne ne viet à reuelation, les magiftrats des villes voifines du champ où le meurtre aura efté fait, s'affembleront avec les gens de iuftice du lieu,

& mefureront depuis le champ où le corps mort fera tombé, & les citadins de la ville qui sera la plus prochaine, acheterōt vne genisse, & l'ameneront en vne vallée & lieu fterile , qui ne fera propre ny pour femer ny pour planter, & luy couperōt les nerfs du col, & lors les Sacrificateurs & Leuites & les gés de iustice de ceste ville ou bourgade, apres auoir laué leurs mains, protefterōt haut & clair qu'ils sōt innocés de ce meurtre là, & qu'ils ne l'ont point fait, & qu'ils n'estoiet point prefens quad il a esté fait'. Auffi ils inu oquerot Dieu, & le prierōt que fon bo plaisir foit de s'appaiser, & de ne permettre point que iamais vn tel mal aduiéne en ceste régió là. Car c'est vne fort bone chose, que le gouuernemét des principaux, & deviure en vne Republique ainfi adminiftrée, & il n'y a rie qui vous doie faire defirer vne au tre forme, mais il vaut mieux que vous contentans de ceste cy, a vous ayez les loix pour feigneurs & maîtres, faifant toutes choses fous leur autorité, & demeuriez en vōtre puiffance. On se doit bien contenter quand on a Dieu pour gouuerneur.

Şayet bir tarlada herhangi bir cinayet işlenmiş olursa, eğer katil bulunmazsa ve öldürülen adamın nefretten dolayı öldürüldüğüne dair hiçbir şüphe yoksa, bunun üzerine iyi bir soruşturma yapılsın ve hatta olayı ifşa edecek kişiye iyi bir ücret teklif edilsin. Şayet kimse ifşaya gelmezse, cinayetin işlendiği tarlanın yakınındaki şehirlerin yöneticileri, o yerin adalet görevlileriyle toplanacaklar ve cesedin düştüğü tarladan itibaren ölçüm yapacaklar ve en yakın olan şehrin vatandaşları bir düve satın alıp onu bir vadiye ve ne ekmeye ne de dikmeye uygun, verimsiz bir yere getirecekler **ve onun boyun sinirlerini kesecekler; o zaman o şehrin veya kasabanın Kâhinleri, Levilileri ve adalet görevlileri**, ellerini yıkadıktan sonra yüksek ve net bir sesle o cinayetten masum olduklarını, onu kendilerinin işlemediğini ve yapıldığında orada bulunmadıklarını haykıracaklar. Ayrıca Tanrı'ya yakaracaklar ve O'ndan, yatışmasının ve o bölgede bir daha asla böyle bir kötülüğün meydana gelmesine izin vermemesinin O'nun iyi dileği olmasını dileycekler. Zira yöneticilerin idaresi ve böyle yönetilen bir Cumhuriyet içinde yaşamak çok iyi bir şeydir ve başka bir biçimi arzulamanızı gerektirecek hiçbir şey yoktur, ancak bu biçimle yetinerek, yasaları efendiler ve ustalar edinmeniz, her şeyi onların otoritesi altında yapmanız ve kendi gücünüzde kalmanız daha iyidir. Tanrı'yı yönetici olarak aldığınızda, insan kendisinden gayet memnun olmalıdır.

Toutes fois fi quelque affection vous chatoüille d'auoir vn Roy, gardez d'enreceuoir quine foit de vōtre fang, & encore que cestuy-là foit amateur de la iustice & de toutes les autres vertus. Quiconque fera cestuy là, qu'il attribuë plus aux loix & à Dieu, qu'à sa propre fageffe, & qu'il ne falle rien fans le confeil du fouuerain Sacrificateur & des cofeillers. Il ne doit point auoir plusieurs femmes, & qu'il ne prenne point plaisir à amaffser beaucoup d'argent, ou à nourrir grand nobre de cheuaux: car s'il a abondance de ces choses , il mēpriera facilement les ordonnances. Et s'il applique là fon efprit plus qu'il ne seroit befoin, il vous faut prendre garde de bonne heure que fa puiffance ne croiffe plus qu'il ne feroit expediet pour le bien común.

Her ne zaman bir Krala sahip olma arzusu sizi gıdıklarsa, kendi kanınızdan olmayan birini kabul etmekten sakının ve bu kişi adalet ve diğer tüm erdemlerin sevdalısı olsa dahi [buna dikkat edin]. Bu kişi kim olursa olsun, kendi bilgeliğinden ziyade yasalara ve Tanrı'ya daha fazla atıfta bulunsun ve başkâhin ile danışmanların öğüdü olmadan hiçbir şey yapmasın. Birden fazla kadını olmamalı ve çok para biriktirmekten veya çok sayıda at beslemekten zevk almamalıdır: zira eğer bu şeylere bolca sahip olursa, emirleri kolayca hiçe sayacaktır. Ve eğer zihnini gerektiğinden fazla bunlara verirse, gücünün kamu yararı için uygun olandan daha fazla artmaması için erkenden tedbir almanız gerekir.

Il n'est point permis de remuer les bornes de leur place, tant de la propre possession que de la possession d'autrui, dont il y a accord entre vous: mais il faut bien prendre garde qu'il ne soit violé, & faire qu'il demeure stable & ferme à jamais, comme une sentence de Dieu: pour cette raison que si l'avarice n'est arrêtée dedans certains limites, il y aura toujours occasion de guerres & seditions. Car celui qui veut remuer les limites & les bornes des possessions, passera aussi facilement les limites & les bornes des loix.

İster kendi mülkiyetinizden, ister aranızda anlaşma sağlanan başkasının mülkiyetinden olsun, sınır taşlarını yerinden oynatmaya izin yoktur: aksine, bunun ihlal edilmemesine çok dikkat etmek ve bir Tanrı hükmü gibi sonsuza dek istikrarlı ve sabit kalmasını sağlamak gerekir: çünkü açgözlülük belli sınırlar içinde durdurulmazsa, her zaman savaş ve kargaşa vesilesi olacaktır. Zira mülklerin sınırlarını ve işaretlerini yerinden oynatmak isteyen kimse, yasaların sınırlarını ve işaretlerini de aynı kolaylıkla aşacaktır.

Quand quelqu'un aura mis des plates en une terre, si les plantes apportent des fruits de quatre ans, il n'en faut offrir aucunes prémices à Dieu, & personne ne les doit appliquer à usage particulier: car un tel fruit vient de trop bonne heure. Or de tout ce qui vient par force de la nature avant la saison, l'usage ne convient ni à Dieu, ni à celui à qui en est la possession. Mais la quatrième année on peut bien recueillir tout ce qui est venu à maturité, & on le doit porter à la sainte cité, & cela doit être employé en festins faits aux amis avec les décimes des autres revenus. Il faut aussi appeler en ces festins & banquets les veuves & orphelins. Et la cinquième année le Seigneur peut recueillir les fruits à son plaisir. Il ne faut point semer un champ où il y a déjà des vignes plantées. Car il suffit que le champ nourrisse cette plante, & n'est besoin que l'aire au dessus. La terre doit être labourée & cultivée par des bœufs, & ne faut accoupler à leur joug autre bête, mais il faut toujours mettre en un même joug une bête de semblable espèce. Les semences doivent être aussi pures & sans mélange: & il n'en faut point jeter en terre qui soient de deux ou trois espèces. Car la nature ne se plaît pas facilement à la communion des choses difformables. Il ne faut aussi admettre la compagnie de deux bêtes de diverses espèces. Car il est à craindre que par tel exemple les hommes ne soient amenés à mépriser leur genre: comme on voit advenir coutumièrement, que de petits

principes les chofes prennent accroiffement en pis. Mais il fe faut diligemment garder de permettre quelque chofe femblable, dont l'imitation pourroit depraver les mœurs publiques. Et pourtant les loix ne fe taifent point mefme de ces chofes qui femblent estre de petite importance voulans faire leur office en tout & par tout.

Bir kimse bir araziye bitki ektiğinde, eğer bu bitkiler dört yıldan önce meyve verirse, bunlardan Tanrı'ya herhangi bir ilk ürün (ilk meyve) sunulmamalı ve hiç kimse bunları kendi özel kullanımı için ayırmamalıdır; zira böyle bir meyve çok erken gelmiştir. Doğanın gücüyle mevsiminden önce gelen hiçbir şeyin kullanımı ne Tanrı'ya ne de mülk sahibine uygundur. Ancak dördüncü yılda olgunluğa erişen her şey toplanabilir; bunlar kutsal şehre taşınmalı ve diğer gelirlerden elde edilen ondalıklarla birlikte arkadaşlara verilecek ziyafetlerde kullanılmalıdır. Bu ziyafetlere ve şöenlere dullar ve yetimler de çağrılmalıdır. **Beşinci yılda ise Rab (mal sahibi), meyvelerini dilediği gibi toplayabilir.**

Asma dikili bir tarlaya tohum ekilmemelidir; çünkü tarlanın sadece bu bitkiyi beslemesi yeterlidir, başka bir şeyin üstünden geçmesine gerek yoktur. Toprak öküzlerle sürülüp işlenmelidir ve boyunduruklarına başka türden bir hayvan koşulmamalı, her zaman aynı türden hayvanlar bir araya getirilmelidir. Tohumlar da saf ve karışık olmamalıdır; iki veya üç tür tohum toprağa atılmamalıdır, çünkü doğa birbirinden farklı şeylerin birleşiminden hoşlanmaz. Farklı türden iki hayvanın arkadaşlığına da izin verilmemelidir, çünkü insanların bu örnekten yola çıkarak kendi soylarını küçümsemeye başlamalarından korkulur; nitekim küçük prensiplerden yola çıkılarak işlerin giderek kötüye gittiği alışıl gelmiş bir durumdur. Bu nedenle, taklit edilmesi kamusal ahlakı bozabilecek benzer durumlara izin vermekten dikkatle kaçınılmalıdır. İşte bu yüzden kanunlar, her yerde ve her konuda görevlerini yerine getirmek istediklerinden, küçük öneme sahip görünen konularda bile suskun kalmazlar.

Or quant à ceux qui recueillent la moiffon, il ne faut point qu'ils glanent , mais il faut que de leurs gerbes ils en laiffent quelque poignee pour les necessiteux , que les pauvres puissent conuertir à leur vfage, comme fi cela leur estoit mis deuant eux par cas fortuit. De la vendange auffi il faut que quelques grappes foient reseruées pour les pauvres , & auffi des oliuiers, il faut que quelque chofe en demeure de refte, afin que les pauvres trouuent quelque chofe à recueillir, puis qu'ainfi eft qu'ils n'ont rien de leur propre qu'ils puiffent recueillir. Car la pareffe d'amaffer, n'apporte point tant de diminution, que la faueur faite aux pauvres apporte de profit. Dieu auffi rendra la terre mieux difpolée à nourrir les fruits, quand vn chacun ne regardera point tant à fon profit particulier, qu'il ne fe fouuienne auffi de la neceffité des pauvres. Et il ne faut point fermer la gueule aux bœufs qui foulét le grain. Car il n'y auroit point de raifon d'empescher que les bœufs qui endurent vne partie du trauail & la bourage, ne fuffent auffi participans des fruits. Les paffans auffi ne doiuent point estre empeschez de cueillir des pommes meures, ou autres fruits femblables: mais on doit fouffrir qu'ils s'en raffaflent comme de leur propre bien, soient gens du pays, ou eftrangers: & mefme on les leur doit prefenter de bon cœur: toutesfois il ne leur eft point permis

d'en emporter avec eux. Ceux aussi qui vendagent, ne doivent point empêcher les passans de taster des raisins qui sont portez au pressoir. Car ce ne feroit point raison, de refuser des biens que Dieu a bailliez, & même quand les passans n'en veulent que goûter : veu aussi que cestefaison est la plus fertile de toute l'année, & ne doit pas durer long-temps, car Dieu l'ainsi ordonné. Que si quelqu'un a honte d'y toucher, les vendangeurs le doivent exhorter à en prendre. S'ils sont Israélites, qu'ils les exhortent à ce faire comme compagnons & comme ceux qui le peuvent ainsi faire à cause de leur consanguinité : & s'ils sont étrangers, on ne les doit pas tellement dédaigner qu'on ne leur fasse de tels petits presents comme par forme d'hospitalité des biens que Dieu a donné pour le temps. Car on ne doit pas estimer comme dommage ou perte, se que de bon cœur on doit permettre aux hommes de prendre, veu que Dieu ne baille point abondance de biens, afin que nous en ayons seuls la jouissance, mais aussi afin que nous en donnions libéralement. Et veut que par ce moyen la libéralité & bonté singulière envers les Israélites soit connue de tous les autres peuples, quand ils communiqueront benignement aux autres de leur abondance. Et celui qui fera au contraire, recevra trente neuf coups de fouet de cuir, & cela lui fera en opprobre & ignominie, s'il est libre ou de frache condition, il s'est rendu vilain, en s'affuettissant au gain deshoneste. Car cecy est bien raisonnable, que vous qui avez enduré tant de mal-heurs tant en Egypte qu'au desert, soyez touchez des miseres & necessitez des autres qui sont en pareille disette, & qui avez obtenu de grands biens par la bonté de Dieu, soyez émus de compassion pour en distribuer aux pauvres. Et outre les deux decimes qu'il vous est commandé de payer tous les ans, l'une pour les Leuites, l'autre pour les festins sacrez, il faut aussi que vous en payez une troisième de trois en trois ans, & ceste troisième doit estre distribuée aux pauvres veufes & orphelins.

Hasat toplayanlara gelince, hiç başak toplamamaları gerekir, ancak demetlerinden ihtiyaç sahipleri için bir avuç dolusu bırakmaları gerekir ki, yoksullar sanki bu onlara tesadüfen önlerine konulmuş gibi kendi kullarılarına dönüştürebilsinler. Bağ bozumu zamanı da aynı şekilde yoksullar için birkaç salkım ayrılmalıdır ve zeytin ağaçlarından da, yoksulların toplayacak bir şey bulabilmesi için bir kısmının bakiye kalması gerekir, madem ki kendilerinin toplayabilecekleri kendilerine ait hiçbir şeyleri yoktur. Zira toplamadaki tembellik, yoksullara yapılan lütuftan gelen kâr kadar bir azalmaya sebep olmaz. Tanrı da, herkes kendi özel kârına o kadar bakmayıp yoksulların ihtiyacını da hatırladığında, toprağı meyvelerle beslenmeye daha elverişli kılacaktır. Ve harman döven öküzlerin ağzını bağlamamak gerekir. Çünkü emeğin ve çift sürmenin bir kısmına katlanan öküzlerin de meyvelere ortak olmalarına engel olmanın hiçbir mantığı olmazdı. Yoldan geçenlerin de olgun elma veya benzeri meyveleri toplamalarına engel olunmamalıdır: aksine, yerli veya yabancı olsunlar, kendi malları gibi onlardan doymalarına izin verilmelidir: ve hatta onlara gönül rahatlığıyla sunulmalıdır: yine de yanlarında götürmelerine izin verilmemiştir. Bağ bozanlar da yoldan geçenlerin preslere taşınan üzümlerden tatmalarına engel olmamalıdır. Çünkü Tanrı'nın verdiği malları, özellikle de yoldan geçenler sadece tadına bakmak istediklerinde reddetmek mantıklı olmaz: ayrıca bu mevsim tüm yılın

en bereketlisi olduğundan ve uzun sürmemesi gerektiğinden, çünkü Tanrı böyle emretmiştir. Eğer birisi ona dokunmaya utanırsa, bağ bozanlar onu almaya teşvik etmelidir. Eğer İsraililer iseler, onları yoldaşlar olarak ve kan bağı nedeniyle bunu yapabilecek olanlar gibi yapmaya teşvik etsinler: ve eğer yabancılarsa, Tanrı'nın zaman için verdiği mallardan onlara misafirperverlik formunda böyle küçük hediyeler yapmayacak kadar hor görülmemelidirler. Zira gönül rahatlığıyla insanların almasına izin vermemiz gereken şeyi ziyan veya kayıp olarak görmemeliyiz, madem ki Tanrı malların bolluğunu sadece biz tek başımıza onlardan zevk alalım diye vermiyor, aynı zamanda onlardan cömertçe verelim diye de veriyor. Ve bu yolla, İsraililere karşı olan tekil cömertliğinin ve iyiliğinin tüm diğer halklar tarafından bilinmesini ister, ta ki bolluklarından diğerlerine nazikçe paylaştırdıklarında. Ve aksini yapan kişi, deriden yapılmış otuz dokuz kırbaç darbesi alacaktır ve bu ona bir utanç ve aşağılanma olacaktır, eğer hür veya soylu bir konumdaysa, kendini değersiz bir kazanca boyun eğdirerek sefil kılmıştır. Zira bu oldukça makuldür ki, hem Mısır'da hem de çölde bunca talihsizliğe katlanan sizler, aynı yokluk içinde olan başkalarının sefaletleri ve ihtiyaçlarından etkilenesiniz ve Tanrı'nın iyiliğiyle büyük mallar elde eden sizler, yoksullara dağıtmak için şefkatle harekete geçesiniz. Ve her yıl ödemeniz emredilen iki ondalığın dışında, biri Levililer için, diğeri kutsal şöenler için, üç yılda bir de üçüncüsünü ödemeniz gerekir ve bu üçüncü olan yoksul dullara ve yetimlere dağıtılmalıdır.

On doit porter au temple les premiers reuenus des fruits, & apres qu'on aura redu graces à Dieu pour la terre qui les a produits, & fait les sacrifices deuëment selon qu'il est ordonné par la Loy, on doit offrir les premices aux sacrificateurs. Quand quelqu'un aura accompli toutes ces choses, & qu'il aura apporté les deux decimes, tant celles qui appartiennent aux Leuites, que celles qui sont deuës pour les festins avec les premices lors qu'il le voudra mettre en chemin pour s'en retourner en la maiso, qu'il le tienne vis à vis du temple, & qu'il rende graces à Dieu, auant toutes choses, de ce qu'il a deliuré les Hebreux de la dure seruitu de d'Egypte, & puis leur a baillé en heritage une terre fertile & ample: & quand il aura fait protestation d'auoir payé les decimes selon la loy & ordonnance de Moïse, qu'il prie Dieu tant pour tous les Hebreux en commun que pour l'oyen particulier, de leur estre fauorable, de conseruer les biens qu'il leur auoit baillez iufques alors, & de les augmenter aussi selon la bonté & puissance.

"Meyvelerin ilk gelirlerini tapınağa götürmek gerekir ve onları üreten toprak için Tanrı'ya şükredildikten ve Yasa tarafından emredildiği üzere kurbanlar gerektiği gibi yapıldıktan sonra, ilk ürünler kâhinlere sunulmalıdır. Biri tüm bunları yerine getirdiğinde ve hem Levililere ait olanları hem de ilk ürünlerle birlikte şöenler için borçlanılanları içeren iki ondalığı getirdiğinde, evine dönmek için yola çıkmak istediğinde, tapınağın karşısında dursun ve her şeyden önce, İbranileri Mısır'ın sert köleliğinden kurtardığı ve ardından onlara miras olarak verimli ve geniş bir toprak verdiği için Tanrı'ya şükretsin. Musa'nın yasasına ve emrine göre ondalıkları ödediğine dair beyanda bulunduğunda, hem tüm İbraniler için ortaklaşa hem de

kendi özel durumu için Tanrı'ya dua etsin; ona (Tanrı'ya) lütufkâr olması, o zamana kadar onlara verdiği malları koruması ve ayrıca kendi iyiliği ve gücüyle bunları artırması için."

Quand ils seront venus ena age de maturité, qu'ils espoufent des filles vierges de frache condition , sorties de bons & honestes parens. Et ce luy qui ne prendra point vne fille vierge, qu'il ne prenne point à fême celle qui est mariée à vn autre, & qu'il n'attrifte point son premier mari. Que ceux qui sont de franche condition ne prennent point des femmes serues, non pas mêmes celles qu'ils ont aymées, & pour cette cause violées. Car il est bien convenable, que l'homme commande à ses passions & conuoitises, & cela sert grandement à garder la dignité. Que tout droit de mariage soit osté à la femme paillarde, d'autant que Dieu ne reçoit les sacrifices qui sont faits pour le mariage, à cause de la foüillure qui a esté faite à son corps. Et il est bien expedient que ces choses soient ainsi obseruées, à ce que les enfans soient francs, & de nature libre , & addonnez à l'uiure la vertu & l'honnesteté, ce qui aduient volontiers, quand les enfans ne sont point procreés d'un mariage vilain & des honestes, & provenant d'une conuoitise non libre.

"Olgunluk çağına geldiklerinde, iyi ve dürüst ebeveynlerden gelen, soylu durumdaki bakire kızlarla evlensinler. **Bakire bir kız almayan kişi, başkasıyla evli olan bir kadını eş olarak almasın ve onun ilk kocasını üzmesin. Soylu durumda olanlar köle kadınları almasınlar, sevdikleri ve bu sebeple ırzına geçtikleri kadınları bile.** Çünkü insanın kendi tutkularına ve arzularına hükmetmesi çok uygundur ve bu, kişinin onurunu korumasına büyük ölçüde hizmet eder. **Fahişe kadının tüm evlilik hakkı elinden alınsın**, zira Tanrı, bedenindeki kirlilik nedeniyle evlilik için yapılan kurbanları kabul etmez. Çocukların özgür ve hür tabiatlı olmaları, erdemi ve dürüstlüğü takip etmeye meyilli olmaları için bu şeylerin böyle gözlemlenmesi çok yerindedir; ki bu, çocuklar çirkin ve dürüst olmayan bir evlilikten değil, özgür olmayan bir arzudan kaynaklanmadıklarında kolaylıkla gerçekleşir."

Si quelqu'un a espoufé vne fille qu'il estimoit vierge , & ne Paura point trouué telle puis apres , qu'illa fasse venir en iustice, & qu'il allegue les argumens & probations qu'il peut auoir, & que le pere ou le frere de la fille, ou celuy qui fera le plus proche apres, soit là pour defendre la cause de la fille. Et si le iuge vient à absoudre la fille, qu'elle demeure en mariage avec celuy qui la accusée, & qu'i celuy n'ait plus de droit puis apres de la laiffer, sinon que la fille luy ait donné telle occasion qu'elle soit sans contradiction. Au reste, il fera puni de sa temerité & de sa malice, de ce qu'il aura accusé & blâmé vne fille innocente: à çauoir qu'il receura trente neuf coups de fouet, & sera contraint de donner cinquante ficles au pere de la fille pour reparation de sa faute. Mais si on a trouué que la fille ait esté corrompue, si elle est de race seculiere ou laïque, elle fera lapidée, d'autant qu'elle n'aura pas esté assez soigneuse de garder sa pudicité iusques autemps de ses nopces. Et si elle est fille de Sacrificateur qu'elle soit brulée toute viue.

"Eğer biri bakire olduğunu düşündüğü bir kızla evlendiyse ve sonrasında onu öyle bulmadıysa, onu mahkemeye getirsin ve sahip olabileceği argümanları ve kanıtları öne sürsün; kızın babası veya erkek kardeşi ya da ondan sonra en yakın olan kişi, kızın davasını savunmak için orada bulunsun. Ve eğer yargıç kızı beraat ettirmeye karar verirse, [kadın] onu suçlayanla evli kalsın ve [adamin] onu terk etmeye artık hakkı olmasın, meğerki kız ona hiç itiraz edilemeyecek bir sebep vermiş olsun. Öte yandan, masum bir kızı suçladığı ve karaladığı için cüretkarlığından ve kötülüğünden ötürü cezalandırılacaktır: yani otuz dokuz kırbaç darbesi alacak ve hatasının telafisi için kızın babasına elli şekel vermek zorunda kalacaktır. Ancak eğer kızın bozulmuş olduğu tespit edilirse, eğer seküler veya laik bir soydansa, düğün zamanına kadar iffetini korumaya yeterince özen göstermediği için taşlanacaktır. Ve eğer kâhin kıızıysa, diri diri yakılacaktır."

Si quelqu'un ayant épousé deux femmes ensemble, aime & honore plus l'une que l'autre, ou à cause de la beauté, ou pour quelque autre raison; & si le fils de celle qui est la bien aimée, est plus jeune que celui de l'autre, & s'il demande à cause que la mère l'a plus favorise, le droit de primogeniture, en sorte qu'il emporte double portion des biens paternels selon mes loix, & non pour autre raison, finon que la mère aura trouué plus de grace envers son pere, que cela ne soit aucunement permis. Car il n'y auroit point de raison, que celui qui est l'ainé, fust fraudé de son privilege, pour dire que son pere n'aura pas tenu si grand conte de la mère, que de l'autre.

"Eğer biri iki kadınla evlenmişse ve güzellik ya da başka bir sebeple birini diğerinden daha çok seviyor ve onurlandırıyor; ve eğer çok sevilenin oğlu diğerininkinden daha gençse ve annesi onu daha çok kayırdığı için babasının mallarından yasalarına göre çifte pay alma hakkını, yani ilk doğanlık hakkını istiyorsa, sadece annesi babasının gözünde daha fazla lütuf bulduğu için başka bir sebep olmaksızın, bunun hiçbir şekilde yapılmasına izin verilmesin. Çünkü babasının, onun annesine diğerine verdiği kadar değer vermemiş olması sebebiyle, en büyük olanın kendi ayrıcalığından mahrum bırakılmasının hiçbir mantıklı yanı olmayacaktır." pdf sayfa 151

Si quelqu'un a violé une fille qui fut fiancée à un autre, & si la fille s'est laissée persuader de s'abandonner, tous deux soient mis à mort, pour ce qu'ils sont également méchans: l'un, pour ce qu'il a persuadé à la fille de préférer une chose vilaine au mariage légitime: & la fille, pource qu'elle s'est laissée gagner par argent, ou par quelque vilaine volupté. Et si quelqu'un a rencontré une fille seule en quelque part, & l'a prise par force, n'ayant personne pour la secourir, il doit mourir seul. Celui qui aura violé une fille qui ne fera point encore promesse, il la doit prendre à femme: que si le pere de la fille ne la lui veut point bailler en mariage, le fornicateur donnera cinquante livres pour la faute & l'injure faite à la fille. Ce lui qui demande d'être séparé d'avec la femme pour quelque cause que ce soit, comme on void ordinairement entre les hommes, il donnera un Breuet de divorce pour la sûreté de la femme, qui fera ainsi repudiée, pour monstrier qu'il ne la veut plus redemander. Car

en ceste sorte elle aura puiffance de chercher un autre mari: autrement le diuorce ne fera point permis. Que fi la femme ainfi repudice rencontre vn autre mari, & le premier la demande en mariage derechef, foit que ce fecond vienne à mourir, ou que le premier luy vue ille mal, cela ne fe doit point faire.

Eğer bir kimse başka birisiyle nişanlı olan bir kıza tecavüz ederse ve eğer kız kendini bırakmaya ikna olursa, her ikisi de öldürülsün, çünkü ikisi de aynı derecede kötüdür: biri, kızı meşru evlilik yerine çirkin bir şeyi tercih etmeye ikna ettiği için; kız ise, para ile veya herhangi bir çirkin zevk ile kendine galip gelinmesine izin verdiği için. Ve eğer bir kimse bir kıızı tek başına bir yerde rastlarsa ve onu zorla alırsa, ona yardım edecek kimse olmadığı için, o kişi tek başına ölmelidir. **Henüz sözlenmemiş bir kıza tecavüz eden kişi, onu karısı olarak almalıdır: eğer kızın babası onu kendisine evlilik olarak vermek istemezse, zina yapan kişi kıza yapılan hata ve haksızlık için elli şekel vermelidir.** Karısından herhangi bir sebeple ayrılmayı isteyen kişi, insanlar arasında sıradan bir şekilde görüldüğü gibi, bu şekilde boşanan karısının güvenliği için bir boşanma belgesi verecektir, böylece onu artık geri istemediğini göstermek için. Çünkü bu şekilde başka bir koca arama gücüne sahip olacaktır: aksi takdirde boşanmaya izin verilmeyecektir. Eğer bu şekilde boşanmış kadın başka bir koca bulursa ve ilki onu tekrar evliliğe isterse, ister bu ikinci kişi ölmüş olsun, ister ilk kişi ona kötülük istiyor olsun, bu asla yapılmamalıdır.

Si quelqu'un marié meurt sans enfans, & laisse apres luy la femme veufue, que le frere du defunct la prenne en mariage: & s'il a vn fils d'elle, qu'il le nomme du nom du defunct, & qu'il le nourrisse comme heritier de la portion du defunct. Car c'est le bien & profit de la Republique, quand les familles ne faillent point, & quand les possessions demeurent aux parens. Et puis la fâcherie de la femme est allegée en ceste façon, quand le plus proche parent de son mari luy est baillé pour viure avec elle. Que si le frere ne la veut point espouser, la femme se doit retirer par deuers les gens de iustice, & protefter qu'elle vouloit bien demeurer en la famille, & auoir enfans du frere de feu son mari, mais qu'il la reiette en faisant tort & iniure au defunct. Et quand les seigneurs de iustice luy demanderont la cause, foit que la cause soit grande ou petite, voicy comment on y procedera : La femme du frere defunct dechauffera le foulier de cereufant, & luy crachera au visage, & dira qu'il endure ceste vilainie à bondroit, veu qu'il aura fait tort à la memoire de son frere. Et voila comment ce refuseant fortira duplaidoyer, noté d'ignominie pour toute sa vie , la femme se mariera ou bon luy semblera.

Eğer evli bir kimse çocuksuz ölür ve ardında karısını dul bırakırsa, ölenin kardeşi onu nikahına alsın; eğer ondan bir oğlu olursa, ona ölenin adını koysun ve onu ölenin payının mirasçısı olarak besleyip büyütsün. Zira ailelerin neslinin tükenmemesi ve mülklerin akrabalarda kalması **Cumhuriyetin hayrına** ve yararınadır. Ayrıca kadının üzüntüsü, kocasının en yakın akrabası onunla yaşaması için kendisine verildiğinde bu şekilde hafifletilmiş olur. Şayet kardeş onu nikahına almak istemezse, kadın adalet temsilcilerinin yanına gitmeli ve ailede kalmaya,

kocasının kardeşinden çocuk sahibi olmaya razı olduğunu, ancak onun bu reddiyle ölen kişiye haksızlık ve kötülük ettiğini beyan etmelidir. Ve adalet beyleri ona sebebini sorduklarında, sebep ister büyük ister küçük olsun, süreç şu şekilde işleyecektir: Ölenin kardeşinin karısı, reddeden kişinin ayakkabısını ayağından çıkaracak, yüzüne tükürecek ve kardeşinin hatırasına haksızlık ettiği için bu aşağılanmayı hak ettiğini söyleyecektir. İşte bu reddeden kişi, hayatı boyunca sürececek bir utançla damgalanmış olarak mahkemeden ayrılacak, kadın ise dilediği kişiyle evlenecektir.

Si quelqu'un a pris quelque femme mariee, ou quelque fille vierge captiue & esclauue, & s'il se veut legitiment conioindre par mariage avec elle, ille pourra faire, mais ce fera sous condition qu'il ne touchera point la couche nuptiale, que premierement elle n'ait fait rafer la teste, & pris vn habit de dueil, & qu'elle n'ait pleuré les parens ou amis, qu'elle aura perdu en guerre, & ainsi estant saoulée de gemiffemens & de larmes, elle pourra bien venir au banquet et des nopces. Car c'est vne chose raisonnable, que celui qui espouse vne femme dont il doit auoir des enfans, s'accommode à les affections, & ne reiette point les desirs, en voulant seulement obtemperer à son plaisir charnel. Et quand les trente iours du dueil seront passez (lequel suffit à vn homme sage pour pleurer ses amis) lors il luy fera loisible de se marier. Que s'il aduient, que cestuy-cy ne la daigne auoir pour femme, quand sa concupiscence charnelle fera affouuie, il ne sera point en la puissance de la traicter comme une femme esclauue: mais il donnera pleine liberté à ceste femme de s'en aller où bon luy semblera.

Eğer bir kimse evli bir kadını ya da bakire bir kızı esir ve köle olarak alırsa ve onunla meşru bir şekilde evlilik yoluyla birleşmek isterse, bunu yapabilir; ancak bu, onunla evlilik yatağına girmeden önce, onun saçını kazıtması, yas elbisesi giymesi ve savaşta kaybettiği ebeveyninin veya dostlarının yasını tutup yeterince inleyip gözyaşı dökmesi şartıyla olacaktır; ancak o zaman düğün ziyafetine gelebilir. Zira çocuk sahibi olacağı bir kadınla evlenen kişinin, yalnızca kendi bedensel zevkini tatmin etmeye çalışarak kadının arzularını reddetmemesi ve onun duygularına uyum sağlaması makul bir şeydir. Otuz günlük yas süresi geçtikten sonra (ki bu süre bilge bir adamın dostlarının yasını tutması için yeterlidir), o zaman onunla evlenmesi caiz olacaktır. Şayet bedensel arzusu tatmin olduktan sonra bu kişi onu karısı olarak almayı tenezzül etmezse, onu bir köle kadın gibi muamele etme yetkisi olmayacaktır; aksine, bu kadına dilediği yere gitmesi için tam özgürlük tanıyacaktır.

Toutes ieunes gens qui auront mesprisé leurs peres ou meres, ou n'auront tenu compte de leur rendre vn tel honneur qui leur appartient, foit de honte, ou bien par obstination & rebellion, & outre cela se feront monstrez fiers & hautains enuers eux, premierement doiuent estre admonestez de parole par leurs parens. Car la nature les a faits iuges competans. Et qu'ils leurre monstrent, qu'ils ne se font point conioincts par mariage pour prendre leur plaisir, ou pour iouir de leurs voluptez, non

point auffi pour le faire plus riches en conferant enemble leurs biens & facultez: mais afin qu'ils procreaffent des enfans qui les deuffent honorer en leur vieilleste, & leur fournir tout ce qui leur feroit neceffaire. Et apres qu'ils les ont eus par la bonté de Dieu, & qu'ils en ont rendu graces à Dieu avec ioye, ils les ont entretenus & nourris avec grand foin & diligence, n'épargnans rien de tout ce qui sembloit bien servir à leur falut & intitution pour les rendre bons & vertueux. Maintenant puis qu'il faut fupporter les fautes de ieunefse, contente-toy, mon fils, d'auoir iusques à prefent oublié de faire ton deuoir. Pourtant amende toy, & penfe que Dieu est offenfé quand les parens sont offencez, pource que luy eft auffi pere du genre humain, & repute que l'iniure luy est faite, & qu'il eft outragé, quand yn outrage eft fait à ceux qu'il a voulu faire participans de fon nom. Dauantage la loy a ordonné que tels fullent punis fans misericorde, & qu'il n'aduienne que tu en faces l'efpreuue. Si l'arrogance des ieunes gens est corrigée par telles paroles, les fautes qui auront efté faites par ignorance, meritent le pardon. Car cecy sert à la louange de la douceur du Legislatteur, & pour la felicité & bon heur des parens, quand ils ne verront point leurs fils ou filles entre les mains de iustice pour estre punis. Que si ces remonfrances ne profitent de rien, mais que le fils ou la fille perseuere en sa rebellion, & s'ils attentent orgueilleusement contre le pere ou la mere, & osent entreprendre contre les loix, les parens doiuent mettre hors de la ville tels enfans rebelles, qui foient la pidez en la prefence du peuple: & tout le long du iour ils doiuent eftre exposez en fpectacle, & quand la nuit sera venuë ils seront enterrez. Comme auffi on doit faire de tous ceux qui sont punis par les loix pour quelque caufe que ce foit. Il y a bien plus, les ennemis mefmes doiuent eftre enseuelis, & n'y a home mort qu'o doieue laiffer sas fepulture, afin qu'il ne foit puni plus que de raisõ.

Anne veya babalarını küçümseyen ya da onlara ait olan onuru göstermeyi, utançtan veya inat ve başkaldırıdan dolayı önemsemeyen ve bunun ötesinde onlara karşı gururlu ve kibirli görünen bütün gençler, öncelikle ebeveynleri tarafından sözlü olarak uyarılmalıdır. Zira doğa onları yetkin yargıçlar kılmıştır. Ve onlara, evlilik yoluyla birleşmelerinin sadece kendi zevklerini almak ya da şehvetlerinin tadını çıkarmak için olmadığını, mallarını ve imkanlarını birleştirerek daha zengin olmak için de olmadığını, bilakis yaşlılıklarında kendilerini onurlandırmaları ve onlara gerekli olan her şeyi sağlamaları için çocuklar meydana getirmek amacıyla olduğunu gösterebilirler. Ve onları Tanrı'nın iyiliği sayesinde elde ettikten ve bunun için Tanrı'ya sevinçle şükrettikten sonra, onları büyük bir özen ve gayretle besleyip büyütmüşler, onları iyi ve erdemli kılmak için kurtuluşlarına ve eğitimlerine hizmet edeceği görünen hiçbir şeyden kaçınmamışlardır. Şimdi, gençlik hatalarını hoş görmek gerektiğinden, oğlum, bugüne kadar görevini yapmayı unutmuş olmakla yetin. **O halde kendini düzelt ve ebeveynler incitildiğinde Tanrı'nın incindiğini düşün, çünkü O da insan soyunun babasıdır ve kendi ismine ortak kıldığı kişilere bir hakaret yapıldığında, hakaretin kendisine yapılmış ve kendisinin çiğnenmiş olduğunu sayar.** Dahası, yasa böylesi kişilerin merhametsizce cezalandırılmasını emretmiştir ve senin bunun deneyimini yaşamaman gerekir. Eğer gençlerin kibri bu tür sözlerle düzeltilirse, bilgisizlikten dolayı yapılmış hatalar affı hak eder. Zira bu, Yasa

koyucunun nezaketinin övülmesine ve ebeveynlerin mutluluğu ile esenliği için yararlıdır, öyle ki onlar oğullarını veya kızlarını cezalandırılmak üzere adaletin elinde görmeyeceklerdir. Şayet bu uyarılar hiçbir işe yaramazsa, ancak oğul veya kız başkaldırısında direnirse ve babaya ya da anneye karşı gururla girişirlerse ve yasalara karşı teşebbüste bulunmaya cüret ederlerse, ebeveynler halkın huzurunda taşlanacak olan bu tür asi çocukları şehirden dışarı atmalıdır; ve gün boyunca ibret olsun diye sergilenmeli ve gece geldiğinde gömülmelidirler. Herhangi bir sebeple yasalar tarafından cezalandırılan herkes için de yapılması gerektiği gibi. Çok daha fazlası var, düşmanların bile gömülmesi gerekir ve akıl dışı olandan daha fazla cezalandırılmaması için mezarsız bırakılması gereken hiçbir ölü insan yoktur.

Il n'est permis à aucun Hebreu de prefter à vñre ny breuuage ny viande. Car cecy n'est point raisonnable, qu'un Hebreu prenne les biens d'un autre Hebreu: mais au contraire il vaut beaucoup mieux se buenir à leurs necessitez, & imputer à gain quand ils remercient celui qui preste, & estimer grandement la recompense de Dieu, qui ne manque point volontiers apres un tel bien fait. Mais ceux qui auront emprunté de l'argent, ou quelque autre fruiet sec ou liquide, qu'ils fatisfacent à ceux qui leur ont presté, quand leur reuenu le permettra, & le rendent d'aussi bon cœur qu'ils l'auront emprunté, comme s'ils mettoient leur bien propre en reserve, & s'en deuoient seruir à leur besoin.

Hiçbir İbrani'ye ne içecek ne de yiyecek konusunda faizle ödünç vermesine izin verilmez. Zira bir İbrani'nin bir başka İbrani'nin malını alması makul değildir: Aksine, ihtiyaçlarını karşılamak çok daha iyidir ve ödünç verene teşekkür ettiklerinde bunu kazanç saymak ve böyle bir iyilikten sonra eksik olmayan Tanrı'nın mükafatına büyük değer vermek gerekir. Ancak para veya başka herhangi bir kuru ya da sıvı ürün ödünç almış olanlar, gelirleri elverdiğinde, ödünç aldıkları kişilere karşı yükümlülüklerini yerine getirmeli ve ödünç aldıkları kadar iyi niyetle, sanki kendi mallarını saklıyor ve ihtiyaç duyduklarında kullanacaklarmış gibi geri vermelidirler.

"Que s'ils sont effrontez iusques là de ne vouloir rendre ce qu'ils auront emprunté, on ne doit emporter les gages de la maison iusques à ce que les iuges en ayent ordonné, & on doit attendre que le gage soit porté dehors. Or celui qui le doit apporter, qu'il ne contredise point, ou ne murmure point contre celui qui est venu vers luy armé du secours des loix. Et si celui qui a donné le gage, n'est point pauvre, celui qui preste, retienne le gage, iusques à ce que le prest soit rendu : mais s'il est pauvre, que le creditur luy rende son gage auant que le soleil se couche, & principalement quand il yaura un habillement mis en gage, en sorte que le pauvre homme recouure son gage auant que le soleil se couche, pour s'en seruir à son coucher : puis qu'ainsi est que Dieu est naturellement misericordieux & debonnaire envers les pauvres. Il ne sera permis de prendre une meule pour gage, ny aucun instrument qui peut seruir à la meule, afin que par faute de moyen, quelque inconuenient plus grief n'aduienne à ceux à qui tels instrumens seront ostez, quand la faculté de gagner leur vie leur manquera. De plus, que celui qui

detient en seruitude vn homme de franche condition, est digne de mort, & celuy qui aura derobé or ou argent, rendra le double. Qui aura tué vn homme surpris en larrecin, ou en perçant vne muraille, ne sera point puni. Qui aura derobé vne brebis, ou autre beste, en rendra quatre fois autant, excepte le bœuf : car pour vn bœuf il en faut rendre cinq. Et celuy qui n'aura dequoy fournir à vne telle amende, soit mis en seruage. Si quelque Hebreu a esté vendu à vn autre Hebreu, il seruira six ans : mais le septième an il sera affranchy. Que si estant marié avec vne femme serue, il a eu des enfans d'elle en la maison de son maistre, & s'il aime mieux demeurer en sa condition seruite pour l'affection qu'il porte à son maistre, il doit estre affranchy en l'an du lubilé, qui est l'an cinquantième, & sa femme & ses enfans doivent aussi estre affranchis. Si quelqu'un a trouué de l'or ou de l'argent en son chemin, il faut qu'il fasse soner la trompette pour trouuer celuy qui l'aura perdu, en monstrant le lieu où il aura trouué cest or ou cest argent, & quand il sçaura à qui il appartient, qu'il le rende, sçachant que cela n'est pas bon, quand au dommage d'autrui on tasche de faire son profit."

Eğer ödünç aldıklarını geri vermemekte o kadar yüzşüzleşirlerse, hakimler karar verene kadar evden rehin alınmamalı ve rehinin dışarı çıkarılması beklenmelidir. Rehini getirmesi gereken kişi, yasaların yardımıyla ona gelen kişiye karşı gelmemeli veya söylenmemelidir. Eğer rehini veren kişi fakir değilse, ödünç veren kişi borç ödenene kadar rehini tutabilir; ancak fakirse, alacaklı kişi güneş batmadan rehini ona geri vermelidir, özellikle de rehin olarak bir giysi verilmişse; böylece fakir adam güneş batmadan önce rehini geri alıp onu yatağında kullanabilsin.

Çünkü Tanrı, fakirlere karşı doğası gereği merhametli ve nazik olandır. Rehin olarak bir el değirmeni veya değirmende kullanılabilecek herhangi bir aletin alınmasına izin verilmeyecektir; böylece geçimlerini sağlama imkanları eksildiğinde, bu tür aletleri ellerinden alınanların başına daha ağır bir sıkıntı gelmesin. Ayrıca, özgür bir insanı köle olarak tutan kişi ölüm cezasına layıktır ve altın veya gümüş çalan kişi, çalınan miktarın iki katını geri vermelidir. **Hırsızlık yaparken veya bir duvarı delerken**

yakalanan bir adamı öldüren kişi cezalandırılmayacaktır. Bir koyun veya başka bir hayvan çalan kişi, onun dört katını geri vermelidir, öküz hariç; çünkü bir öküz için beş tane geri verilmelidir. Ve böyle bir cezayı karşılayacak durumu olmayan kişi köleliğe verilecektir. **Eğer bir İbrani başka bir İbrani'ye satılmışsa, altı yıl hizmet edecektir; ancak yedinci yıl serbest bırakılacaktır. Eğer köle bir kadınla evliyse ve efendisinin evinde ondan çocukları olmuşsa ve efendisine duyduğu bağlılıktan dolayı kölelik durumunda kalmayı tercih ediyorsa, ellinci yıl olan Jübile yılında serbest bırakılmalı ve karısı ile çocukları da serbest bırakılmalıdır.**

<< Çocuk doğduğu yatağa aittir >> Eğer biri yolunda altın veya gümüş bulursa, onu kaybedeni bulmak için trompet çaldırmalı, altını veya gümüşü nerede bulunduğunu göstermeli ve kime ait olduğunu öğrendiğinde, başkasının zararından kendine çıkar sağlamaya çalışmanın iyi olmadığını bilerek onu iade etmelidir.

"Autant en est-il du bestail, quand quelqu'un trouuera vne beste egarée dedans le bois & aux autres lieux solitaires, s'il ne sçait à qui elle appartient, qu'il la garde chez

soy, protestant deuant Dieu qu'il ne veut point retenir le bien d'autrui. Il ne faut passer outre, quand on void vne beste dedans vn borbier, d'où elle ne se peut tirer : mais il luy faut aider à se releuer, come si la beste estoit à celuy qui la void en ce danger. On doit enseigner le chemin à ceux qui ne le sçauent pas & non point empecher la commodite d'autrui, en se riant & gaussant de ce qu'ils s'egaret. Que personne ne detracte d'un home absent, ny de celuy qui sera sourd. Quad quelqu'un aura esté blesse sans glaiue en vn debat ou noise, que la punitio en soit faite tout soudain : & celuy qui aura frappe ou blesse, doit autant endurer que ce qu'il a fait à l'autre. Si le blesse est ramene en vie chez soy, & s'il vit loquemet apres sa blessure, & que puis apres il meure, celuy qui l'aura frappe, ne sera point puny comme meurtrier. Et si l'homme blesse reuiet en conualescence, l'agresseur payera tous les frais qu'il aura fait durant sa maladie, & contentera les medecins. Celuy qui aura frappe du pied vne femme enceinte, & si la femme auorte pour cela, que les iuges facent payer l'amende pecuniaire à cet agresseur, dautant qu'en gastant son fruit, il a diminue le nombre du peuple d'un citoyen : qu'il soit condamne aussi à vne autre amende enuers le mari de la femme. Et si la femme meurt de ce coup, il doit estre puni de mort. Car c'est raison que la vie soit ostee à celuy qui l'aura ostee à vn autre. Qu'il n'y ait aucun Hebreu qui ait chez soy du poison, soit qu'il soit mortel, ou autrement nuisible; que s'il en est trouue saisi, qu'il soit puni de mort, & qu'il endure ce que luy-mesme eust fait à ceux, pour qui il auoit prepare le poison. Si vn homme a creue les yeux à vn autre, il faut aussi qu'il ait les yeux creuez, estant priue de ce dequoy il a priue vn autre, si celuy qui a eu les yeux creuez, n'aime mieux estre satisfait en argent. Car la loy luy donne option de faire estimation de son inconueniet, & permet de n'estre point seure s'il veut. Celuy, qui aura vn bœuf coustumier à frapper des cornes, il faut qu'il le tue : & si le bœuf a frappe quelqu'un en la place, on le doit lapider & couvrir de pierres, & ne l'estimer digne d'estre donne en viade. Et si le maistre du bœuf est couaincu, qu'il cognoissoit le naturel de son bœuf, & cependant n'y a point donne remede, il doit estre aussi puni de mort, come estas cause de la mort de celuy, qui aura este tue par le bœuf. Et si le bœuf a tue vne homme serf ou vne femme serue, le bœuf sera bien lapide: mais le seigneur du bœuf sera quitte en payant trete ficles au maistre du serf ou de la serue. Et si vn bœuf a este ainsi frappe par vn autre bœuf, & s'il est mort de ce coup, tous deux soient vendus tant le mort que celuy qui a frappe, & les maistres partagerot l'argent entre eux. Ceux qui creusent vn puits, ou qui cauent vne fosse, se donent bien de garde de les laisser sans couuerture, non point qu'il ne soit en la liberte d'un chacun d'aller puiser de l'eau qui y sera entree, mais c'est afin que tout dager soit oste, & que persone ne robe dedans. Et s'il aduient que quelque beste d'autrui soit tombee dedans vn tel puits, ou dedans la fosse qui ne sera point fermee par dessus, & si par la cheute la beste vient à mourir, sa valeur doit estre rendue à celuy, à qui elle appartient : & celuy qui aura fait faire la fosse, sera tenu de mettre quelque chose par dessus pour seruir de muraille, afin que les hommes & les bestes n'y puissent pas tomber facilement."

Aynı durum hayvanlar için de geçerlidir; eğer biri ormanda veya başka ıssız bir yerde kaybolmuş bir hayvan bulursa ve kime ait olduğunu bilmiyorsa, başkasının malını tutmak istemediğini Tanrı huzurunda beyan ederek ona kendi evinde bakmalıdır. Bir hayvanı çamur deryası içinde görüp de oradan çıkamadığında, görmezden gelinmemeli; sanki hayvan bu tehlikeyi gören kişininmiş gibi, onun kalkmasına yardım edilmelidir. Yolu bilmeyenlere yol gösterilmeli, başkasının kaybıyla dalga geçip gülerек onları zor durumda bırakılmamalıdır. Kimse yokluğunda birini veya işitme engelli birini kötülemesin. Eğer biri bir tartışma veya kavga sırasında silahsız bir şekilde yaralanırsa, cezası hemen verilmeli; vuran veya yaralayan, başkasına ne yaptıysa aynı derecede acı çekmelidir. Yaralı kişi evine canlı dönerse, yaralandıktan sonra bir süre yaşar ve daha sonra ölürse, ona vuran kişi katil gibi cezalandırılmayacaktır. Eğer yaralı kişi iyileşirse, saldırgan hastalığı süresince yaptığı tüm masrafları karşılayacak ve doktorların ücretini ödeyecektir. **Hamile bir kadına tekme atan ve bu yüzden kadın düşük yaparsa, hakimler saldırganın para cezası ödemesine karar vermelidir; çünkü doğmamış çocuğa zarar vererek toplumun nüfusunu bir kişi azaltmıştır; ayrıca kadının kocasına karşı da başka bir para cezasına çarptırılmalıdır. Eğer kadın bu darbeden dolayı ölürse, saldırgan ölümle cezalandırılmalıdır. Çünkü başkasının hayatını alanın hayatının alınması mantıklıdır.** Hiçbir İbrani'nin evinde ölümcül veya başka türlü zararlı zehir bulundurmamasına dikkat edilmelidir; eğer zehirle yakalanırsa, ölümle cezalandırılmalı ve zehri kimin için hazırladıysa, kendisine de aynısı yapılmalıdır. **Eğer bir adam başkasının gözünü çıkarırsa, bizzat kendisi de gözünden olmalıdır; ancak gözü çıkan kişi para ile tazmin edilmeyi tercih etmezse, başka birinin mahrum kaldığı şeyden kendisi de mahrum bırakılmalıdır.** Çünkü yasa ona uğradığı zararın değerini biçme seçeneği sunar ve dilerse sert davranmamasına izin verir. **Boynuzlarıyla vurmaya alışkın bir öküzü olan kişi, o öküzü kesmelidir: Eğer öküz birine vurursa, öküz taşlanarak öldürülmeli, taşlarla örtülmeli ve eti yenilecek değerde görülmemelidir. Eğer öküzün sahibi, hayvanın doğasını bildiği halde önlem almadığı kanıtlanırsa, öküzün öldürdüğü kişinin ölümüne sebep olduğu için kendisi de ölümle cezalandırılmalıdır.** Eğer öküz köle bir erkek veya kadını öldürürse, öküz taşlanacaktır; ancak öküzün sahibi, kölenin efendisine otuz şekel ödeyerek kurtulur. Eğer bir öküz başka bir öküz tarafından vurulur ve darbeden dolayı ölürse, hem ölü olan hem de vuran satılmalı ve sahipleri parayı aralarında bölüşmelidir. Kuyu veya çukur kazanlar, üzerini kapatmaya dikkat etmelidir; bu, oraya su almaya gidenlerin özgürlüğünü kısıtlamak için değil, tüm tehlikeleri ortadan kaldırmak ve kimsenin içine düşmemesini sağlamak içindir. Eğer başkasının bir hayvanı böyle bir kuyuya veya üstü kapatılmamış bir çukura düşer ve düşüşten dolayı ölürse, hayvanın değeri sahibine ödenmelidir: Çukuru kazdıran kişi, insanların ve hayvanların kolayca içine düşmemesi için üzerine bir engel (duvar) koymakla yükümlü olacaktır.

"Celuy à qui on aura donné quelque chose en depost la doit garder diligemment come vne chose sacrée, & persone ne doit permettre, que celuy qui l'aura donnée en garde, soit fraudé, soit home ou femme, voire quand il deuroit gagner vne grande

somme d'argent, sans en estre repris Car il se faut du tout garder, que la conscience qui sçait ce qui est dans le cœur, ne soit aucunemet blessée, & il ne faut point d'autre tesmoin que la bonne conscience, pour approuuer tout ce qui merite louange enuers les hommes. Cependant on doit principalement regarder à Dieu, qui ne peut estre trompé par les hommes, tant malins & rufez soient ils. Si celuy à qui on a donné la chose en garde, l'a perdue sans aucune fraude, estant appelle par deuat les sept iuges, il fera protestation deuant eux, & appellera Dieu à tesmoin que rien n'a este perdu à son escient, ny par sa malice ou par fraude, & qu'il ne s'est point ayde d'aucune partie de la chose baillee en depost, & ainsi il s'en retournera absous. Et si on trouue qu'il s'est ayde de quelque partie de ce qu'on luy auoit baille en garde, tant petite soit-elle, & si depuis il l'a perdue, il sera tenu de payer entierement ce qu'il auoit en garde, & contraint de reprendre ce qui est de reste."

Kendisine emanet olarak bir şey verilen kişi, onu kutsal bir şey gibi dikkatle korumalıdır. Emaneti veren kişi erkek veya kadın olsun, kandırılmasına izin verilmemelidir; hatta büyük miktarda para kazanacak olsa bile, bu durumdan sorumlu tutulmamalıdır. Kalpte olanı bilen vicdanın hiçbir şekilde yaralanmamasına dikkat edilmeli; insanlar nezdinde övgüye layık olanı onaylamak için iyi bir vicdandan başka bir tanığa gerek yoktur. Bununla birlikte, insanlar ne kadar kurnaz ve hilekar olursa olsun, onları kandıramayacağı Tanrı'ya esas olarak bakılmalıdır. Emanet kendisine verilen kişi, emaneti hile olmaksızın kaybetmişse, yedi yargıç önüne çağrıldığında, onlara karşı beyanda bulunacak ve hiçbir şeyin kendi bilgisi, kötülüğü veya hilesi dahilinde kaybedilmediğine, emanet edilen şeyin hiçbir kısmından faydalanmadığına Tanrı'yı tanık gösterecektir; böylece suçsuz sayılarak dönecektir. Eğer emanet edilen şeyin herhangi bir kısmından (ne kadar küçük olursa olsun) faydalandığı bulunursa ve sonrasında emaneti kaybetmişse, emanet aldığı şeyin tamamını ödemekle yükümlü olacak ve kalan kısmı geri almak zorunda bırakılacaktır.

"Autant en sera il des loyers qui sont gaignez à la sueur du corps. On se doit diligemment garder de frauder vn pauvre homme de son salaire, & se souuenir que Dieu luy a donne son bras & son traual au lieu de possessions. Parquoy il ne faut attendre le lendemain pour luy rendre son salaire, mais on le doit payer le iour mesme : car Dieu ne veut point que l'ouurier soit retarde du fruict de son labeur."

Bedensel emekle kazanılan ücretler için de aynısı geçerlidir. Fakir bir adamı maaşından mahrum bırakmamaya özen gösterilmeli ve Tanrı'nın ona mal mülk yerine kol gücünü ve emeğini verdiğini unutmamak gerekir. Bu nedenle, maaşını vermek için ertesi günü beklememeli, aynı gün ödenmelidir: çünkü Tanrı, işçinin emeğinin meyvesinden alıkonulmasını istemez.

"Les enfans ne doiuent estre punis pour l'iniquite & offenses de leurs peres : mais pour leur vertu on doit plustost auoir compassion d'eux, de ce qu'ils ont este procreez de tels parens, que les hair à cause de leurs vices. Les offenses des fils ne doiuent aussi estre imputees aux peres, veu que mesprisans la correction des peres, ils se

donnent licence de beaucoup de choses, contre leur remontrance. Quant à ceux qui sont chastrez de nature, on les doit auoir en dedain & abomination, dautant qu'ils sont priuez de ce que Dieu a donne aux hommes pour faire croistre & multiplier. Il faut chasser loin telle maniere de gens, pource que non seulement (autant qu'en eux est) ils ont perdu la posterite, mais aussi leur propre innocence & purete long-temps auparauant. Car on sçait assez, qu'ils ont premierement les esprits effeminez, puis apres ils ont les corps mols comme femmes. Semblablement on doit auoir en horreur tout ce qui est repute entre les choses monstrueuses. Il ne faut chastrer ny homme ny beste quelle que elle soit."

Çocuklar, babalarının haksızlıkları ve suçları yüzünden cezalandırılmamalıdır: Ancak faziletleri için, böyle ebeveynlerden doğduklarından dolayı, onlardan nefret etmek yerine onlara merhamet duyulmalıdır. Oğulların suçları da babalarına atfedilmemelidir; zira babalarının düzeltmelerini görmezden gelerek, onların uyarılarına karşı birçok şeye kendilerine izin verirler. Doğası gereği hadım edilmiş olanlara gelince, Tanrı'nın insanlara çoğalmaları ve nesillerini sürdürmeleri için verdiklerinden mahrum oldukları için onlardan nefret edilmeli ve iğrenilmelidir. Bu tür insanlar uzaklaştırılmalıdır çünkü sadece (ellerinden geldiğince) nesillerini değil, aynı zamanda çok önceden kendi masumiyetlerini ve saflıklarını da kaybetmişlerdir. Zira bilinir ki, önce ruhları kadınsılaşır, sonra bedenleri kadınlar gibi gevşer. Benzer şekilde, canavarca şeyler arasında sayılan her şeyden dehşet duyulmalıdır. Ne insan ne de hayvan, hiçbirisi hadım edilmemelidir.

"Ce font donc les loix & ordonnances de paix, que vous garderez en vostre Republique : & Dieu par fa grace conferuera ceft ordre en fermete & fans aucun trouble ou diffenfion. Qu'il n'aduienne iamais, que ces loix & ordonnances foient changees, & transferees à quelque forme contraire. Or pource qu'il eft neceffaire que les hommes tombent en quelques debats & dangers, ou de leur propre gré A ou malgré eux, il nous faut auffi ordonner quelque chofe là deffus, afin que fçachans ce qu'il eft befoin de faire, vous ayez promptement & en main des confeils bons & falutaires, quand la neceffite le requerra : & afin que vous ne foyez pris à depourueu, quand la commodite aduiendra. Et Dieu face par fa grande bonte, que vous labouriez en paix & tranquillite la terre qu'il vous a donnee pour vofre trauail & vertu, qu'aucuns ennemis ne vous attaquent, & qu'il n'y ait aucu- ne fedition domeftique qui vous trouble, qui aneantiffant les loix & intitutions de vos peres, vous induife à receuoir vne difcipline contraire : mais que foyez perpetuels obferuateurs des loix qui font approuuees de Dieu. Des guerres qui doivent eftre faites par vous ou par vos fuceffeurs, Dieu les vueille deffourner hors B de vofre pays & de vos limites."

Cumhuriyetinizde koruyacağınız barış yasaları ve kuralları işte bunlardır; Tanrı, lütfuyla bu düzeni sağlamlık içinde ve hiçbir kargaşa veya anlaşmazlık olmaksızın koruyacaktır. Bu yasa ve kuralların asla değiştirilmemesi ve karşıt bir biçime dönüştürülmemesi gerekir. İnsanların kendi istekleriyle veya istemeden bazı tartışmalara ve tehlikelere düşmeleri kaçınılmaz olduğundan, ne yapılması

gerektiğini bilmeniz, gerektiğinde hızlıca iyi ve yararlı öğütlere ulaşabilmeniz ve fırsat doğduğunda hazırlıksız yakalanmamanız için bu konuda da bir şeyler düzenlememiz gerekir. Tanrı büyük iyiliğiyle, emeğiniz ve erdeminiz için size verdiği toprağı barış ve huzur içinde işlemenizi, hiçbir düşmanın size saldırmamasını ve atalarınızın yasa ve kurumlarını yok ederek sizi karşıt bir disiplini kabul etmeye yöneltecek hiçbir iç kargaşanın sizi rahatsız etmemesini nasip etsin; aksine Tanrı tarafından onaylanan yasaların sürekli takipçileri olun. Sizin veya haleflerinizin yapması gereken savaşları Tanrı ülkenizin ve sınırlarınızın dışında tutsun.

"Au reste, quand on deura faire la guetre, il vous faut premierement enuoyer des Herauts vers vos ennemis declarez. Car il est conuenable, qu'auant que venir aux armes, on vse de paroles, leur remonstrant que combien que vous soyez suffisamment equipez & de gense de cheuaux, & outre cela que vous ayez Dieu propice & fauorable, vous aymez mieux n'estre point contrains à faire la guerre, & ne desirez point de faire vostre profit de leurs biens. Et s'il aduient qu'ils soient persuadez de faire ce qui est raisonnable, il vaut beaucoup mieux ne rompre point la paix, pensans en vous-mesmes qu'ils sont grands & en puissance : mais s'ils constituent leur droit en la force de leurs armes, menez hardiment l'armee contre eux, resignans à Dieu la domination, & elisez quelque vaillant homme, qui soit comme Lieutenant de Dieu, & comme Viceroy. Or quand plusieurs commandent, non seulement cela retarde les affaires, au lieu qu'on se deuroit fourrer dedans de grand courage : mais aussi apporte souuentefois beaucoup plus de dommage que de profit. Cependant il faut choisir seulement des gens magnanimes, prompts de courage, & robuste de corps : & les lasches & couards n'y doiuent estre receus, de peur que si la querelle doit estre debatue par bataille, ils ne soient tournez en fuite & que fuyant ils ne facent la condition des ennemis meilleure. Ceux, qui auront basti nouuellement maison, & qui n'y auront habité vn an tout entier, soient exempts de la guerre. Il y aura semblable condition pour ceux, qui auront plante la vigne, & n'en auront encore recueilly aucun fruit. Outre ceux cy, on exemptera aussi de la guerre ceux qui auront espouse femme, & seront nouuellement mariez, de peur que s'epargnans pour le desir de ces choses, & se referuas pour d'autres plaisirs qu'ils auront laissez, ils ne se monstrêt lasches pour l'amour de leurs femmes. Et quand vous aurez campe, gardez de commettre quelque cruaute, & d'vser de quelque violence. Et quand vous assiegerez ou voudrez donner l'assaut à vne ville, si la matiere vous defaut pour faire des machines ou engins pour battre la ville, ne defigurez point la terre, en coupat les arbres fruitiers, mais epargnez-les, sçachans que tels arbres ont este crees pour l'usage des hommes, & que s'ils auoient voix & bouche pour parler, ils feroient leur plainte contre vous, dautant qu'encore qu'ils n'ayent donne occasion de faire ny emmouuoir la guerre, nonobstant ils sont iniustement affligez, & changeroient de lieu & habitation, s'ils pouuoient, & s'en iroient demeurer ailleurs. Or quand la victoire vous sera demuree en donnant la bataille, si quelques-vns sont encore là pour resister, vous faisans teste, tuez les : les autres soient epargnez, & faits tributaires, excepte les Chananeens : car ceux cy doiuent estre du tout exterminiez avec tous leurs mesnages & familles. Donnez-vous

garde, & principalement en la guerre, que les femmes ne s'habillent à la façon des homes, & que les homes ne soient point deguisez en femmes."

"Geriye kalan husus olarak; savaş yapılması gerektiğinde, öncelikle ilan edilmiş düşmanlarınıza haberciler göndermelisiniz. Çünkü silahlanmadan önce sözü kullanmak, yani yeterince donanımlı ve atlı birliklere sahip olmanıza ve üstelik Tanrı'nın desteğine sahip olmanıza rağmen, savaşmaya zorlanmamayı tercih ettiğinizi ve onların mallarından kazanç sağlamayı arzulamadığınızı onlara hatırlatmak münasiptir. Eğer makul olanı yapmaya ikna olurlarsa, onların büyük ve güçlü olduklarını düşünerek barışı bozmamak çok daha iyidir; ancak haklarını silahlarının gücüne dayandırılırlarsa, yönetimi Tanrı'ya bırakarak orduyu onlara karşı cesaretle sürün ve Tanrı'nın vekili ve kral naibi gibi olacak yiğit bir adam seçin. Birden fazla kişi komuta ettiğinde, bu sadece işleri geciktirmekle kalmaz, çoğu zaman kârdan çok zarar getirir. Ancak sadece yüce gönüllü, cesur ve bedenlen güçlü kişiler seçilmelidir; korkaklar ve ödleler, savaş meydanında kaçıp düşmanın durumunu iyileştirmemeleri için orduya kabul edilmemelidir. Yeni ev inşa eden ve içinde bir yıl geçirmemiş olanlar savaştan muaf tutulmalıdır. Aynı durum, bağ dikmiş ancak henüz meyvesini toplamamış olanlar için de geçerlidir. Bunların dışında, yeni evlenenler de, eşlerine olan sevgilerinden dolayı korkak görünmemeleri için savaştan muaf tutulacaktır. Kamp kurduğunuzda, zalimlik etmekten ve şiddet kullanmaktan kaçının. Bir şehri kuşattığınızda veya saldırıya geçtiğinizde, şehri dövmek için makine veya düzenek yapacak malzeme bulamazsanız, meyve ağaçlarını keserek toprağı bozmayın; bu ağaçların insanların kullanımı için yaratıldığını bilerek onları esirgeyin. Eğer konuşacak sesleri ve ağızları olsaydı, savaşı kışkırtmadıkları halde haksız yere acı çektikleri için size karşı şikâyetle bulunurlardı. Savaşta zafer kazandığınızda, eğer hâlâ direnenler varsa ve size karşı duruyorlarsa onları öldürün; diğerlerini bağışlayın ve vergiye bağlayın. Kenanlılar ise hariçtir; çünkü onlar, evleri ve aileleriyle birlikte tamamen yok edilmelidir. Kendinize dikkat edin, özellikle savaşta kadınlar erkekler gibi giyinmesin ve erkekler kadın kılığına girmesin."

"Or ce font icy les loix politiques que Moyse laissa au peuple, & donna aussi celles qui auoient esté mises par escrit la quarantième année auparauant, dont nous parlerons en d'autres liures. Les iours ensuiuans il ne cessoit de faire assembler le peuple, le recommandant à Dieu, & faisant prieres pour luy : comme au contraire il foudroyoit maledictions sur ceux, qui transgresseroient les ordonnances qui leur auoient esté donnees. Puis apres il leur recita vn cantique qu'il auoit composé en vers hexametres, qu'il laissa par escrit au liure sacré, & contenoit les propheties des choses futures & à venir, selon lesquelles toutes choses nous sont aduenues & aduiennet tous les iours, n'ayant en rien qui soit failly de la verite. Il donna en garde aux Sacrificateurs ces liures & l'arche, où il auoit mis les dix commandemens escrits en deux tables. Outre cela, il leur donna la charge du tabernacle. Et aussi il ordonna au peuple, que quand il feroit emparé de la terre, & auroit là sa demeure arrestée, il n'oubliast point le tort & outrage qu'il auoit receu des Amalechites, mais entreprist la guerre contre eux, pour se vanger des dommages qu'il auoit receu d'eux au desert."

Il commanda aussi que quand ils auroient occupé la terre de Chanaan, & destruit toute ceste nation, ils fissent dresser & bastir vn autel, qui fust tourné vers Orient, non gueres loing de la ville de Sichem, entre deux montagnes, à sçauoir le mont de Garizin à droite, & le mont de Gibal à gauche; & que l'armée fust diuisee en deux, six lignées d'un costé, & les six autres de l'autre costé; que les Leuites y fussent presens avec les Sacrificateurs, & que premierement ceux qui feroient en la montagne de Garizin benissent & priassent pour ceux qui obserueroient les loix donnees, & garderoient sainctement la religion, & ne transgresseroient point les statuts & ordonnances de Moyse: & les autres qui feroient sur le mont de Gibal, respondissent de leur costé, & approuuassent les benedictions prononcees de l'autre costé. & ainsi s'accordassent en chantant les vns apres les autres. Ils se deuoient aussi accorder en confirmant les vns apres les autres les maledictions & execrations. Ainsi il fit mettre par escrit tant les benedictions que les maledictions, afin qu'elles fussent apprises d'un chacun, & enfin les fit grauer aux deux costez de l'autel, à l'endroit où il ordonna au peuple de se venir, pour offrir des holocaustes, & de n'y poser plus autres sacrifices apres ce iour-là, cela n'estant point permis. Ce font les commandemens & ordonnances que Moyse a donnees aux Israélites, qu'ils obseruent encore aujourd'huy."

"Musa'nın halka bıraktığı siyasi yasalar işte bunlardır; ayrıca kırk yıl önce yazılı hale getirilmiş olanları da verdi ki bunlardan diğer kitaplarda bahsedeceğiz.

Takip eden günlerde halkı toplamaktan, onları Tanrı'ya emanet etmekten ve onlar için dualar etmekten geri durmadı; aksine, verilen kuralları çiğneyecek olanların üzerine lanetler yağdırdı. Daha sonra, kutsal kitapta yazılı olarak bıraktığı, heksametrik dizelerle bestelediği bir ilahiyi onlara okudu; bu ilahi, gelecekte olacak şeylerin kehanetlerini içeriyordu ki, gerçeklerden hiç şaşmadan her şey bize bugüne kadar gerçekleşti ve gerçekleşmeye devam ediyor. **Bu kitapları ve üzerine on emrin yazıldığı iki levhayı koyduğu sandığı kâhinlere emanet etti.** Bunun dışında, onlara tapınağın sorumluluğunu da verdi. **Ayrıca halka, toprakları ele geçirip yerleştiklerinde, Amaleklilerden gördükleri haksızlık ve kötülüğü unutmamalarını, çölde onlardan gördükleri zararların intikamını almak için onlara karşı savaş açmalarını emretti** <<Tanrının emrine kafa tutuyor üstte bakınız sadece kenan toprakları tanrı tarafından verildi ve geri kalanı yasaklandı>> . **Ayrıca Kenan topraklarını işgal edip o**

ulusu tamamen yok ettiklerinde, Şekem şehriden pek uzak olmayan, sağda Garizim Dağı ve solda Gibal (Ebal) Dağı olmak üzere iki dağ arasında, doğuya dönük bir sunak inşa etmelerini emretti. Ordunun ikiye bölünmesini, altı oymağın bir tarafta, diğer altı oymağın ise öbür tarafta olmasını; Levioğullarının kâhinlerle orada bulunmasını; öncelikle Garizim Dağı'nda olanların, verilen yasalara uyanlar ve dini kutsal bir şekilde koruyup Musa'nın tüzük ve kurallarını çiğnemeyenler için dua edip kutsamalarını; Gibal Dağı'nda olan diğerlerinin ise kendi taraflarından yanıt verip, diğer tarafta söylenen kutsamaları onaylamalarını emretti. Böylece birbirlerinin ardından şarkı söyleyerek uyum içinde olacaklardı. Ayrıca lanet ve bedduaları da birbirlerinin ardından onaylayarak uyum sağlamalıydılar. Böylece, herkes tarafından öğrenilmesi için hem kutsamaları hem de lanetleri yazdırdı ve sonunda bunları, halka

yakmalık sunular sunmak için gelmelerini emrettiği sunağın iki yanına kazdırdı ve o günden sonra oraya başka kurbanlar sunulmasına izin vermedi. Musa'nın İsrailoğullarına verdiği ve bugün hâlâ uydukları emirler ve kurallar bunlardır."

"Le lendemain Moyse fit assembler le peuple avec les femmes & enfans, & les esclaves mesmes n'y furent point oubliez, & leur fit prestr le ferment pour s'obliger à garder ses loix. Il les exhorta à confiderer diligemment la bonne volonté de Dieu, & ainsi qu'ils ne fussent pas si grand conte de la faveur de leur parentage, ne craignissent point tant les dangers, & ne s'arrestassent point tant à toute autre chose, qu'ils laissassent les loix & ordonnances qui leur auoient esté donnees, & se destournassent de leur obseruation. Mais quand quelqu'un de leur lignée, & mesme quelque ville voudroit émouuoir quelque trouble, & renuerfer leur estat paisible, qu'ils donassent secours à ceux qui seroient en dager ou en particulier ou en public. Et s'il aduent qu'un telle ville se reuoltant de l'obeissance des loix, soit vainue, qu'elle soit rasée iusques aux fondemens : & qu'on ne souffre point que le fond d'icelle demeure en son entier, s'il est possible. Que s'ils ne pouuoient venir à bout de cela, ny punir tels rebelles selon leurs demerites, que pour le moins ils protestassent qu'ils ne consentoient point à l'impiété des autres. Le peuple iura en pleine assemblée de garder toutes ces choses. Apres cela, il leur remonstroit comment leurs sacrifices seroient plus agreables à Dieu, & comment ils deuoient entreprendre les voyages de guerre, à sçauoir en prenant presage des pierres precieuses, comme on a veu cy-dessus. Mais aussi losue en la presence de Moyse, qui viuoit encore, prophetisa tout ce que deuoit faire pour sonduire le peuple en lieu de seureté, fust dehors pour les mener en guerre, ou durant la paix pour leur donner des loix & ordonnances, & en les preparant à viure selon la façon qui leur auoit esté dressee, leur prophetisoit ce qui luy auoit esté declare par inspiration diuine, que s'ils violioient la religion de leurs peres, il ne se pourroit faire qu'ils ne tombassent en des calamitez horribles, leur region estant remplie d'ennemis, leurs villes estant demolies, le temple brulé, & eux vendus pour estre menez en captiuité, & pour seruir à des peuples qui ne seroient iamais émeus à compassion enuers eux : & lors ils se repentiroient de leur forfait, mais ce seroit trop tard, & la repentance ne leur profiteroit de rien. Toutesfois que Dieu leur createur deuoit enfin remettre les pauvres luifs en leurs villes, & leur rendre le temple. Et ces choses deuoient aduenir non seulement vne fois, mais plusieurs. Apres cela, Moyse exhorta losuë de mener l'armée contre les Chananeens, & luy promit que Dieu fauoriseroit ses entreprises, & benist tout le peuple, disant: Pour-ce que ie m'en vay à mes peres, & que Dieu m'a limité ce iour pour m'en aller vers eux, cependant que ie suis encore en vie, ie luy rends graces en vos presences pour la folicitude & pouruoyance qu'il a euë de vos affaires iusques à present, non seulement à repousser les aduerfitez, mais à procurer vostre profit en beaucoup de sortes. Et pource qu'il a touiours par sa grace aydé à ma diligence, quand i'ay tasché de vous reduire à vne meilleure condition : & pour mieux dire, luy-mesme a fait le commencement, & a paracheué, se seruant de moy comme de son ministre & vicaire, pour faire ce qui sembloit appartenir à vostre felicité: il est donc bien raisonnable, qu'auant que ie m'en aille de ce monde, ie rende louange à

la puissance de celuy qui ne manquera point cy apres, & que ie m'acquie de ce deuoir, me recommandant à vous, & à ce que vous ayez memoire de moy, & sur tout vous imprimiez en vos esprits, que Dieu est celuy seul qu'il faut adorer & honorer, & que vous deuez auoir ses Saintes ordonnances en grande estime, comme celles qui doiuent estre de beaucoup preferees à tous les autres dons que vous avez desja receus, & à ceux que vous deuez recevoir de luy cy apres. Le Legislatteur, encore qu'il soit homme, vous fera un terrible aduersaire, quand il cognoistra que l'autorité de ses statuts & edits sera diminuée par quelqu'un de vous. Et que sera-ce, si vous avez Dieu pour partie aduerse? La n'aduienne, que vous experimentiez son indignation, qui pourroit estre emeue, quand vous mespriserez ses loix & ordonnances. Ce sont les dernieres paroles que Moyse dist au peuple; & comme il prononçoit ces paroles & prophetisoit à chacune lignée ce qui luy deuoit aduenir, toute la multitude se prit à pleurer, en sorte que les femmes en frappant leur poitrine, declaroient la douleur qu'elles auoient conceuë pour la mort prochaine de leur conducteur. Et qui plus est, les enfans pleurans pour la grande tristesse qu'ils auoient, monstroient assez, que la vertu & magnificence de ce personnage estoit si excellente, que mesme elle ne pouuoit estre cachée à cest aage là. Ainsi par maniere de dire il y auoit un combat entre les ieunes & les vieux, à qui monstroient mieux la tristesse que chacun auoit en son cœur. Les vieux cognoissans quel Gouverneur ils perdoient, apprehendoient desja les choses à venir. Les autres estoient marris de ce qu'ils deuoient estre bien-tost priuez de sa vertu, auant qu'ils eussent eu le loisir de la bien gouter. Or on peut bien coniecturer par ce qui aduint lors au Prophete Moyse, quels ont esté les pleurs & complaints du peuple. Car combien qu'il eust touiours esté plus que certain de cecy, qu'il ne faut point attrister quand la mort est prochaine, dautant qu'ordinairement elle vient par la volonté de Dieu & par les loix de la nature, toutesfois voyant l'affection du peuple, il ne se peut tenir de pleurer. Et comme ils s'en alloient au lieu où il deuoit estre osté de devant eux, ils le suiuoient avec larmes. Lors Moyse fit signe de la main à ceux a qui estoient bien loin, qu'ils s'arrestassent, & prioit ceux qui estoient pres de luy, qu'ils ne pleurassent plus, & ne rendissent point son depart lamentable par leurs larmes. Mais eux pesans luy deuoir encore ceste derniere reconnoissance, & ce dernier plaisir, à sçauoir qu'ils le laissassent retirer à part comme il desiroit, s'arrestèrent pleurans entre eux. Il n'y eut que les conseillers qui luy firent compagnie, & le grand Sacrificateur Eleazar, & le capitaine Iosue. Et apres qu'il fut venu en la montagne nommée Abar (qui est vne haute montagne vis à vis de Hiericho, & si haute, que quand on est monté dessus, on peut facilement voir toute la terre de Chanaan) il s'arresta là, & donna congé aux conseillers. Eleazar & Iosue demeurerent seuls avec lui, & apres qu'ils se furent embrassez l'un l'autre, & ainsi qu'il leur disoit le dernier adieu, & parloit encore à eux, vne nuée l'environna, & il fut transporté en vne vallée. Toutesfois en ses liures sacrez il a escrit qu'il est mort, craignant que pour sa vertu excellente on ne publiast qu'il ne s'en fust allé à Dieu. Il vesquit en tout fix vingts ans: & fut quarante ans gouverneur & coducteur du peuple d'Israel: il s'en fallut seulement un mois. Il mourut le dernier mois de l'an, le premier iour du mois que les Macedoniens ont appelé Dystros, les Hebreux Adar. Ce fut le plus sage

homme qui fut iamais, & sçauoit fort bien mettre en execution de bons conseils. Dauantage il n'y eut iamais persone à coparer à lui en eloquence, & qui eust vne telle grace ou dexterite à traiter & gouverner un peuple. Il a touiours tellement dominé sur ses passions, qu'il sembloit qu'il n'en eust point du tout, & qu'il ne sçeust que c'estoit d'affection ou passion, sinon qu'il eust cognoissance du nom seulement par les choses qu'il voyoit dans les autres hommes. Il estoit aussi bon capitaine, & sage conducteur. Auec ce, il n'y eut iamais un tel Prophete que lui, en sorte que toutes ses paroles n'estoient que Propheties & oracles. Parquoy le peuple le pleura trente iours, à qui n'auint iamais chose plus fascheuse que la mort de Moyse. Et non seulement il laissa un desir de soy aux hommes pour ceste heure-là, mais aussi une grande reputation enuers tous ceux qui ont leu ses escrits, quand ils y estiment sa vertu. Voila ce que i'auois à dire de la fin de Moyse. FIN DV QVATRIESME LIVRE."

Ertesi gün Musa, halkı kadınlar ve çocuklarla birlikte topladı, köleler bile unutulmadı ve yasalarına uyacaklarına dair onlara yemin ettirdi. Onları Tanrı'nın iyi niyetini dikkatle düşünmeye teşvik etti; böylece kendi soylarının ayrıcalıklarına o kadar bel bağlamamaları, tehlikelerden o kadar korkmamaları ve başka herhangi bir şeye o kadar takılıp kalmamaları gerekiyordu ki, kendilerine verilen yasa ve kuralları bırakıp onların gözlemlenmesinden uzaklaşsınlar. Ancak soylarından biri veya herhangi bir şehir huzursuzluk çıkarıp barışçıl düzenlerini yıkmak isterse, tehlikede olanlara ister özel ister kamusal alanda yardım etmeleri gerekiyordu. Eğer böyle bir şehir yasalara itaatsizlik edip ayaklanırsa ve yenilirse, temellerine kadar yerle bir edilmeli ve mümkünse temellerinin bile sağlam kalmasına izin verilmemeliydi. Bunu başaramazlarsa veya böyle isyancıları hak ettikleri şekilde cezalandıramazlarsa, en azından başkalarının dinsizliğine onay vermediklerini beyan etmeleri gerekiyordu. Halk, tüm bunları yerine getireceğine dair tam bir topluluk önünde yemin etti. Bundan sonra, kurbanlarının **Tanrı'ya nasıl daha makbul olacağını ve savaş yolculuklarını, yukarıda görüldüğü gibi değerli taşlardan kehanet alarak nasıl üstlenmeleri gerektiğini onlara anlattı.** Ama aynı zamanda Yeşu, henüz hayatta olan Musa'nın huzurunda, halkı güvenli bir yere götürmek için yapılması gereken her şeyi peygamberce bildirdi.

Savaş için onları dışarı çıkarmak ya da barış zamanında onlara yasa ve kurallar verip, kendileri için hazırlanan düzene göre yaşamaya hazırlarken, ilahi ilhamla kendisine açıklananları peygamberce bildirdi: Eğer atalarının dinini ihlal ederlerse, korkunç felaketlere düşmekten kurtulamazlardı; bölgeleri düşmanlarla dolacak, şehirleri yıkılacak, tapınak yanacak, kendileri esir edilmek üzere satılacak ve kendilerine asla merhamet duymayacak halklara hizmet edeceklerdi. O zaman suçlarından dolayı tövbe edeceklerdi ama artık çok geç olacaktı ve pişmanlıkları onlara hiçbir fayda sağlamayacaktı. Yine de Yaratıcıları olan Tanrı, sonunda fakir Yahudileri şehirlerine geri döndürmeli ve tapınağı onlara iade etmeliydi. Ve bu şeyler sadece bir kez değil, birçok kez gerçekleşmeliydi. Bundan sonra Musa, Yeşu'yu Kenanlılara karşı orduyu yönetmeye teşvik etti ve Tanrı'nın onun girişimlerini destekleyeceğine söz vererek tüm halkı kutsadı ve şöyle dedi: "Atalarımın yanına gittiğim ve Tanrı'nın bana onlara gitmem için bu günü sınırlandırdığı için, henüz

hayattayken, şimdiye kadar işlerinizle ilgilendiği, sadece zorlukları geri püskürtmekle kalmayıp aynı zamanda birçok yönden yararınızı sağladığı için huzurunuzda ona şükrediyorum. Sizi daha iyi bir duruma getirmeye çalıştığımda, O her zaman lütfuyla çabalarımaya yardım etti; daha doğrusu, mutluluğunuz için uygun görüneni yapmak üzere beni hizmetkârı ve vekili olarak kullanarak başlangıcı yaptı ve tamamladı. Bu dünyadan ayrılmadan önce, bundan sonra da eksik olmayacak olanın gücüne övgü sunmam ve bu görevi yerine getirip kendimi size emanet etmem, beni hatırlamanızı sağlamam ve her şeyden önce zihinlerinize, tapınılması ve onurlandırılması gereken tek kişinin Tanrı olduğunu ve onun Kutsal emirlerini, daha önce aldığınız ve ondan sonra alacağınız diğer tüm hediyelerden çok daha üstün tutmanız gerektiğini kazımanız çok mantıklıdır. Yasama organı, insan olsa bile, statülerinin ve emirlerinin otoritesinin biriniz tarafından azaltıldığını bildiğinde sizin için korkunç bir düşman olacaktır. Ya Tanrı'yı karşı tarafınız olarak alırsanız ne olur? Onun yasalarını ve kurallarını küçümsediğinizde uyanabilecek olan gazabını deneyimlemekten kaçınınız. Musa'nın halka söylediği son sözler bunlardı; bu sözleri söylerken ve her kabileye başına gelecekleri peygamberce bildirirken, tüm kalabalık ağlamaya başladı, öyle ki kadınlar göğüslerine vurarak liderlerinin yaklaşan ölümü için duydukları acıyı dile getirdiler. Dahası, çocukların büyük üzüntü içinde ağlaması, bu şahsiyetin erdem ve görkeminin o kadar mükemmel olduğunu gösteriyordu ki, o yaşta bile gizlenemiyordu. Gençler ve yaşlılar arasında, kalplerindeki üzüntüyü en iyi kimin göstereceği konusunda bir yarış vardı. Kaybettikleri yöneticinin kim olduğunu bilen yaşlılar, gelecek şeylerden endişe ediyorlardı. Diğerleri ise, onun erdemini tatma fırsatı bulamadan yakında ondan mahrum kalacakları için üzgündüler. O zaman Peygamber Musa'nın başına gelenlerden, halkın gözyaşlarının ve şikayetlerinin ne olduğu kolayca tahmin edilebilir. Ölüm yaklaştığında üzülmemek gerektiği, çünkü bunun genellikle Tanrı'nın iradesi ve doğa yasalarıyla geldiği konusunda her zaman emin olsa da, halkın sevgisini görünce ağlamaktan kendini alamadı. Onlardan uzaklaştırılacağı yere doğru giderken, onu gözyaşlarıyla takip ettiler. Sonra Musa, elini işaret ederek..."

Çok uzakta olanlara durmalarını işaret etti ve kendisine yakın olanlardan artık ağlamamalarını ve gözyaşlarıyla ayrılışını acıklı hale getirmemelerini rica etti. Ancak onlar, ona bu son minnet borcunu ve son lütfu borçlu olduklarını, yani istediği gibi yalnız kalmasına izin vermeleri gerektiğini düşünerek aralarında ağlayarak durdular. Sadece kendisine eşlik eden danışmanlar, büyük Kâhin Eleazar ve komutan Yeşu yanındaydı. Eriha'nın karşısında yüksek bir dağ olan (üzerine çıkıldığında tüm Kenan topraklarının kolayca görülebildiği) Abar adlı dağa geldikten sonra orada durdu ve danışmanlara izin verdi. Eleazar ve Yeşu onunla yalnız kaldılar; birbirlerine sarıldıktan ve son vedasını edip onlarla konuştuktan sonra bir bulut onu sardı ve bir vadiye götürüldü. Yine de kutsal kitaplarında, mükemmel erdeminden dolayı Tanrı'ya gittiğinin ilan edilmesinden korkarak öldüğünü yazdı. Toplamda yüz yirmi yıl yaşadı ve kırk yıl İsrail halkının yöneticisi ve rehberi oldu; sadece bir ayı eksikti. Yılın son ayında, Makedonyalıların Dystros, İbranilerin Adar dediği ayın ilk gününde öldü. O, gelmiş geçmiş en bilge insandı ve iyi öğütleri uygulamaya koymayı çok iyi bilirdi. Ayrıca belagatte onunla kıyaslanacak kimse yoktu ve bir halkı yönetip idare etme

konusunda böyle bir lütuf veya beceriye sahip kimse gelmedi. Tutkularına her zaman o kadar hakim oldu ki, sanki hiç tutkusu yokmuş gibi görünürdü ve tutku veya sevginin ne olduğunu, sadece diğer insanlarda gördüğü şeylerden isim olarak bilmek dışında bilmezdi. O aynı zamanda iyi bir komutan ve bilge bir rehberdi. Bununla birlikte, onun gibi bir Peygamber asla olmamıştır, öyle ki tüm sözleri sadece Kehanetler ve kahin sözleriydi. Bu yüzden halk, Musa'nın ölümünden daha acı verici bir şeyin yaşanmadığı o gün, onun için otuz gün yas tuttu. Ve sadece o an için insanlarda bir özlem bırakmakla kalmadı, aynı zamanda erdemini takdir eden ve yazılarını okuyan herkes nezdinde büyük bir itibar bıraktı. Musa'nın sonu hakkında söyleyeceklerim bunlardır.

DÖRDÜNCÜ KİTABIN SONU.
Türkçeye çeviren: İbrahim Şimşek